

מערכות

ירחון

ד

חשון, תש"א
נובמבר, 1940

אל קוראינו,

מפני פרסום חוקי-העזר בדבר צמצום כתיבה-העת עד לשעור של 16 עמ', חל אחור בהוצאת החוברת הזאת.
לאחר משא-ומתן עם מחלקת העתונות הממשלתית ומנהלה מר טויד, שגילו יחס של אהדה לעניננו, הורשינו להוציא את הירחון בגודל של 64 עמ'.
מקיים אנו, כי מעתה תצאנה החוברות כסדרן.
המערכת.

תוכן הענינים:

1	במערכה: אפקי המלחמה
6	זאב ז'בוטינסקי ותנועת הגדודים העבריים מרשמי הימים באנגליה:
13	מכתב טייס אל אמו / «אם יבוא הרע מכל רע»
16	האיטלקים בלוב
24	בחירת מדריכים על פי מבחן פסיכולוגי
30	לקח הפצצות חיפה ותל-אביב
34	הנסיגה (רשמים ממלחמת האזרחים בספרד) מדור למשק ולכלכלה:
43	חשיבותן הכלכלית של מושבות צרפת במלחמה
45	אוצרותיה הבלומים של ארץ ישראל
49	לקט כלכלי: חקירת חופי הים בארץ ישראל מבחינה כלכלית רשימות קצרות: זינו של חיל הרגלים -
50	המקלע «ברן» / הרובה האנטי-טנקי / מרגמת 2" / מרגמת 3"
54	דפוסי צבא: המהנדסים המלכותיים / שירותי הקרקע של חיל האויר
56	ציוני המזרח התיכון
58	בין שכנינו אגרות קוראים:
60	מפקדים ליחידות הצבא העבריות / חשיבותו הצבאית של האימון הגופני

יצא לאור **מלחמה במדבר** תוכן הענינים: בהוצאת «מערכות»

א. ג.	הערות מבוא.
מתוך ספר שימוש אמריקני	אופרציות קטנות בארץ ציה ושממה
פ. קרס פון קרסנשטין	מסע לסואץ
גנרל א. פ. ויול	מרד הסנוסים
ד"ר י. בר	מכוניות משורינות במדבריות לוב וערב
קולונל צ. א. קולול	יחידות של רוכבי גמלים
מיוז ג'. רוברטסון	עם הגמלים בארץ-ישראל
פ. קרס פון קרסנשטין	סיורים ומשיטות בסיני - 1915/16
סקוודרון-לידר ג. א. גודסייב	מכוניות משורינות במלחמת מדבר
המחיר: 30 מיל	

... and however it is the best

... והרי הוא הטוב ביותר

"ATARA" COFFEE

קפה "עטרה"

ב מ ע ר ק ה

א פ ק י ה מ ל ח מ ה

עם צאת השנה הראשונה למלחמת העולם הנוכחית, מתברר לנו, שעדיין עומדים
אנו אך בראשית המלחמה. אמנם, מעצמות הציר מתכוננות להתקפת-נצחון במשך
החדשים הקרובים, בטרם יספיקו העמים האנגלו-סכסיים לגייס את מלוא כוחם האנושי
והחמרי; אולם אם התקפה דחופה זאת לא תצליח — וכולנו מקוים שהיא לא תצליח —
הרי תדרשנה שנים מספר בשביל להכריע את גרמניה הנאצית ובעלי-בריתה.
בתכונת ההתאזרות הממושכת אצור כוחה של האימפריה הבריטית. וינסטון
צ'רצ'יל וראשי הדומיניונים לא הבטיחו לעמם נצחון קל ומהיר. וכשדברו, עוד בחדשי
ההאבקות הראשונים, על תקופת מלחמה של ארבע-חמש שנים, לא היו אלה דברי-
מליצה, אלא מעין סיכום לחישובי-כוחות ותכניות-עשייה. ואכן, תכניות המלחמה
הבריטיות מחושבות לזמן-רב. ההלואות האנגליות הממשלתיות להרחבת תעשיית-הזיון,
שניתנו לחברות קנדיות ואמריקאיות, באו בתנאי, שהייצור המורחב יתחיל לא
יאוחר מראשית 1942; הגדלתו הניכרת של הצבא ההודי התחילה אך במאי
ש. ז., ועיקר התוצאות, מבחינה כמותית ואיכותית, יושג בשנות 1941/42; המאמצים
לאימון צבא רגלי גדול ולהרחבת תעשיית המטוסים באמריקה מתפתחים בהדרגה,
ולפי הידיעות שנתפרסמו, יגיעו כל אלה לדרגת כוח מכריע במשך שנתיים ימים בקירוב.
לאחר עשרים שנים של שלום יחסי, 1919—1939, הננו עומדים, איפוא, בפני
תקופת שנים של מלחמה. וכשם שהשלום הופסק בשעתו ע"י גילויי מלחמה, כן
תשובץ גם מלחמת העולם הנוכחית, מזמן לזמן, בהפסקות של שקט. ואמנם כך היה
מהלכה גם עד כה. לאחר הקמפניה הפולנית בספטמבר 1939 באה הפסקה של ששה
חדשים, והמערכה השניה נפתחה ב 8 באפריל 1940, עם ההתקפה הגרמנית על
סקנדינביה. מערכה זו ארכה כחדשים, ונגמרה עם כניעת צרפת באמצע יוני. ושוב

שרר שקט יחסי בחזיתות המשוערות, במשך רבע שנה. והמערכה השלישית החלה בהפצות ההמוניות על לונדון באמצע ספטמבר זה.

אולם הפסקות-שקט אלו, שודאי תחזרנה פעם בפעם ואולי גם תארכנה, אינן אלא מכשירי מלחמה איומים. בהן יחושלו כלי ההתקפה למהלומות מכריעות יותר: יכוון מחדש הייצור התעשייתי לצרכי המערכה הבאה, ותזורז פעילות הלחץ הדיפלומטית — עד שלא תשאר עוד בעולם אף אומה אחת נייטרלית חשובה. דוקא ההפסקות, הן המאפשרות אריכות-ימים למלחמת ההרס העולמית, והן עצמן הן פונקציה של המלחמה הטוטלית. אוי לאותה אומה, שתִּרְפֶּה את מתיחותה המלחמתית בתוך ערפלי השקט המדומה. צרפת נתנה דוגמה מחרידה לכך.

2.

בהמשך — לחמה יחשלו וישכללו ייצי הצדדים את מיני הנשק השונים. יש לשער, שיופיעו כלי-זין חדשים ודרכי התקפה מפתיעים, וכל צד חייב להיות מוכן לחידושי נשק גם מצד האויב. אכן, את דבר „הנשק הסודי“ עלינו להבין ביתר הרחבה, מעבר למשמעותו התכנית של מושג זה. אם נסתכל בתשומת לב לחידושיהם הצבאיים של הנאצים, כגון האופרציות האמפיביות בנורוגיה ופעולות הצנחנים בהולנד, נראה, שהצלחתם נקבעה לא מעט ע"י חידושים בשטח התעמולה, באופני הארגון המפלגתי ובדרכי ההשפעה החברתית. בלי שיטת ההרדמה הפציפיסטית, בלי קוויסלינגים ומוקרטיים, ובלי חידושי הדימגוגיה הסוציאלית לא היו הפלישות הנאציות מצליחות כל כך, כאשר הצליחו בנורוגיה, הולנד ובלגיה. ולולא סיועם של לנל, דוריו וקשן, ספק אם היתה צרפת מתפרקת כל כך מהר מנשקה.

וההתקפה התעמולתית של מעצמות הציר (או „המשולש“) רחוקה עדיין משיאה. היטלר גילה לא אחת, בהכרזותיו ובשיחותיו, מהו נשקו העיקרי במלחמתו עם האומות הדימוקרטיות — „אני יכול להשיג את מטרתי רק ע"י מהפכה עולמית“; הוא ילאים את המשק, יקיף את כל בטויי-החיים של האומה הגרמנית (והאומות הכבושות) בתכניות ממלכתיות מרתקת, ויכריז ש„זהו הסוציאליזם החדש“. אין לו „כל דעות בורגניות קדומות“ שימנעוהו מעשות זאת — כך הכריז הפיהרר פעם בפעם — והוא משוכנע „שמהפכה סוציאלית תתן לו כוחות בלתי-צפויים“. בכוח הדימגוגיה של „הסוציאליזם החדש“ ישתדל, איפוא, להכניס אי-אמון ופירוד-לבבות בעמים הדימוקרטיים. עוד בשנת 1934 קיוה להכריע את צרפת „על ידי פילוגה הפנימי העמוק“.* כוחו של הנאציזם לתעמולה בין-לאומית הוא בזיוף שטני של אידיאלים אירופיים גדולים ובסיגולם לצרכי אונאת המונים מודרניים. הנאציות משתמשות בקסמן המושך של כמה סיסמאות חברתיות כבירות של המאה הנוכחית, מכניסה בהן כוונה השונה ביסודה מתוכנן המקורי, ומצרפת לכך את ההבטחה לספק — אגב הגשמת

* כל הציטטות לקוחות מספרו של הרמן ראושנינג: „שיחות עם היטלר“.

הסיסמאות — את יצרי הנקמה והאגריסיביות, הצפונים בלבות המוני-אדם. כך השתמשו הנאצים, בשנים הראשונות לפעולתם, בסיסמת ההגדרה הלאומית העצמית, כדי לעורר התמרמרות צדקנית בהמוני הגרמנים לגורל בני-עמם אשר מעבר לגבול, ולפרק אחר כך בתוקף הסיסמה הזאת כמה מדינות לאומיות עצמאיות. וכך עושה הנאציות כעת בקנה מדה עולמי באידיאל הסוציאליסטי. היא לוקחת ממנו את הקליפה — את הלאמת המשק ואת התכניתיות הממלכתית — וממלאה אותה תוכן, המתנגד תכלית-ניגוד לכל האידאלים ההומניסטיים של הסוציאליזם: משטר עבדים במקום חרות רבה, דיקטטורה פקידותית-מפלגתית במקום הנהלה עצמית, טמטום טוטליטרי במקום תרבות עשירת-גונים. ודאי, הנאציות הורסת את המשטר הרכושני, אך בכוח סיסמה מצודדת זו היא מקימה משטר חיים אפל ממנו לאין-ערוך.

כדי שהאומות הדימוקרטיות תוכלנה להגן על עצמן בפני פתויי „סוציאליזם חדש“ זה, וכדי שתצלחנה לחסן מפני חדושי הדימגוגיה הסוציאליט עמים פרימיטיביים יותר, חייבות הן, בעצם ימי המלחמה, לגלות ביתר-שאת את עיקרי המקורות של מהותן הרוחנית. מבחינה זו יש לומר, כי התחדשותן הרוחנית והסוציאליט של הדימוקרטיות היא מכשיר-לנצחון ותנאי לנצחון כאחד. הערכים ההיסטוריים של תרבות-המערב — חופש המצפון, חירות היחיד, ריסון השלטונות, אחריות סוציאליט בעד הפרט החפשי וכיוצא באלה — צריכים להתגבר בהכרת העמים הדימוקרטיים, לקבל חיוניות נמרצת יותר, ולשמש בידיהם קנה-מדה נאמן להערכת הדימגוגיה הטוטליטרית, היוצאת למסעה. וגם הנוער העברי זקוק לקנה-מדה זה.

3

גורלו של העם העברי קשור קשר לא ינותק בעמים הדימוקרטיים, העומדים במערכה נגד המעצמות הטוטליטריות. במרכזה של מערכה זו נצבות שתי האומות האנגלו-סכסיות הגדולות (אם כי אחת מהן עודנה לפי שעה בבחינת „בלתי-לוחמת“). ואין זה מקרה שספירת השפעתן של האומות האלו קובעת גם את גבולות השטח, בו יכולים היהודים לחיות חיים חפשיים פחות או יותר. כל פעם שאיוו ארץ נשמטת מצינורות ההשפעה הבריטית או האמריקנית, מיד מועמדת היהדות שלה בסכנת כליה. אם כי צורות שונות לכליה זו: פעמים כרוכה בה השמדה פיסיט ממש, ופעמים פירושה גירוש המוני, ויש שהיא מאיימת בשמד לאומי-רוחני. שנת ה'ת"ש נתנה לנו דוגמאות רבות לתהליך זה. מרכזי-גולה מפוארים נהרסו, קבוצים עברים גדולים נעקרים משרשיהם הרוחניים, ובנוגע לשארית אפשר לומר, כי תחום התפשטותה של הציונות המדינית בגולה מזדהה כמעט כליל עם ספירת ההשפעה האנגליט-האמריקנית.

עוד סבל-מלחמה ממושך לפנינו, ואיש לא יוכל להתנבא על תהפוכות-המערכה. גורל האומה בשנים הבאות להאבקות-האיתנים עודנו לוט ערפל, ולא כל אמצעי הגנתה העצמית ברורים לנו כיום. אולם, כאמור, ברור לנו, כי גורלנו קשור קשר

אורגני בנצחונן של האומות האנגלו-סכסיות. כגדול היסורים כן יהודקו הקשרים. ואין דרך אחרת: העם העברי יוכל להתקיים קיום אנושי ולבנות את ביתו רק במסגרת תרבות-המערב שנתחשלה. מעבר לנצחון הטוטליטרי — תשכון החשכה.

4.

לקראת תקופת המלחמה הארוכה — בין שתמשך מתוך קרבות-דמים ובין מתוך הסנאה של שקט — חייבת הנהגת כל עם לכנס את מרצה של האומה בדפוסים המיוחדים לתקופה זו. והדברים אמורים לא רק בנוגע לשטח ההתגוננות עצמה, כי אם ביחס לכל מסכת החיים הלאומיים.

החנועה הציונית בגולה, ואף הישוב העברי בארץ, לא הסתגלו עדיין למהלומת מלחמת-העולם, וטרם הספיקו לקבוע צינורות-פעולה תכליתיים לשנות המלחמה. ואלה צריכים בהכרח להיות שונים מדרכי-הפעולה של ימי-השלום. נחוצה כאן העזה מרחיקה-ראות ויוזמה ראשונית בשטחי חיים שונים.

הגבתו הראשונה של הישוב על המלחמה היתה בשטח ההתגייסות. כחמשת אלפים מיהודי ארץ-ישראל התנדבו לצבא הבריטי. אך האיטיות וההדרגיות שבגיוס זה הסתירו מעיני רבים את משמעותו האמתית, ואת רמזי-ההיקף האצורים בו. הארץ הזאת תועמד בקרבתן של מערכות גדולות, ואולי — במשך הזמן — בקרבת מערכות המלחמה המכריעות. א"י ומצרים הן סמוכות לעורק האימפריאלי העובר דרך הסואץ; יתר על כן, הן גם הבסיס היבשתי הקרוב ביותר שנמצא ברשותה של בריטניה בסמוך לקונטיננט האירופי. מכאן חשיבותן הגדולה לדרגות המלחמה המאוחרות. ההאבקות העקשנית שתתחולל מסביב לכברת-עולם זו תתבע מהארץ, מדי פעם בפעם, כוחות נוספים לעזרת הצבא הבריטי, הן כוחות לוחמים והן כוחות-עזר מקצועיים. ויותר משתפעל כאן מגמת השיתוף האנגלית-היהודית, ימריץ לכך הצורך המלחמתי. האופי הבלתי-מפגין של הגיוסים העברים הראשונים מקל מבחינה ידועה על גידולו של המפעל. השתתפותה של ארץ-ישראל בחזית המלחמה תגיע בהמשך הזמן לעשרות אלפים. ועלינו להסיק מזה את המסקנות הדרושות, ולא רק בשטח המדיני כי אם גם בשטח האירגוני והחינוכי: ביחס לתיכון כוחות-העבודה בישוב, ביחס להכשרתן של הסתדרויות-הנוער, ובענין הדאגה לחומר האנושי היקר שיתרכז בגדודים.

אף בשטח המשקי מחייבת תקופת המלחמה אורגניזציה חדשה ומהירה. אם לא נצליח לכוון את המשק העברי בארץ לצרכי המלחמה, ספק אם נמלט ממצבים כלכליים חמורים מאוד. ואין להסתפק בשורות לצרכי המלחמה הקימים, אלא יש לתכונן תכניות לקראת התפתחות ענייני-המלחמה בשנים הבאות. האנשים האחראים לכלכלתו של הישוב חייבים ללמוד את סכויו של משק המלחמה הבריטי במזרח התיכון ולגלות בו כל סעיף וסוג שניתן במשך הזמן להתמלא ע"י תוצרת ארץ-ישראלית; ויש לכלול בזה גם תוצרת חדשה, התובעת מנגנון תעשייתי ומקצועי נוסף לפיתוחה.

הארגון החלוצי בגולה אף הוא חייב ללבוש צורות חדשות במשך שנות המלחמה. איגודי מתנדבים יהודים ליחידות צבאיות ותכניות ישמשו זמן לא-מעט כמסגרות נאותות לקליטת המרץ החלוצי בתפוצות החפשיות. תנועת התנדבות זו לעזרתם של בעלי-הברית יש להכין ע"י עבודה חינוכית יסודית, ולא מתוך חשבון-להצלחה במשך שבועות וחדשים מעטים. לא משרדי-גיוס ועלוני תעמולה ימלאו את התפקיד המלכוד, אלא הדרכה ציונית-רוחנית מעמיקה. נשימה ארוכה במקצת לא תהיה כאן כסתירה לחוש הזמן: ההכרעות של סוף המלחמה תהיינה לא פחות חשובות מהכרעות השנה הקרובה. והחינוך הציוני יִצָּזַר ויזורז, ודאי, במרוצת הימים בלהבות המלחמה ובדמויות צלליה המבהילים. הלהבות תשתלהבנה לכל צד והצללים יארכו מאוד, ומתוך ביעוטי מלחמה זו, היחידה במינה, יובלט בכוח-איתנים, לעיני הדור העברי בתפוצות, הגורל המיוחד של ישראל בעמים. בהתרחב הדלקה תתפוררנה הרבה מחיצות מלאכותיות ותתפקענה קליפות ההסתגלות הגלותית, המדכאות את המרץ הלאומי החבוי.

ובדרך זו תחודש אולי הרוח הציונית בגולה, אשר הוכרחה למעמקים עם הזעזועים הראשונים של מוסדי-העולם. אכן הזעזועים האלה עומדים להתגבר ולהקיף את הכל. העולם הישן והעולם החדש ישולבו, כנראה, במערכה אחת. וכשלא תהא עוד כל אפשרות לשום תפוצה יהודית לעמוד מהצד, כשלא תהא עוד היכולת להעמיד פנים של תבונה מתוך השתמטות, ולהתרברב בדאגה לנצח ישראל, מתוך חוסר אחריות למבחנו הגורלי לעת כזאת — בוא יבוא תור המעשים. ליום זה עלינו להתכונן.

חנה סוכות, ה'תשי"א

זאב ז'בוטינסקי ותנועת הגדודים העבריים

א.

ב„סיפור ימי“ — האוטוביוגרפיה של ז'בוטינסקי — נאמר: „בשני דברים קשורה התחלת פעולתי הציונית: באופירה האיטלקית (הכונה לפגישה מסוימת עם ידיד ציוני ותיק של ז'בוטינסקי — עם ה' זלצמן) וברעיון ההגנה“. ואף אמנם, ברעיון ההגנה מתקשרת פעולתו הציונית של ז'בוטינסקי מראשיתה ועד לימיו האחרונים.

מפי איש שהיה מקורב אל ז'בוטינסקי בשנים הראשונות לפעולתו הציונית שמעתי על עובדה אחת, המסבירה קיום מסויימים העוברים כחוט השני בכל פעולתו: הערצת הכוח, הרגשת חולשה ורדיפה אחרי סמלים של כוח; בעודנו צעיר, תלמיד בית-ספר, העליב אותו אופיצר רוסי אחד. ועלבון זה היה לחויה, אשר הטביעה, כנראה, את חותמה על כל דרך חייו ופעולתו; הוא עוזב אחר זה את בית-הספר הרוסי, נוסע לחו"ל ומאז הוא מתנגד תמיד להתערבות היהודי בין זרים, בדעתו כי סופה להביא רק לדחיקת רגל ולעלבונות; הוא פוסח על דלתות הקלובים הרוסים והחברות הספרותיות הרוסיות, הפתוחים לפניו לרוחה, ודוחה כל הצעה להצטרף כחבר להן. רעה בעיניו השתתפות יהודים במפלגות לא יהודיות והוא נלחם בתופעה זו. „היהודי — מרבה ז'בוטינסקי להסביר — לא יביא, בסופו של החשבון, ברכה לתנועה הכללית. הוא אך ישקה בין האחרים זרות לעינין המשותף, ולעצמו יביא, ע"י התערבו עם האחרים, רק קללה ועלבון“.

ז'בוטינסקי שואף איפוא לעמדה יהודית עצמאית. הוא מקדיש את כל כשרונותיו לפעולת-הטפה לתרבות ולשפה העברית, שזה אך החל להכיר וללמוד אותה. בזאת הוא מתחיל את פעולתו הציונית. את התשובה לשאלות הכאובות ביותר ביהדות הוא רואה אך בבנין עמדות עצמאיות בארץ-ישראל. „נדבך אל נדבך בבנין הארץ — זוהי תשובתנו“, כותב ז'בוטינסקי באותה תקופה. אך שאיפתו העזה והכמוסה ביותר של ז'בוטינסקי, למראשית ימי פעולתו הציונית — זו הקמת כוח עברי.

וכאן, אולי, הטרגדיה הגדולה בחייו ובפעולתו של ז'בוטינסקי. הוא שואף לעצמאות יהודית, לשמירת הדמות של היהודי בכל המצבים, הוא כותב ברטט של הערצה על היהודי המופיע בזקנו ופאותיו, בבגדיו המיוחדים, בתוך קהל שונאים. אך אין זה עולה על דעתו כלל, לשוב לאותה יהדות של היהודי בעל הזקן והפאות. ובו בזמן אין הוא רואה כל עצמאות יהודית בצורה אחרת. הוא אך מטיף ליצירתה; מורגש בדבריו הכוח הרב שבהכרת ההכרח, ואולם אין עמו כוח האמונה. הוא רואה את המטרה הנכספת, אך איננו רואה את דרכי ההגשמה, ובעיקר אינו רואה את המגשימים.

ושניות טרגית זו מורגשת אצל ז'בוטינסקי באופן מיוחד בענין ההגנה. הוא שואף לכוח עברי, אך איננו מאמין בו הרבה. וכשהוא מתקרב אל ניצני הכוח העברי, אמונתו פוחתת עוד יותר; כזר ירגיש עצמו בין נושאי שאיפתו הכמוסה והיקרה ביותר. ב-1903 — אחרי הפרעות בקישינוב — מנסה ז'בוטינסקי לעורר את רעיון ההגנה העצמית בחוגים הקרובים לו. בינתיים נודע לו, כי כבר קיימות קבוצות של הגנה עצמית, והוא מצטרף אל אחת מהן. אך עם צעדיו הראשונים בהגנה העצמית, הרי הוא מתיאש. ב-1906 הוא כותב: „הגנה עצמית, מסופקני אם אפשר לדבר עליה

ברצינות. בסך הכל לא הביאה כל תועלת... בשעה שהם רוצים, הם פורעים וטובחים יהודים כרצונם, ויד ההגנה העצמית קצרה חמיד. יש ניחומים בהגנה, אבל תוצאותיה המעשיות הנן אפס, ותהינה חמיד אפס". ארגון ההגנה העצמית לא יכול לעמוד בפני המוני הפורעים שנתמכו על ידי ממשלת הצאר ברוסיה, גם לא היו לו כל סכויים לכך. ערך ההגנה היה בעצם ההאבקות, בעמידת החלש על נפשו. הן לא אחת קרה הדבר שהאבקות כזו של חלשים עם חזקים הביאה לידי שינויים במערכות הכוחות; כי יש אשר המנוצחים בהווה סוללים דרך לנצחונם בעתיד על ידי עצם התגוננותם בפני החזק. ואולם סוד זה נעלם מז'בוטינסקי. הוא עושה אך את החשבון של הצלחה בלתי אמצעית.

ולא רק בגולה, גם בא"י אין ז'בוטינסקי מגלה את הסגולה לראות את הנצנים של אותו הכוח העברי, אשר אליו הוא נושא את נפשו. הוא מבקר את א"י ב-1909. השנה היא שנת ייסוד „השומר“. מעבר להתחלות הקטנות נראים אזי לרבים מראות-עתידי כבירים. אנשים הוזים וחולמים, כמיכאל הלפרין או כיהושע ברזלי, נושאים לבם לכיבושים של חבלי ארץ, או לתפיסת מקומות היסטוריים בכוחם של מאות צעירים. אך גם הפיכחים-יותר מיוצרי „השומר“ ומאנשי תנועת הפועלים רואים את ההתחלות הקטנות כאות להתעוררות הכוח העברי, השקוע בתרדמה בגולה. ואולם ז'בוטינסקי עובר כמעט ללא תשומת לב על פני הנסיונות הראשונים האלה של יצירת כוח עברי בארץ. רק דרך אגב הוא מזכיר ברשמיו את הפרש העברי המזוין, שפגש בשדות ארץ-ישראל. ודאי, שהשתחררות המושבות העבריות מן האפוטרופסות של השומרים הערבים, שהיו ממונים על בטחון הרכוש והנפש במושבה עד בואו של „השומר“, היתה קרובה ללבו של ז'בוטינסקי השואף לעצמאות ולכוח; אך אין הוא עומד על זאת כלל בשעת ביקורו בארץ. אילולא נעלם מז'בוטינסקי הערך הכמוס שבהתחלה זו של שמירה עברית, הרי אין ספק שהיה מעריך אז אחרת את ההוה שלה, וצופה במקצת גם את סכויי התפתחותה.

יש חושבים את ז'בוטינסקי לחולם חלומות ציונים נועזים. זוהי טעות. ז'בוטינסקי הוא מבקר מלא מרי, מורד נועז בקיים, אך חסרון האמונה והדמיון מונעים אותו מראות את האחרית הגדולה הצפונה בראשיתו של המעשה הקטן, ומשום כך אינו יכול לתת יד למניחי אבני-פינה לעתידות גדולים. תכונה זו מקצצת את כנפי חלומותיו.

ב.

תקופה חדשה ואפשרויות חדשות גפתחו לפני ז'בוטינסקי עם פרוץ המלחמה העולמית הקודמת, אשר נשאה בכנפיה מהפכות ותקומות חדשות, חורבן ובנין של עמים ומדינות. כאן דומה היה שאפשר לפסוח על התחלות קטנות, שאפשר להתחיל מן הגדולות. אז מופיע ז'בוטינסקי על הבמה הציונית עם התכנית שלו ליצירת כוח עברי — תכנית הגדודים העבריים.

מראשית המלחמה העולמית הקודמת הגיע ז'בוטינסקי לידי הכרה, כי תורכיה העותומנית עתידה לההרס ולהתפורר, וכי מפלתה של תורכיה זו, המנוהלת ע"י „התורכים הצעירים“ והמתנגדת לכל שאיפה לאומית בתחומי המדינה העותומנית, היא תנאי להתפתחות הציונית. לפיכך דרש לכתחילה מאת התנועה הציונית להתקשר עם ארצות-ההסכמה, והחשיב את המאמצים ליצור כוח עברי בתוך צבאות ההסכמה. הזדמנות ראשונה לפתוח בהגשמת רעיון הגדודים העבריים ניתנה לו במצרים.

כאן נתקבצו מאות צעירים ממגורשי א"י. הם היו עדים ליחסם הפראי של השלטונות התורכים אל יהודי א"י ביום כניסת תורכיה למלחמה. רוב הפליטים נחטפו ונאסרו או, באותו יום החמשי המפורסם, יום הכרזת המלחמה, ברחובות יפו, ומן הכלא לוקחו והוגלו מהארץ. רבים מן הפליטים האלה היו נכונים להצטרף אל מחנה הלוחמים כדי לשחרר את הארץ מידי התורכים. בתוך הפליטים נמצא גם האיש, שהתיצב, בדרך הטבע, בראש המתנדבים. זה היה יוסף טרומפלדור, אחד הקצינים היהודים המעטים בצבא רוסיה (מימי מלחמת רוסיה-יפן), ואחד הפעילים בתנועת העבודה והשמירה בארץ; כקצין רוסי נאלץ לעזוב את ארץ-ישראל, משנכנסה תורכיה למלחמה.

ז'בוטינסקי נקלע באותו זמן למצרים, בדרך מסעותיו בשליחות עתון רוסי אחד, וכאן הוא מוצא קרקע פורה לרעיון הגדודים העברים ונותן ביסוס פוליטי לתנועת ההתגייסות במצרים.

אולם גם הקמת הגדודים העברים צריכה היתה לבוא לידי התגשמותה המלאה לא בבת אחת, כי אם בדרך של התחלות קטנות ובלתי מושלמות. האנגלים, אשר אל צבאותיהם אמרו המתנדבים העברים להספת, לא נאחזו בהצעה זו בהתלהבות. אחר מו"מ מיגע הסכימו להקמת פלוגה של נהגי פרדות, אשר תשלח לחזית גליפולי. אכן, ז'בוטינסקי לא יכול היה להשלים עם ההתחלה המעטה הזאת. את גידול המפעל והתפתחותו, ואת התפקיד שמלאו מתנדבי גליפולי אח"כ ביצירת גדודי הקלעים, לא ראה ז'בוטינסקי. הוא עזב את המתנדבים במצרים ונסע ללונדון.

ג.

בלונדון מתחילה הפרשה העיקרית של מלחמתו ופעולותיו של ז'בוטינסקי להקמת חיל יהודי. קודם כל, מלחמה בתוך ההסתדרות הציונית. חלק גדול בתוך ההסתדרות הציונית ראה את כל הענין של העמדת היהודים לצד מסויים במלחמה העולמית כאַנְטוֹרָה מסוכנת. גרמניה של הזמן ההוא לא היתה מושבעת לשינאת יהודים. ארץ הפוגרומים היתה רוסיה הצארית, הקשורה במדינות ההסכמה. ואשר לתורכיה, היו רבים שזכרו לה חסד נעורים, עת שימשה מקלט ליהודים מגלות ספרד. העזובה והרשלנות התורכית נזקפו לטובתה של תורכיה, כי הן שנתנו מקום להתפתחותו של ישוב חפשי ולהקמתם של מוסדות עברים אוטונומיים בארץ. ההתייצבות כנגד תורכיה במערכה נראתה גם כמסכנת את מעמד הישוב העברי. מתוך כל הנימוקים האלה קמה התנגדות חזקה ליצירת גדודים עברים ולכל מגמתו של ז'בוטינסקי. לשוא הרָבָה להסביר את האופי החדש, אשר למשטר „התורכים הצעירים“, ואת מגמתם לדכא כל ניצן לאומי בתורכיה. לשוא הוכיח את ההכרח לגלות נכונות-למלחמה כדי לזכות באפשרויות של תקומה מדינית — המתנגדים לא שוכנעו. ז'בוטינסקי מצא אמנם בתוך ההסתדרות הציונית תומכים חשובים ברעיון הגדודים. אחד מהם היה חיים ויצמן, שקשר גם הוא את עתיד הציונות בשותפות מדינית עם ארצות ההסכמה. אולם המוסדות הרשמיים של ההסתדרות הציונית ראו את פעולתו של ז'בוטינסקי כמתנגדת לכיוון הציוני המקובל; וז'בוטינסקי יצא את ההסתדרות הציונית מלבד המלחמה בתוך כתלי ההסתדרות, הציונית עוד היתה לו ולאנשים שנתרכזו סביבו מלחמה עם סוציאליסטים רדיקליים, אשר התאמצו להגיע לידי השפעה ברחוב היהודי בלונדון. סוציאליסטים אלה התנגדו, ברובם, להשתתפות במלחמה, באשר החזיקו ברעיון, כי התבוסה במלחמה תביא את המהפכה הסוציאליסטית.

והם הפיצו את הרעיון הזה בכל מקום. ולא רק ההשתמטות ממלחמה היתה מצוה חברתית בעיניהם; הם ראו להם לחובה גם להכניס דמורליזציה לתוך הצבא בכל ארץ וארץ לוחמת. אל ההטפה לגדודים יהודים ולהשתתפות יהודית במלחמה התיחסו כאל גילוי של ריאקציה ושוביניזם, והיו נלחמים בז'בוטינסקי ובנוהים אחריו בכל האמצעים שבידיהם, מתעמולה בעל-פה ובכתב ועד להפרעות במעשה ולפיצוץ אסיפות. אך המלחמה הקשה ביותר היתה לז'בוטינסקי עם האדישות היהודית. הוא פנה בקריאת התנדבות אל יהודי לונדון, אך רוב תושבי לונדון היהודים טיפחו את התקוה בלבם, לשבת בשלוה בבתייהם כל ימי המלחמה העולמית. רובם היו נתינים רוסים, והממשלה האנגלית לא נגעה בהם ולא גייסה אותם, אם כי רוסיה היתה בעלת בריתה של אנגליה. התעמולה של ז'בוטינסקי בקרב היהודים האלה לא נשאה פרי רב. זה היה אלמנט רחוק מכל שאיפות לאומיות וחברתיות. שאיפתו העיקרית של יהודי כזה היתה, כי יניחו לו לחיות בהשקט ונחת ולהתפרנס כאשר הוא מתפרנס. „אינני יהודי, אינני ציוני, אינני אנגלי ואינני רוסי, אופה אני“, השיב אחד היהודים האלה, תשובה טפוסית, כשנשאל למצפונו כיהודי, כיליד רוסיה וכתושב אנגליה.

מלחמה זו באדישות התישה את כוח ההסתערות של ז'בוטינסקי יותר מכל מלחמה אחרת; כאן לא הועילו כל כלי זינו, לא ההוכחה שבהגיון ולא הקריאה שבלב, לא מניע לאומי ולא צו חברתי. חומה זו של התנגדות לא מתוך אידיאה, אלא מתוך חוסר ענין, כמעט שהביאה את ז'בוטינסקי לידי יאוש; הוא לא נואש בצדקת רעיונו, גם לא ממאמצי הגשמה, כי אם מדרך ההתנדבות בהקמת הכוח העברי. לא עוד האמין כי כוח זה יקום מתוך רצונם החפשי החזק של היהודים.

ד.

ז'בוטינסקי לא היה, מעיקרא, בעל אמונה רבה בתכונות היהודים. פעם בפעם הוא מזכיר בכתביו הראשונים את הפחדנות כתכונה יהודית. וכמנהג אנשי אידיאות, שאינם מאמינים במעלות האדם, בסגולתו להגיע אל הטוב מרצונו החפשי, מבקש גם ז'בוטינסקי לכפות את הטובה על העם, בעל כרחו. זהו, בעצם, היסוד של הדיקטטורה: חוסר אמונה ברצונו החפשי של האדם, ואמונה באפשרות להנחיל ערכים חשובים לעם, או לאדם, בכוח משטר כפוי. אולי, מכאן מתחיל הקשר הנפשי של ז'בוטינסקי אל תנועות בעלות מגמה דיקטטורית. על כל פנים, לאחר התלבטות מסוימת, מתחיל אז ז'בוטינסקי לחפש דרכים להגשים את רעיון הגדודים בכוח של כפייה.

הרעיון להטיל חובת צבא על היהודים הרוסים שבלונדון לא היה רעיונו המקורי של ז'בוטינסקי. אותו הגו יהודים אנגלים מתבוללים, אשר חששו להתגברות תנועת האנטישמיות באנגליה למראה צעירים יהודים שחיים להנאתם בשעת המלחמה ופטורים מכל חובה. מתבוללים אלה הוציאו גם קול-קורא ליהודים הרוסים להתנדב לצבא. בתוך הכרוז הזה הובע איום, שאם לא יתנדבו — ישלחו חזרה לרוסיה. בתחלה התנגד ז'בוטינסקי לדרכים אלה של האסימילטורים. „איזמים אינם מביאים לידי התנדבות“, — הסביר ז'בוטינסקי את דעתו, בשיחה עם הרברט סמואל על הקול-הקורא הנזכר. אולם לאחר זמן-מה הסכים ז'בוטינסקי להקים את הגדודים העברים בדרך של הטלת חובה מצד הממשלה הבריטית על היהודים הרוסים. כמתוך בקשת התנצלות להסכמה זו, מדגיש ז'בוטינסקי פעם בפעם, בספרו על תולדות

הגדודים, כי בחזית ובכל מקום-של-סכנה נמצא, שהחיילים הלקוחים לצבא בכוח החוק אינם נופלים מן החיילים המתנדבים. ואמנם יתכן, כי ברגעי סכנה מסויימים, כשהגנת העמדה קשורה גם בהגנה על חיי המגין עצמו, פועל האינסטינקט יותר מן ההכרה, ואופיו של האדם חשוב אז הרבה יותר מאשר המניעים הנפשיים שהביאוהו לעמדה זו. אפשר שאז אין הבדל גדול בין מתנדב למגוייס בעל כרחו. אולם הגדודים העבריים צריכים היו לשמש בטוי לתוקף רצונם הלאומי של היהודים. ותוקף זה נתגלה, הן בלהט לקראת ההשתתפות בכיבוש הארץ מידי התורכים, והן בעמידה בפני שלטונות הצבא, לשמירת האופי העברי של הגדודים, ואף בהגנת הארץ מפני פרעות, שלא לפי הפקודה והסדר המקובלים. אכן, בכל המקרים האלה נתגלה הבדל עצום בין הגדוד המגוייס מאנגליה, אשר היה פסיבי בכל המקרים האלה, ובין גדודי המתנדבים מא"י ואמריקה, אשר עמדו במערכות אלו בכל עז. ודאי, גם ז'בוטינסקי ידע את ההבדל בין מתנדב למגוייס. הוא הלא ידע כ"כ להעריך את הופעתו של פִּיֶּרְסֶט, פועל מא"י, שהביא לו את הבשורה על הנכונות להתנדבות בקרב פועלי א"י. הערכה זו של ההתנדבות מוצאת לה בטוי אצל ז'בוטינסקי, גם כשהוא מתאר את העידוד שגרמה לו הודעת חיילי גליפולי בלונדון על נכונותם להתנדב שנית לגדודי הקלעים; אלא שהוא עצמו אין לו האמונה באפשרות להקים תנועת התנדבות בקרב המוני בני ישראל. חוסר האמונה בלבד מניע אותו להפוך את ההכרח לסגולה טובה, ולראות את הגיוס מתוך כפיה כשורה-במעלה להתנדבות.

ה.

אך תוצאות פעולתו של ז'בוטינסקי בענין הגדודים חרגו מתחומי המעשה הבלתי-אמצעי שלו, ולא הצטמצמו במסגרת, שהכרתו ואמונתו (או חוסר אמונתו) היו עלולים לקבוע לה. מאמציו להקמת כוח עברי עוררו הד חזק בחוגים אחרים, בעלי אמונה אחרת בכוחות הצפונים בעם. בני א"י, והפועלים בראשם, הקימו תנועת התנדבות סוערת, אשר ממנה תוצאות לגדוד הארצי-ישראלי. חוגים עממיים באמריקה, ובראשם פועלי ציון, עוררו התנדבות בקרב צעירי היהודים באמריקה ויצרו את הגדוד האמריקאי.

ז'בוטינסקי עצמו התנדב כחייל בתוך כיתה בגדוד בריטי, אשר שימשה גרעין לגדוד העברי. הוא עלה למדרגת קורפורל, ואחר זמן קצר למדרגת קצין בתוך הגדוד היהודי שגוייס באנגליה. עם גדוד זה הגיע ז'בוטינסקי למצרים. ממצרים בא ז'בוטינסקי לראות את תנועת ההתנדבות בא"י ולסייע לה. הוא בא כשבוע ימים לפני בוא ועד הצירים — משלחת ההסתדרות הציונית — לא"י. הוא היה היהודי הציוני הראשון, שבא לארץ מעבר לים אחרי פרוץ המלחמה. כל חלקי הישוב צמאו לשמוע מפיו דבר על העולם היהודי, שא"י היתה מנותקת ממנו כל ימי המלחמה. אמנם ידעו ביישוב על חילוקי הדעות שבין ז'בוטינסקי לבין ההסתדרות הציונית, וז'בוטינסקי לא העלים את העובדה הזאת. אף-על-פי-כן נתקבלו דבריו כדברי מנהיג ציוני מוסמך. הן שמו היה בין המפורסמים ביותר בציונות הרוסית, והישוב בימים ההם היה כמעט כולו רוסי. שום חלוקי דעות ושום שאלות של סמכות לא יכלו להעיב בזמן ההוא את הסמכות של הנואם והסופר הציוני הנודע. גם הידיעה שהביא אתו ז'בוטינסקי, כי חיים ויצמן, — אשר דברו נעשה אז מכריע בכל השאלות של מדיניות ציונית, — תומך בתכניות הגדודים, סייעה במדה לא מעטה לכך, שגם המהססים והמתנגדים לגדודים התייחסו אל האורח בכל הכבוד, כאל דמות ציונית כללית. אך בהתלהבות מיוחדת נתקבל ז'בוטינסקי, כמובן, ע"י מאות המתנדבים.

בשעה שבא ז'בוטינסקי לארץ היתה תנועת ההתנדבות לגדודים נתונה במשבר. כי זה חדשים אחדים שמאות צעירי ישראל — רוב הפועלים והמתלמדים בארץ בימים ההם — הציעו את שרותם לצבא הלוחם, והיד המושטה לעזרה אינה מתקבלת. התנועה קמה מתוך התלהבות רבה, וגם מתוך התמרדות פנימית קשה. עסקני הישוב היססו, בחששם להשפעת ההתנדבות על גורל הישוב בחלק הארץ שטרם נכבש, ועל יחסן של מדינות הברית (גרמניה, אוסטריה וכו') ליהדות ולציונות; והמלחמה הרי טרם הוכרעה בימים ההם. החלטת המתנדבים על דעת עצמם נתקבלה כפריקת עול המשמעת. מפלגת „הפועל הצעיר“ הרחיקה ללכת בתגובתה, עד כדי הוצאת המתנדבים מן המפלגה. הויכוחים בכל אספה וכינוס הגיעו למרום רתיחה, וכל זה ללא אפשרות של הגשמת הענין. שעליו מתנהל הריב הגדול בישוב, — ריב בגלל הקמת תנועה של מתנדבים, שאין רוצים לקבל את התנדבותם. מבוכה החלה להשתרר בלב רבים מהמתנדבים. הידיעה על בוא ז'בוטינסקי עוררה את התקוה, כי הוא יבהיר את המצב ויעזור להסיר את השלטונות מעמדתם המשונה.

אכן, לא היה בידי ז'בוטינסקי כל מטה קסם, אשר ישנה את עמדת השלטונות. כארבעה חדשים אחרי בואו עוד נמשך סרובה של הממשלה; אולם הוא הביא אתו נסיון של התחלות צבאיות עבריות, שנתקלו אף הן תחילה בסרובים וחתירות. הוא הביא אתו את הגדוד העברי, שהוקם על אף הכל, והוא תבע עקשנות, התמדה, ללא רתיעה מפני מכשולים ואכזבות. עמידתו ואמונתו עודדו לא במעט את המתנדבים ועזרו להם לשמור על רוחם ולא להתיאש מחפצם במשך כל חדשי הסרוב הבריטי וההססנות היהודית.

ז'בוטינסקי הצליח לשפר גם את יחסו של הישוב אל המתנדבים. מגעו האישי עם עסקני הישוב הראשיים בימים ההם, וביחוד ההד שמצאו נאומיו המדיניים בקהל הרחב, הביאו שינוי ביחס הרשמי להתנדבות. בואו לארץ ובואו של ועד הצירים זמן קצר אחר זה, קבעו בדעת הצבור את העובדה, כי גורל הציונות נתקשר בנצחון מדינות ההסכמה. לא היה איפוא עוד טעם לראות את תנועת ההתנדבות כתנועת מרי של אונטוריסטים פוליטיים. החוגים „המיושבים“ שבישוב החלו, איפוא, להשלים עם תנועת ההתנדבות. אפילו מפלגת „הפועל הצעיר“, שביססה את התנגדותה להתנדבות גם בטעמים אנושיים כלליים, פציפיסטיים, מלבד הטעמים המדיניים, החזירה למפלגה את חבריה המתנדבים. ההתנגדות לא עברה, אמנם, לגמרי, אולם לא עוד היתה זו מלחמה ב„התנדבות המזיקה“; זו קבלה עכשיו צורה של הספה להשארות בארץ, לשם שמירה על העמדות הקיימות ולשם פיתוח מפעלים חדשים, שהוכשר להם הקרקע עם כיבוש הארץ ע"י האנגלים.

ז'בוטינסקי לא היה מעולם איש, אשר ירכך ניגודים. לעולם לא ויתר על ההוקעה הפומבית החריפה ביותר של חטאות מתנגדיו ועל כל סממני השניגה והעוקץ ביחס למי שאינו מקבל את דעתו. ואף-על-פי-כן, הוא אשר גרם בהרבה באותו זמן לנטילת העוקץ מן המחלוקת שבין המתנדבים ומתנגדיהם בישוב. הוא הועיל בהרבה גם לעצם גידול תנועת ההתנדבות. ועידת המתנדבים, שנבחרה ע"י מאות מתנדבים, נתקיימה אמנם כחודש ימים לפני בוא ז'בוטינסקי לארץ-ישראל; אולם לא מעטים מבין המהססים והמתנגדים נתנו את ידם בפועל לתנועת ההתנדבות אחרי נאומיו של ז'בוטינסקי. הצלחותיו של ז'בוטינסקי גרמו קורת-רוח רבה ללב המתנדבים, ועם זה עוררו דבריו בקרבם גם איזה חוסר-סיפוק.

אָקט נפשי כביר היתה ההתנדבות למתנדבי א"י. הצורך להשתתף בליבוש הארץ, הרצון להקים כוח עברי, החלום על פתיחת שערי הארץ לפני מתנדבים עברים ועל מחנה עברי בארץ, אשר בו ירוכזו חיילים עברים הפזורים בחזיתות שונות, — כל אלה לא היו אך פרי של איזו קומבינציה שכלית, או בבואה של איזו אספקלריה פוליטית. היה בזה יותר משום מָקַע חדש, משום צורה חדשה למאנויים השרשיים הגלומים בשאיפת התחיה הציונית, אשר מצאו להם עד כה בטוי בארגון „השומר“, בעלייות השונות לארץ ובכל הצורות של ההתישבות העברית בתוכה. היסוד הזה נעלם מ'בוטינסקי. נאומיו היו מלאכת-מחשבת לא רק מצד הצורה, אלא גם מצד הניתוח הפוליטי החריף, אשר כבש, כאמור, להתנדבות, רבים מן המהססים, ואף מן המתנגדים, אך חסר היה בנאומים אלה המגע עם יסודות-בראשית, שהם היו המניעים הראשונים והעיקריים למעשה המתנדבים.

גם בשיחותיו האישיות של ז'בוטינסקי עם ראשי המתנדבים לא נתגלו אצלו נימות יותר נפשיות ביחס להתנדבות, והוא לא יצא מחוץ לגדר החשבון הפוליטי התכסיסי. ותפיסה זו יצרה חיץ מסוים בין ז'בוטינסקי לבין תנועת המתנדבים, עם כל הפעולה המשותפת האמיצה ועם כל ההערכה ההדדית הרבה.

בעצם הדבר היה חיץ קיים כמעט תמיד בין ז'בוטינסקי ובין האנשים שעסקו אתו יחד בעבודה צבורית. לעתים היה מספר בתמיהה על נסיונותיו עוד מימי ראשית פעולתו כנאום ציוני; הצעירים, שהיו מקבלים דבריו בהתלהבות ומברכים אותו בהצלחה, היו מעירים בו תרעומת על אשר נהגו להדריך את מנוחתו לפני הנאום ואחרי הנאום, מבלי להבין כי המטרה המשותפת מחייבת אותם לאפשר לו התכוננות שקטה יותר לנאום. אולי צדק ז'בוטינסקי בחשבונו זה. אך, פעולה צבורית אינה תמיד פעולה המתנהלת לפי חוקי חשבון. יש בה גם יסודות נפשיים, שערכם אינו נופל מערך החשבון. ז'בוטינסקי מעיד על עצמו ב„ספור ימי“, כי „איננו נוטה להתעמקות בתהומות הנפש“. ואולם בתנועה הדורשת מאת האדם לא רק תרומה, ולא רק את שארית שעות הפנאי שלו, כי אם את כל נפשו ומאודו, יש אשר נטיה זו להתעלם מתהומות הנפש, מקפחת את העיקר.

מי יודע, אם נטיה זאת להתעלמות נפשית לא קיפחה גם את הצלחתו הספרותית של ז'בוטינסקי. כשרונו הספרותי כפיליטוניסט, כמספר, כפובליציסט וכמתרגם הוא נעלה מכל ספק. ואף-על-פי-כן עדיין ספק הדבר, אם השפעתו בשדה הספרות תזכה לאריכות-ימים; כי גם בשטח זה של פעולתו מסר ז'בוטינסקי לצבור את כשרונותיו ולא את נפשו. אדם צעיר, שהיה שומע אותו מדבר בחוגים אינטימיים על אופני תרגום ועל דרכי כתיבה, היה נפתע לעתים באופן קשה. כי הלא צעירים תמימים כאלה נואלים לחשוב, כי גילויי המחשבה והרגש הם העיקר בכתיבה ובדבור ולא לימוד טכניקה מסוימת של אפני ביטוי.

בהקדמה ל„ספור ימי“ מעביר ז'בוטינסקי קו מבדיל בין חיי הסופר והעסקן ובין חיי האיש-הפרט. „שתי סוגיות החיים האלה“, כותב הוא, „נבדלות אצלי בגדר גבוהה מאוד; עד כמה שאפשר נמנעתי כל ימי מעירוב התחומים בין זו לזו“. גדר זו הפריעה מאוד לז'בוטינסקי בתנועה הציונית, וביחוד בתנועת הפועלים בציונות, אשר ידעה עיקר אחר בפעולה הצבורית — העיקר של מיזוג חיי הפרטיים והחברתיים של האיש. גדר זו הפריעה לז'בוטינסקי גם בפעולתו כיוצר הגדודים ופגמה בערכו ומשקלו האמתי בתוך הגדודים העברים.

מכתב מאת טייס אל אמו

בין חפציו הפרטיים של טייס צעיר מחיל האויר המלכותי, שהשתייך לטייסת של מפציצים וזה לא מכבר הגיעה הידיעה עליו שהוא „נעדר, וסבורים שנהרג“, נמצא מכתב אל אמו—על מנת שיִשְׁלַח אליה במקרה שהאיש יִקָּרָג. מפקדו של הקצין הצעיר שלח את המכתב לאם השכולה ושאל את רשותה לפרסם אותו בעילום-שם, „באשר יש בתכנו כדי להביא נחמה לאמהות אחרות, ובאשר כל איש ואיש בארצנו יהא גא לקרוא על הרגשות המפעמים לב איש רגיל מחיל הטיס במלאו את חובותיו הקשות.“ *

אמי היקרה, — אם כי לבי אינו מנבא לי כל דבר, הרי המאורעות באים כחתך, ואני נתתי הוראה להמציא את המכתב הזה אליך, אם לא יעלה בידי לשוב מאחת ההתקפות, שהנשמתן תוטל בקרוב עלינו. יָרַח ימים תוֹחִילִי עוד, אולם מקץ הנמן הזה עליך להשיג את העובדה, כי שָׁבַקְתִּי את תפקידי בידיהם המוכשרות ביותר של חברי לחיל-האויר-המלכותי, כאשר כבר עשו זאת בתורים רבים ומצוינים.

ראשית כל תמצאי תנחומים בדעתך, שתפקידי במלחמה זו היה בעל חשיבות רבה ביותר. משמרותינו הרחק מעבר לים הצפוני סייעו לשמור על דרכי המסחר בשביל ספינות-האספקה ושיירות האניות שלנו, ובמקרה אחד הועילה האינפורמציה שלנו להציל את נפשות האנשים שנסעו להחליף משמר במנדלור, וְאַנְתָּם ניזוקה. תהא זו אכזבה בשבילי אם לא תנסי, לפחות, לקבל את העובדות ברוח קרה, אם גם קשה יהיה עליך הדבר. כי אני את חובתי עשיתי במיטב יכולתי. שום איש לא יוכל לעשות יותר מזה, וכל הקורא לעצמו איש לא יוכל לעשות פחות מזה.

תמיד הערצתי את אומץ-לבך המפליא בעמך בפני תקלות מתמידות; בדרך זו נתת לי חינוך טוב והכשרה שאין להתבייש בהם בשום פנים; ותמיד ידעת לשאת הכל בסבר-פנים יפות, מבלי לאבד לעולם את האמונה בעתיד. מותי לא יאמר כי יניעתך היתה לשוא. רחוק הדבר מהיות כן. אדרבא, הרי זה אומר כי קרבנך היה גדול כקרבני אני. האנשים העובדים את אנגליה אינם רשאים לשאוף לגמול מְיָדָה. הרי אנו משפילים עצמנו אם אנו רואים את ארצנו רק כמקום לאכול ולישון בו.

ההיסטוריה מלאה שמות מזהירים של אנשים אשר מסרו את כל אשר להם; אולם פרי קרבנם היא הקיסרות הבריטית, אשר בה יש מידה של שלום, צדק וחופש לכל, ובה התפתחה ועדיין מוסיפה להתפתח רמת ציוויליזציה גבוהה מבבל מקום אחר. אבל אין הענין נוגע רק לארצנו בלבד. אנו עומדים כיום בפני התפרות כנצרות ובציוויליזציה, ההתפרות המאורגנת הגדולה ביותר אשר טרם ראה העולם דוגמתה, ואני חושב לי לאושר ולכבוד, שהגעתי לגיל הנכון וקבלתי את ההכשרה המלאה להטיל את משקלי אני, בשלמותו, על כף המאזנים. ולך אני אסיר תודה על כך. אולם עוד רבה לפניך העבודה לעשותה. החזית הפנימית עוד תצטרך לקיים את אחדותה במשך שנים רבות, גם לאחר הנצחון במלחמה. מחזיק אני בדעה שהמלחמה היא דבר טוב, על אף כל הדברים שאפשר לאמור בגנותה; הריהי יוצרת את האפשרות לכל פרט להעז ולמסור את כל אשר לו למען העיקר שלו, כאשר עשו הקדושים בימים מלפנים. לא חשוב הדבר אם עוד ימים רבים נִכְוֵנוּ לִי; בדבר אחד אני בטוח— חייתי ואמות כאיש אנגלי. שום דבר מחוץ לזה אין לו חשיבות, ולא יוכל לשנות מאומה אף כקוצו של יוד.

* המכתב נתפרסם ב„טיימס“ מן ה-13 ביוני, ובארץ — „בפלשתין-פוסט“ מן ה-28 בספטמבר. — המ'.

אין את צריכה להתאבל עלי; לוי אם את מאמינה באמת ברא ולכל אשר כרוך בה הרי תהיה זו צביעות. אין אני ירא מפני המות; רק עליה מופלאה אחוש... לא הייתי רוצה כי יבואני בדרך אחרת. היקום הוא גדול כל כך ואין קצה לדורותיו, עד כי חיי איש בודד יוצדקו רק לפי שיעור הקרבן שהוא מביא, אנו נשלחים לעולם הזה בשביל להניע לירי אישיות ולרכוש לנו אופי; רק את אלה נוכל לקחת אתנו ואותם אי אפשר ליטול מאתנו. מי שאוכל רק ושנתה, נהנה במקנה ולדות, הרי כמנהו בבעל-חן, אם כל חניו הוא נשכ בשלוח. מאמין אני באמונה עזה ומנחמת, כי הדברים הרעים ירדו לעולם בשביל לנסותנו; הכורא שלח אותם בכונה כדי לבחון את שבנו, כי הוא היודע את אשר טוב לנו. התניך מלא מקרים, שבהם נדחה המוצא הקל מפני עיקרים מוסריים.

אני חושב את עצמי מאושר, כי ראיתי את כל הארץ והכרתי אנשים מכל חוג וחוג. אולם על ידי הנסיון שנתנסיתי במלחמה אני רואה את התפתחות אפיי שלמה. הרי שבנילי הצעיר נשלמה שליחותי על פני האדמה, ואני מוכן למות, רק מתוך צער אחד בלבד, - שאין אני יכול להקדיש את עצמי לך, לעשות את ימי זקנתך מאושרים יותר על ידי שבתי עמך; ואולם עתידה את לחיות חיי שלום וחרות, ואני גם הועלתי לכך במישרים; נמצא שוב, שחיי לא היו לשוא.

בנך אוהבך,

אם יבוא הרע מכל רע

רשימה זו של הסופרת האנגלית הנודעת Rebecca West, נדפסה בשבועון הלונדוני «Time and Tide» מיד לאחר כניעתה של צרפת. - המערכת.

והיה אם יבוא הרע מכל רע, והגרמנים יפלו אל אנגליה, יהיו רבים הפצועים בתוכנו ומקצתנו יהיו הרונים. ראה נראה אנשים אהובים עלינו, בהפעם ובההרגם. אפשר שבתינו יהיו לתורבות, וערים היקרות ללבנו, יערות ושדות - המסכת החמודה שעליה חיינו נרקמים, - ימחו מעל פני האדמה. האש אולי תהיה כאויב הרודף אחרינו, הרעב והצמא יארחו לנו בדרך, ולמות-פתאום נשיש כאל ידיד, ואף-על-פי-כן, יש רעה גדולה גם מזו. רע מזה בהרבה יהיה, אם, למשל, נתנהג שלא כשורה. אנחנו, כולנו, עתידים לדעת פחד בשבועות המעטים הבאים, אשר לא ידענו, אות הוא כי לקוי הוא ברוחו, לקוי כפוליטיקאים הללו אשר לא הוחרדו מתוקפנותה של גרמניה הנאצית. הרי זו ריאקציה בריאה; משמרנישה הרוח כי היא עומדת בפני נסיון של סכנה, הרי היא מציפה את ההכרה בתחושה בלתי-נעימה, שתכליתה להזהיר אותך כי נדון אתה לכליה אם לא תארגן את כל מאמצייך להתגוננות. אל נא תתבייש בפתוך. שמור עליו, השמע לו עד כדי לחשוב מהר ולפעול בתוקף לשם בטחונך. אבל הסתר תסתירהו.

הסתר את פחדך. עשה מעשים בכוחו, הכן את צנוריה-כיבוי ואת דליי החול, פנה את חדר העליה. אבל אל תביע את הפחד בצורה בלתי-נעימה זו שהוא מתגלה בה אליך. כי אם כך תעשה, עלול אתה לדון את עצמך ואת כל האהובים עליך לאי-יכולת, הקשים בהרבה מרעת הפחד.

הפחד, בדומה לכאב, מראהו ושמעו קשים מכפי שהוא באמת. אם ירא אדם שמא יהרג בהתקפת אויר או מירו של צנחן, הרי עדיין ישנם כל מיני חישובים, שקולים כנגד

פחדו. כאן הסיכוי המשעשע את לב כולנו שלא נפגע; התקוה שנוכל, באיזה אורח שהוא, לעשות איזה מעשה-תקלה לאויב; הידיעה, שהפעולות הצבאיות, שאותן ההתקפות הן חלק מהן, סופן להביא נצחון לאנגליה ופדות ונאולה מהיטלר. אולם הפחד, בדומה לכאב, הרי הוא כקול-קריאה שבא לצורך דחוף. אכן, תמיד יש בו גם משום הפרוה.

על כן אל תשמיע את הדברים שהוא שם בפיד, וכן אל תתן לו לקבוע את אַרְשֶׁת פניך. כי הן על ירך לא תמצאנה מטפלות מנוסות, לדעת שאין מצבך רע כל-כך כפי שמראה פניך אומר. אנו עומדים בפני פרשת מאורעות חדשים לגמרי, אשר לא היו דוגמתם, ואין אתנו כל אנשים קשישים חביבים, שעברו בכור זה לפנינו, להשניח עלינו. עלינו למצוא בעצמנו את כללי המנהגים ההולמים את השעה ולסגל אותם לנו, ללא עזרה מן הצד. אם נאמר, למשל, כי "אין אנו יכולים לשאת את ענויי הצפיה, יום אחר יום, לפצצות אשר תפולנה עלינו", או אם כה נאמר: "אין אנו יכולים לשאת בהפצצות, יום אחר יום, כי מפחדים אנחנו פן נהרג", ואם נאמר זאת, שוב ושוב, בארשת המצוקה של הפחד, הרי יתכן, שהממשלה תשמע את דברינו ותאמין לנו. עלולים הם לבוא לידי השקפה מוטעית, שאי-אפשר להמשיך במלחמה, אם האוכלוסין האזרחים שבורים ברוחם כל-כך. עלולים הם לראות עצמם חייבים להתחיל במשא-ומתן עם היטלר.

ואולם אין פירוש הדבר שלום, ונהפוך הוא, פירוש הדבר, שלא נדע עוד שלום לעולם, וכי בנינו ובני בנינו לא יזכו לראותו. אימת מחנה הריכוז תעיב כצל את חיינו; ולעולם לא נוסף עוד לחמם את ידינו לאורי החסד והסבלנות. אלה מתוכנו המכירים את גרמניה הנאצית יודעים שזו היא חשכה; ואולם אנחנו נשכון בתוך החשכה הנדולה ביותר – זה גורל הצ'כים והפולנים כיום. הבו, אפוא, ונבלום את פחדנו וניתן לממשלה את האפשרות לנצח במלחמה.

והבו ונדאג לכך, שאם יבוא הרע מכל רע, ימצאנו לא רק שלישים בפחדנו, כי אם גם מחוסנים מכל כוח של הפתעה.

על כולנו לגשת אל פתחי בתינו ולאמור לעצמנו כך: "אם הכפר יהיה נתון באש, הרי מדרך הטבע שאהיה נוטה לברוח מכאן בכביש הזה. אבל עלי לזכור, שאסור לי לעשות את הדבר הזה, אם צבא גרמני נמצא בכביש הזה, כי הן אז יחששו צבאותינו וחיל האוויר שלנו להפציץ את האויב. עלי למצוא אינו דרך אחרת; אם אין כל דרך אחרת, אסור עלי ללכת בכביש הזה". אם נניד ראש ונפטפט ונבחר בבטחון-לשעה מפני פצצות, תחת הבטחון לימים רבים מפני עבדות, כי אז אין אנו אלא בלואי סחכות בלבד: עצים כרותים בצד הדרך, חומרי-בנין לבית אשר לא יבנה לעולם. אולם אם נרצה לשמש מקלט בטוח לכל האנשים הבאים בצל קורתנו, כי אז יהיה לנו כבוד היער החי, והרע לא יהיה רע ביותר. אכן יבוא עוד טוב, נעלה מכל הטוב אשר לו יכולנו להתפלל במרם באו ימי הנסיון הזה.

האיטלקים בלוב

(פרקי כיבוש והתישבות)

א. הפציפיקציה של לוב.

השלטת הסדר בלוב החלה ב-1912, מיד לאחר שנכבשה מידי התורכים. ונסתיימה בשנת 1931. עשרות אלפי תושבים הושמדו, ומהנשארים בחיים הובאו רבים למחנות ריכוז במדבר בסביבת מפרץ סידרה, על הגבול בין קירינאיקה לבין טריפוליטניה. אין זה מעניינו לפרט כאן את האמצעים האכזריים שהפשיסטים השתמשו בהם בלוב (כמו הפלת מנהיגי הילידים מאוירונים, סתימת מקורות מים, המתת כל יליד שנראה מתהלך באיזורים מסוימים). נצטמצם רק בכמה מספרים, המעידים על אופן פעולת חרבו של מוסוליני בלוב בטרם "קיבל" מתושבים אלה את החרב כסמל-התמנותו ל"מגן האיטלים". לפי מפקד איטלקי משנת 1915 היה מספר התושבים באיזור המערבי של לוב 569,093 נפש, ואילו במפקד חדש מ-1931 הגיעה האוכלוסיה באיזור זה ל-522,914 נפש. מספרים ממקורות לא-איטלקים מעריכים את מספר הקרבנות בטרפוליטניה בלבד במאה אלף נפש, מלבד עשרים אלף פליטים שמצאו מקלט בטונים, וכמספר הזה - במצרים. אשר להרס רכוש התושבים כדאי לציין מספרים אלה: ב-1926 היו לתושבי קירינאיקה 800,000 צאן, 75,000 גמלים, 14,000 סוסים, 70,000 עזים, 10,000 שורים ו-9,000 חמורים. לפי מפקד שנערך ב-1933, לאחר גמר תקופת שלטונו של המרשל גרציאני, נשארו מכל הכבודה הזאת: 98,000 צאן, 2,600 גמלים, 1,000 סוסים, 25,000 עזים, 8,700 שורים ו-5,000 חמורים. כל הרכוש הגדול הנ"ל נהרס עם הפקעתם של שטחי קרקע עצומים, - השטחים הפורים ביותר, - שנמסרו לבעלי זכויות איטלקים לנטוע בהם עצי זית. המתקת שלטון הדיכוי בלוב ב-1931 באה בעיקר כפרי הכוננות הפוליטיות האיטלקיות החדשות במזרח. בעת ההיא הלך ונתגבש באיטליה הרעיון על כיבוש חבש, ותוכנו התוכניות הצבאיות לכך. כתנאי מוקדם להגשמת השאיפות במזרח ראתה איטליה צורך לחוק את מעמדה האסטרטגי באיזור שלטונה באפריקה. הן ע"י רכישת אהדת המוסלמים והן ע"י התישבות המונית של איטלקים בלוב. התכנית היתה מכוונת להתישבותם של מאה אלף אכרים במשך עשרים וחמש שנה. ביצוע התכנית הוטל על המרשל בלבו שנתמנה למושל לוב במקומו של גראציאני.

בלבו, שנהרג לפני זמן-מה במסיבות מסתוריות, היה איש שופע מרץ ובעל-מעוף, ונתחבב על העם האיטלקי יותר מכל המנהיגים הפשיסטיים האחרים. אולם לא היה אהוב על מוסוליני, שראה בו מתחרה מסוכן. המתוחות ביניהם גברה ביחוד לאחר הפרסום הרב שזכה לו בלבו בגלל השיא שהשיג ב-1933 בטיסה לאמריקה. בעצם חגיגת הנצחון הזה קבל בלבו מכתב מאת מוסוליני, בו הביע דברי-הערצה, ועם זה דרש מאת בלבו להתפטר מכהונתו כמיניסטר לתעופה. בלבו, שידע את מידת ההערצה שהעם רוחש לו, לא היסס להשיב את המכתב חזרה לשולחו, בהערה: "מכתבך ודאי נשלח אלי בטעות. בהיותי אחד ממיסדי הפשיזם, אפשר אולי להרגני, אבל לא לפטרני...". משראה מוסוליני שבדרך זו לא יוכל להפטר ממתחרהו, זמם להרחיקו לפחות מאיטליה. תכנית ההתישבות בלוב נתנה הזדמנות לכך. תכנית זו היתה קרובה מאד ללבו של בלבו. האיש היה בעל מזג

סוּעַר וְחִיפֵשׁ תָּמִיד הַזְדַּמְנוֹת לַפְּרָקוֹ בַּפְּעוּלוֹת נֹעֵזוֹת; לִשְׁם פּוֹרְקָן זֶה עֵרֶךְ גַּם אֶת טִיסוֹתָיו הַנּוֹעֵזוֹת אֶל מַעְבַּר לַיָּם. הַקְּשִׁיִּים שֶׁעָמְדוּ עַל דֶּרֶךְ הַהִתִּישְׁבוֹת בַּלּוֹב רַק הַמְרִיצוֹ אוֹתוֹ לַגִּשְׁת׃ לַהֲגַשְׁמַתָּה. אוֹלָם בְּלָבוֹ לֹא רָצָה לִרְאוֹת בַּהִתִּישְׁבוֹת בַּלּוֹב רַק מִטְרָה צְבֹאִית בַּלְבָּד. הַמַּכּוֹנֶנֶת כִּלְפֵי אַנְגְּלִיָּה וְצִרְפָּת. הוּא יָדַע, שֶׁשׁוּם הַתִּישְׁבוֹת בַּלּוֹב לֹא תִפְתּוֹר אֶת שְׁאֵלַת הָאֶסְפָּקָה הָעֲצֻמִּית שֶׁהַפְּשִׁיִּסְטִים חָלְמוּ עָלֶיהָ, וַיְדוּעַ יָדָע, שֶׁמִּלְחָמָה עִם אַנְגְּלִיָּה, סוּפָה – חוֹרְבָן מִפְּעֻלוֹ. מִתּוֹךְ הַכְּרָה זֶה הָיָה מִתְנַגֵּד נִמְרָץ לַפּוֹלִיטִיקָה שֶׁל הַצִּיר. בְּשִׁיחּוֹתָיו עִם עֲתוּנָאִים שֶׁבִּיקְרוּהוּ בַּלּוֹב, לֹא תָמִיד הִסְתִּיר אֶת עֲמֻדָתוֹ הַשְּׁלִילִית כִּלְפֵי גֵרְמָנִיָּה. בְּלָבוֹ סִיכַל אֶת תְּכֻנַּת הַמִּפְקָדָה הַגֵּרְמָנִית בַּדְּבָר קְבִיעַת חֵיל מִצַּב גֵּרְמָנִי רַב בַּלּוֹב, וְהַגֵּרְמָנִים נֶאֱלָצוּ לְהַצְטַמֵּצַם בְּטִיִּסְת־אִימּוֹן שֶׁל אוֹירוֹנִי־קָרַב בְּאוֹירוֹדְרוֹם קְסֵטְל־בְּנִיטוֹ אֲשֶׁר מִדְּרוֹם לְטְרִיפּוֹלִי. בַּלְעָג מִרְ דִּיבַר עַל הַמְשַׁלַּחַת הַגֵּרְמָנִית הַמְדַעִית שֶׁנִּשְׁלַחָה לְגִבְלֵי נְפוֹזָה, אֲשֶׁר מִדְּרוֹם לְטְרִיפּוֹלִי (נִקּוּדָה אֶסְטְרֵטִגִּית חֲשׂוּבָה). כְּדֵי לְבַחֹן אֶת דָּם הַפְּרָבְּרִים וְלְהוֹכִיחַ שְׂאִינָם מִגִּזְעַ שְׂמִי.

בַּלְבוֹ נִקַּט בַּפּוֹלִיטִיקָה חֲדָשָׁה בִּיחַס לְתוֹשְׁבֵי לּוֹב. הוּא הִפְסִיק אֶת מַסַּע הַהִשְׁמַד שֶׁל גֵּרְצִיאֲנִי, וְדָאָג בְּמִידַת־מָה לְסִידוּרָם שֶׁל הַתּוֹשְׁבִים הַמְנוֹשְׁלִים מֵעַל אֲדַמְתָּם. אֲמָנָם בְּמַסְגֶּרֶת הַשְּׁלֵטוֹן הַפְּשִׁיִּסְטִי לֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה בְּכִיוּן זֶה. הוֹקְמוּ שְׁנֵי כְּפָרִים עֲרַבִּים שֶׁל 30 מִשְׁקִים, בְּנֵי אַרְבַּעַה אֲקָרִים כָּל אֶחָד, לְעוֹמַת 1.800 מִשְׁקִים שֶׁל 123 אֲקָרִים כָּל אֶחָד, שֶׁהוֹעֲמָדוֹ לְרִשּׁוֹת הַמְתִּישְׁבִים הָאִיטְלָקִים. כֵּן נִיתְנָה הַזְכוּת לִילִידִים לְקַבֵּל נִתְיָנוֹת אִיטְלָקִית. נִתְיָנוֹת זֶה לֹא הֶעֱלָתָה אוֹתָם לְדִרְגַת הַמְתִּישָׁב הָאִיטְלָקִי, הִיא רַק נִתְנָה לָהֶם אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְשֵׁרֶת בְּצַבָּא. מְכַל בְּחִינָה אַחֲרַת מוֹסִיפִים הֵם לִהְיוֹת כְּמִנּוּדִים, וְאֵין לָהֶם דְּרִיסַת רֵגֶל בַּחֲבֵרָה הָאִיטְלָקִית. עַל כָּל פָּנִים הִיא בַּלְבוֹ הַמוֹשֵׁל הָרֵאשׁוֹן בַּלּוֹב, מֵאִזְ נִכְבְּשָׁה עִי אִיטְלִיָּה, שֶׁהֵנִיחַ בְּמַקְצַת לְתוֹשְׁבִים מִרְדִּיפּוֹת אַכּוֹרִיּוֹת. אֲמָנָם, גַּם מִטְרָתוֹ שֶׁל בַּלְבוֹ הִיתָה לְהַפּוֹךְ אֶת לּוֹב לְחוֹף הַרְבִּיעִי שֶׁל אִיטְלִיָּה, אֲבָל הוּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֲמֻצָּעִים אַחֲרִים, נוֹחִים יוֹתֵר, שֶׁהִיָּה בָּהֶם כְּדֵי לְהַפִּיג בְּמַקְצַת אֶת רוּחַ הַמְרָד שֶׁל הַתּוֹשְׁבִים.

ב. שְׁטַחֵי הַפּוֹרִים שֶׁל לּוֹב.

הַמִּימְרוֹת הַמְקוֹבְלוֹת בַּדְּבָר לּוֹב, – אֶסְמָה שֶׁל רּוֹמָא, לּוֹב – הָאֲרֶץ הַמְאוֹשְׁרַת, מְלִיצוֹתָיו שֶׁל הוֹמְרוֹס, הַמְשׁוֹרֵר הַיוֹנִי, עַל שִׁפְעַ הַטּוֹב שֶׁבְּאֲרֶץ הַזֹּאת, אֵינָן הוֹלְמוֹת אֶת הַמְצִיאוֹת שֶׁל לּוֹב כִּיּוֹם. שְׁטַחֵי שֶׁל לּוֹב הוּא 1,773,000 ק"מ וְהִיא מִתְחַלֶּקֶת לְשְׁלוֹשָׁה אֵיזוּרִים: הָאֵיזוּר הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר – הַמְדְּבָר – אֵינּוֹ נִיתָן לְשׁוּם עֲבוֹד חֻקְלָאִי, מַלְבָּד נְאוֹת הַמְדְּבָר גַּדָּמָס (Gadames), גִּ'וֹפְרָה (Jofrah), כּוֹפְרָה (Jalo Kufra) וְגִ'רְבּוּב (Jarbub). שְׁנֵי הָאֵיזוּרִים הָרְאוּיִים לְעֲבוֹדָה הֵם: מִישׁוֹר הַחוֹף, וְאֵיזוּר־הַרְמוֹת שֶׁשְׁטַחֵי מִצוּמְצָמִים. גְּבוּלוֹת לּוֹב הֵם: בְּצִפּוֹן – הַיָּם הַתִּיכוֹן, בְּדְרוֹם – הַמְדְּבָר וְאִפְרִיקָה הַצִּרְפָּתִית הַמְעֲרָבִית, בְּמַעֲרָב – טוֹנִיס וְאַלְגֵּרִיָּה, בְּמִזְרָח – מִצְרַיִם וְסוּדָן. מִפְּרָץ סִירַט מִחֶלֶק אֶת לּוֹב לְשְׁנַיִם: טְרִיפּוֹלִיטְנִיָּה בְּמַעֲרָב וְקִירִינַאִיקָה בְּמִזְרָח. בַּחוּפָה שֶׁל טְרִיפּוֹלִיטְנִיָּה יִשְׁנָן כְּמָה נְאוֹת מְדְבָר. אֲלֵגִ'בֵּל, הַרְמָה הַצְּחִיחָה, הַזְרוּעָה טְרָשִׁים, פּוֹנָה דְרוּמָה וּמִשֵּׁם וְהֵלָאָה, דְרוּמָה, מִשְׁתַּרְעִים חוֹלוֹת פֶּסֶן וּבָהֶם כְּמָה נְאוֹת מְדְבָר. מִמִּזְרָח לְאַל־גִּ'בֵּל – עֲרָבוֹת סִירַט הַמְתְּמוּזָגוֹת בְּדְרוֹם עִם מְדְבָר סִירַט. הַשְּׁטַח הָרְאוּי לְעִיבוּד בְּמִזְרָחָה שֶׁל לּוֹב, בְּקִירִינַאִיקָה, הוּא גִ'בֵּל אַחֲדָר, הַגּוֹבֵל בְּדְרוֹם עִם מְדְבָר לּוֹב.

נוֹסֵף עַל טְרִיפּוֹלִי, הָעִיר הָרֵאשִׁית שֶׁל לּוֹב הַמְעֲרָבִית, הַמוֹנָה שְׁמוֹנִים וְשָׁנַיִם אֲלָף תּוֹשְׁבִים, יִשְׁנָן בְּטְרִיפּוֹלִיטְנִיָּה עוֹד כְּמָה עֲרִים אַחֲרוֹת: מִיזוֹרְטָה בַּת חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי אֲלָף תּוֹשְׁבִים, חוּמָס, זוּאֵרָה, גַּדָּמָס, מוֹרוּזוֹק, גַּת וְעוֹד. הָעִיר הָרֵאשִׁית שֶׁל

קירינאיקה, בנג'וי, מונה ארבעים וארבעה אלף תושבים; דרנה - עשרת אלפים. נקודות מרכזיות אחרות הן: ברקה, קירנה, אפולוניה, טוברוק וג'רוב. בימי קדם התישבו היונים בקירינאיקה ועסקו בעבודת האדמה, בעוד שטריפוליטניה היתה אז ביד הפיניקים שעסקו רק במסחר. הרומאים השתלטו על כל לוב, ועם חלוקת האימפריה הרומאית סופחה קירינאיקה לאימפריה הביזנטית, וטריפוליטניה נשארה בתוך האימפריה המערבית. במאה השביעית נכבשה לוב, ביחד עם אפריקה הצפונית, ע"י המוסלמים. אולם במשך שמונה מאות השנים של השלטון המוסלמי נהפכה לוב למדבר שממה. העדר שלטון מתוקן והפלישות התכופות של שבטי המדבר גרמו לחורבן הישובים, עד שלא נשאר זכר מעושרה החקלאי והמסחרי של הארץ בעבר. חלוקת אפריקה בין מעצמות אירופה במאה הי"ט ושקיעת האימפריה העותומנית הכשירו את הקרקע לכיבוש לוב ע"י איטליה.

ג. אפשרויות התישבות בלוב.

כשהגיע בלבו בשנת 1933 ללוב לא מצא לפניו אלא את ההריסות שהנחיל לו קודמו, גרציאני, ומאחורי ההריסות - מדבר שמם וריק. וכאן אמר לפתור את בעית הצפיפות של האוכלוסיה האיטלקית, המתרבה בארבע מאות אלף נפש לשנה. אבל, כלום לא ישבו לפנים חצי מיליון רומאים בטריפוליטניה ומאתים אלף בקירינאיקה? ומדוע אי-אפשר יהיה להכניס ללוב מספר כזה של רומאים חדשים? אמנם השואה היסטורית זו היא נכונה כשלעצמה, אבל הגשמת תכנית כזאת, ואפילו בחלקה, דרשה תקופה ארוכה של ימי שלום, כדי להתגבר על הקשיים העצומים שעמדו לפני המגשימים.

הקושי הראשון היה שאלת המים. כמות הגשמים השנתית בטריפוליטניה היא קטנה מאד. במחצית שטחה מגיעה כמות הגשם השנתית ל-200 מ"מ, שזוהי כמות מינימלית בשביל פלחה חרבה. בכל השטח המערבי של טריפוליטניה מגיעה כמות הגשמים השנתית ל-75 מ"מ. בכמות זו אי-אפשר לשום ענף חקלאי להתקיים. רק בסביבת העיר טריפולי ובשטח קטן במרכזו של הג'בל ובמזרחו יורדים גשמים בשיעור של 300 מ"מ לשנה. אפילו בשטחים שבהם מספיקים הגשמים לפלחה חרבה, מוגבלות האפשרויות החקלאיות, כי עונת-הגשמים נמשכת רק שבועות מועטים, בסך-הכל. רק בסביבת טריפולי יורדים הגשמים, באופן ממוצע, במשך ארבעים יום ויותר. בשאר האיזורים נמשכת עונת הגשמים שלושים יום, ולעתים תכופות אף פחות מזה. סיבת הדבר היא, שהרוחות המנשבות מצפון-מערב מורידות את הגשמים על רמות טונים לפני הגיעם לטריפולי. עונת הגשמים חלה בין אוקטובר לבין מאי והיא באה בהפסקות ארוכות של ימי חורב. יש שהחורב משתלט דוקא בזמן שהחקלאי זקוק ביותר לגשם - בסתיו ובאביב. ירידת הגשמים גם משתנה משנה לשנה. לעתים לא רחוקות יקרה הדבר, שאיזורים אשר כמות הגשמים הרגילה שלהם היא מאתיים מ"מ מקבלים רק את מחצית הכמות הזאת. הפלחה בטריפוליטניה נתונה, איפוא, למקריות, במידה גדולה יותר מאשר בכל איזור אחר של הים התיכון.

שונה מזה המצב בקירינאיקה. הדומה מכמה בחינות לאי היוני קירנה, אשר משם באו אליה המתישבים היונים הראשונים. ואכן, כבר נאמר על קירינאיקה שהיא, חטיבה של אירופה שדבקה במקרה לאפריקה. קירינאיקה היא חצי-אי המתרומם ועולה עד לגובה של 2,800 רגל; המדבר מפריד בינה לבין טריפוליטניה.

והים – בינה לבין אירופה. הים מקיף אותה משלושה עבריה, וכמות הגשמים היורדת כאן היא גדולה בהרבה מאשר בטריפוליטניה. האיזור המוכשר לעיבוד חקלאי בקירינאיקה מהווה שתי רמות, זו מעל לזו. הרמה הראשונה ברקה מתחילה על יד בנגזי ומתרוממת ועולה לגובה של אלף רגל. כאן מתחילה הרמה השנייה, ג'בל-אחדר. מזג האויר בקירינאיקה הוא נוח בהרבה מאשר בטריפוליטניה. הקור בחורף בקירינאיקה הוא לפעמים חזק למדי. רוחות קרות מנשבות מהרמות, ופסגותיהן מכוסות שלג. כמות הגשם הממוצעת ברמות היא 400 מ"מ, ובנקודות מסוימות גם 500–600 מ"מ. רק בסביבת בנגזי אינה עולה הכמות הממוצעת על 200 מ"מ. עונת הגשמים נמשכת מששים עד שבעים יום. ואולם אדמת קירינאיקה זקוקה למידת מים גדולה מזו של טריפוליטניה; אדמתה היא אדמת טיט הנוטה להתבקעות ולא יבווד הלחלוחית במשך הקיץ הארוך. בקירינאיקה ישנם מי-תהום רבים, אבל אין הם ניתנים לניצול מפני שהם מצויים בעומק רב מתחת לסלעים קשים, שהקידוח בהם הוא בלתי אפשרי. יוצא, איפוא, שהאיזור המוכשר לעיבוד בקירינאיקה מצטמצם בשטח הרמות, – מאה מילין באורך וכעשרים מילין ברוחב.

ד. ארגון ההתישבות האיטלקית.

ההתישבות האיטלקית בלוב מתחלקת לשלושה שלבים: מן 1921 עד 1933; מן 1933 עד 1938; ומן 1938 ואילך. ההתישבות בתקופה הראשונה היתה לפי שיטת "הזכיונות"; השנייה – בפיקוח המדינה; והשלישית – על חשבון המדינה. בתקופת הזכיונות היו השלטונות מפקיעים שטחים עצומים מידי התושבים ומוסרים אותם לידי בעלי-הון איטלקים. העבודה, נטיעת עצי זית, נעשתה ע"י ילידים, בשכר זעום ביותר. מבחינה ממשלתית היו להתישבות זו יתרונות רבים. הממשלה היתה פטורה מכל השקעות כספים. להיפך, היא קבלה סכומים הגונים תמורת הקרקע שהפקיעה, ובכסף זה כלכלה את הצבא שהכשיר את הקרקע להפקעה. בעל הזכיון יכול היה להשיג את הבעלות על הקרקע, אם ע"י תשלום שוויה בשעת קבלת הזכיון, ואם לאחר תשלום דמי הזכיון השנתיים. מחיר הקרקע לא הועלה אפילו אם הוטבה ע"י עיבוד. בעל הזכיון הגדול ביותר היה הרוון וולפי, מושל טריפולי ב-1921. כל שטחי הקרקע הראויים לעיבוד בסביבת מיזורתה עברו לידו.

שיטת הזכיונות נכשלה. ראשית משום שלא היו קופצים רבים, להניח את הונם על קרן הצבי בחולות מדבר לוב; ושנית משום רעבון-הקרקע באיטליה גופא. מצב האכרים באיטליה היה בכל רע. בשנת 1930 נקבע, ש-276,810 מעונות של אכרים אין להם תקנה אלא בהריסה. אדמת שני שלישים מכל המשקים החקלאיים היתה שייכת לארבעה אחוזים מבעלי הקרקע, ושארית האדמה היתה מפוצלת למשקים זעירים כל-כך שלא היה בהם כדי לפרנס את עובדיהם. הרוב הגדול של אכרי איטליה נאלץ למלא את החסר למחיתו בעבודה מחוץ למשקו. הנסיונות להכשיר לעיבוד חקלאי שטחי קרקע עזובים באיטליה, לא היה בהם כדי לפתור את בעיית מחוסרי הקרקע. גם הנסיון לאסור את השימוש במכונות חקלאיות, כדי להגדיל את הקליטה של פועלים בעבודה חקלאית, לא נשא פרי.

מצב זה ושיקולים פוליטיים המריצו את הממשלה הפשיסטית להכניס שינויים בשיטת הזכיונות בלוב. היה רצון ליצור שם אפשרויות-קליטה בשביל אכרים מחוסרי אמצעים. כדי לאפשר הגירת עובדים זו הטילה הממשלה בשנת 1933 על בעלי הזכיונות להושיב לפחות משפחה אחת על כל 600 אקר מאדמתם. ואלה היו תוצאותיה

של התישבות זו. לפי המפקד שנערך ע"י בלבו בשנת 1937: הממשלה הפקיעה 300,000 אקר; משטח זה הוכשרו 200,000 לעיבוד, ונקלטו 1,299 משפחות, אשר חלק ניכר מהם עבדו כשכירים אצל בעלי הזכיונות. מספר המשקים והזכיונות הגיע אז ל-840 בכל לוב: שנים עשר משקים גדולים היו בידי הקורפורציות להתישבות, עשרים ושמונה משקים קטנים מאלה ניהלה הממשלה בעצמה, ושמונה מאות היו בידי מתישבים פרטיים ובעלי זכיונות. חלוקת הקרקע בין שמונה מאות המשקים הללו לא היתה שווה כלל וכלל: השטח הממוצע למתישב ב-539 משקים היה 123 אקר, אך ל-172 משפחות מאלה היה שטח ממוצע של חמשה אקרים בלבד, ובכמה מקרים – אף פחות משני אקרים. לעומת זה רוכזו בידי 261 משקים שטח של 80,000 אקר, ומזה 60,000 אקר בידי שבעה בעלי זכיונות.

אם כי צורה זו של ההתישבות היה לה יתרון רב על שיטת הזכיונות הקודמת, לא היה אף בה כדי לפתור את הבעיות שהטרידו את הממשלה הפשיסטית, מפני אופיה הפרטי של התישבות זו ואי השויון בחלוקת הקרקע. בלבו החליט, איפוא, על תכנית התישבות מדינית במקום היזמה הפרטית. מעתה התחיל השלב השלישי.

ה. ההתישבות האיטלקית החדשה

ההכנות בשביל ההתישבות החדשה החלו בראשית שנת 1938. נתמנו ועדות לבחון את כשרות המועמדים להגירה. כל מהגר צריך להיות בעל משפחה של שמונה נפשות לפחות, שחמש מהן מוכשרות לעבודה חקלאית; הוא צריך להיות אכר מלידה, ונקי מכל דופי ביחסו למשטר הפשיסטי. אחרי בחינות מדוקדקות נבחרו אלף ושמונה מאות משפחות, שמנו כעשרים אלף נפשות. במשך השנה הוקמו המשקים בלוב וצוידו בכל הדרוש לאכר. באוקטובר 1938 עלו עשרים אלף גברים, נשים וטף על שש עשרה אניות והובאו ללוב. מקום שם מצאו הכל מוכן לפניהם – מבקבוק יין עד שרוך הנצל. רק דבר אחד היה חסר במידה מספקת: מים. הדירות שנבנו היו נוחות ונאות. הקרקע שניתנה לכל משפחה היתה מספיקה לכלכלה – לולא המחסור במים. בכמה מקומות היה צורך להביא מי שתיה ממרחק של תשעים קילומטר, ובתנאי-התחבורה של לוב היה הדבר כרוך בקשיים עצומים. מאמצים רבים עשה אמנם בלבו כדי לפתור את שאלת המים, אבל הם לא הוכתרו בהצלחה רבה. לאחר קידוחים שעלו בהון עצום נמצאו שני מקורות מים ממערב לטריפולי, בעומק של ארבעים וחמשה רגל ושמונים רגל. המקור הראשון אינו מספיק להשקאה, והמקור השני מספיק בשביל שני כפרים – הכפר קריספי בן 318 משפחות והכפר ג'ודה בן מאה משפחות. המים הם עכורים, ומכילים אחוז גדול של גפרית. כמותם מגיעה ל-10,500 רגל מעוקב לשעה, והם משקים 11,300 אקר. בשביל 317 משקים נוספים נקדחו בארות בודדות, הממלאות את החסר במעינות. בשנת 1939 עמדו להתחיל בבנין אַקודוקט באיזור דְרֵנָה בקירינאיקה, באורך של מאה מילין. ההוצאות נערכו בשבע מאות אלף ל"ש. המעין אשר ממנו יובאו המים הוא בגובה של 1,370 רגל מעל פני הים. כמות המים שהאקודוקט יביא נערכת ב-152,555 רגל מעוקב ליום או במאה ליטר ליום לכל מתישב. אקודוקט אחר באורך של חמשים מילין עתיד היה להבנות בטריפולי, וצריך היה לספק 38,000 רגל מעוקב ליום. עבודות אלו טרם בוצעו, ועם כניסת איטליה למלחמה הוחמרה בעית המים במידה רבה. ההתישבות מוצאת לפועל בשיטה טוטליטרית. למן הרגע שהמתישב עוזב את ביתו באיטליה הוא נעשה לקנין המדינה, הדואגת לכל צרכיו עד שהוא יכול

להתפרנס ממשקו. אין הוא יכול לעשות שום דבר על דעת עצמו. הוא מקבל הוראות מפורטות ביחס לכל העבודות שעליו לבצע במשק. היחידה המשקית היא המשפחה. שום זר או קרוב אינו יכול להצטרף אליה. שטח-האדמה הקצוב לכל משפחה הוא כחמשים הקטר. בדרך כלל תלוי גודל השטח בסוג המשק. בשנה הראשונה מקבלת המשפחה כשש וחצי ל"ש לחודש למחיתה. אחרי היבול הראשון, אם עלה יפה, נעשה המתישב אריס שוחף ליבול. חצין של ההכנסות מוצא לכיסוי ההשקעות במשק, וחצין לכלכלת המתישב. הממשלה משתתפת בשלושים אחוזים של ההשקעות, ומוסדות-ההתישבות בשבעים אחוז. הממשלה נותנת את הקרקע, סוללת דרכים ומקימה את כל הבנינים הצבוריים, כנסיות, בתי-ספר ועוד. המוסדות בונים את הדירות, מספקים את כל הציוד, מחלקים את הקרקע, קובעים את סוג המשק ומפקחים על ההוצאה-לפועל של העבודה. ההשקעה בהתישבותן של אלף ושמונה מאות המשפחות המתישבות הראשונות הגיעה לארבעה מליון ל"ש. ב-1939 הוקמו בטריפוליטניה 6 נקודות: ברוויליארי (Braviglieri), קריספי (Crispi) וג'ודה (Gioda), ממזרח לטריפולי, ואולינטי (Olivetti), ביאנקי (Bianchi) וג'ורדני (Giordani) ממערב לטריפולי. בקירינאיקה הוקמו ארבע נקודות: ברקה (Barca), אופרדון (Oberadon), ד'אנונציו (D'Annunzio) ובטיסטי (Battisti).

ו. דרכים.

התחבורה בלוב, כהתישבות עצמה, מבוססת על עקרון אסטרטגי יותר מאשר על צרכי הכלכלה. על אף השטח העצום, הגדול פי ששה מכל איטליה, עם מרכזים עיקריים משני קצות החוף, הרחוקים זה מזה כדי 1,100 מילין, מקיפה רשת הרכבות בלוב רק 150 מילין.

עד 1934 בוצעה סלילת הדרכים בהתאם לפעולות הצבא בתקופות שונות, ולא לפי תכנית קבועה מראש. בשנת 1934 מינה בלבו ועדה לדיון בשאלת התחבורה. לפי הדו"ח של ועדה זו היו אז בכל לוב כאלף מילין של כבישים, ראויים לשימוש במידה יתרה או פחותה. העקריים שבהם היו: 450 מילין בקירינאיקה, מאג'ידיביה לטוברוק, ו-200 מילין בטריפוליטניה, מזוארה דרך טריפולי למיזורטה. כדי לחבר שני כבישים אלה, היה צורך בסלילת 505 מילין נוספים. העבודה החלה בטריפוליטניה באוקטובר 1935, ובקירינאיקה בינואר 1936. העבודה בוצעה ע"י 13 קבלנים, בהוצאה ממוצעת של 1,000 ל"ש לק"מ בטריפולי, ו-2,200 עד 3,600 ל"ש לק"מ בקירינאיקה. המספר הממוצע של הפועלים היה 13,000 ליום. רובם היו ילידים, ומיעוטם איטלקים. פועל איטלקי קבל חמשה שילינג וחצי ליום ופועל מקומי – קצת למעלה משילינג. נבנו שמונה גשרים, ובמרחקים מסוימים לאורך הכביש הוקמו אוירודרומים. כביש אסטרטגי זה, שנגמר ב-1937, נמשך מגבולה של טוניס עד גבול מצרים, באורך של 1,132 מילין.

ז. מצבה האסטרטגי של לוב.

ההתישבות ההמונית והכביש אינם עשויים לפתור את הבעיות האסטרטגיות, שאיטליה נתקלה בהן בלוב. ההתישבות, שנועדה לספק צרכי אוכל לצבא בזמן ההסגר, עומדת בראשיתה, ואינה יכולה עדיין לשאת את עצמה. תנועת הצבא בכביש לאורך החוף נתונה להתקפה מהים. אולם, הקושי העיקרי הוא חוסר

המים. זוהי הפעם הראשונה, שמתנהלת במדבר מלחמה בקנה-מידה רחב. אמנם, גם במלחמה הקודמת היו התנגשויות במדבר. אולם אז הצטמצמה תנועת הכוחות הלוחמים במדבר סיני על קרקע סלעים, ולא במדבר חולות כבלוב*. מחוץ לנאות המדבר אין בלוב אף נקודה אחת שתוכל לספק איזו כמות של מים. אם כי התנועה של צבא ממוכן היא קלה יותר, הרי זקוק הצבא הזה למים בשביל לקרר את המוטורים, כשם שהוא זקוק לדלק בשביל להניעם. לפני המלחמה, כשהופיע הצבא האיטלקי על-יד גבול מצרים, כדי להבליט את כוחו, נאלץ לקבל מים מסולום מעבר הגבול המצרי. במרס־המטרחה, הנשמרת ע"י הצבא האנגלי, ישנה כמות מים גדולה. כמות המים, שהאיטלקים יכולים לאצור בנאות המדבר כופרה ובהר אוונאת, בגבול לוב סודן, מספיקה לכל היותר בשביל 5000 איש. יתר המעינות נמצאים במרחק של 500-600 ק"מ דרך המדבר. הסינוסים, במלחמתם באיטלקים, השתמשו במקורות מים במדבר, שמקומם לא נתגלה עד היום. וגם זאת: כוחות הסינוסים מנו רק 5000 פרשים ומספר מועט של חיל רגלים, וקרוב לודאי שזהו המספר הגדול ביותר שיכול להסתפק בכמות המים הנמצאת במדבר.

לפני המלחמה היה חיל המצב האיטלקי בקירינאיקה (הקורפוס ה-21) מרוכז בסביבת דרנה, כ-300-400 ק"מ מהגבול המצרי. בנאת-המדבר ג'רבוב, מול הגבול המצרי, חנה כוח גמלים בצירוף פלוגות ממוכנות. כוח זה קבל מי-שתיה במכוניות מטוברים. המרחק מג'רבוב למרס־המטרחה הוא 400 ק"מ, בדרך מדבר צחיחה. התקפה בגבול מצרים מן ההכרח שתצטמצם בחזית צרה וארוכה. הנמל דרנה הוא הבסיס המבוצר. מנמל זה מובילות אניות מי שתיה לאורך החוף מזרחה, גם לטוברוק, מקום שם המים מלוחים ואינם ראויים לשתיה. בטוברוק היו לפני המלחמה שלוש אניות משחית ותשע צוללות. לפי דבריהם של עדי ראיה, מעטים מאד הם הביצורים בבנגזי ובברדיה.

כמובן, אין לזלזל בכוחות איטליה המרוכזים בלוב. בתמרונים שנערכו לפני המלחמה הועבר מספר של דיוויזיות מגבול טוניס לגבול מצרים במשך שבוע אחד; אבל, כאמור, תנועת הצבא לבד אינה קובעת את החשיבות האסטרטגית, המותנית בהרבה גורמים שאין לאיטליה שליטה עליהם. נוסף על גורם המים יש להביא בחשבון את עמדת התושבים בלוב, היודעים ששלטון פשיסטי בארצם פירושו אבדן חירותם והרס קיומם.

* האופרציות הבריטיות נגד הסינוסים, במדבר לוב המזרחי, היו בקנה-מידה קטן בערך, ואי אפשר להשוותן להתנגשות בין שני צבאות אירופיים.

בחירת מדריכים על פי מבחן פסיכולוגי

א.

מספרצה המלחמה והובן הצורך באימון גופני כללי, כתנאי קודם לכל חינוך צבאי שהוא, נמצא, כי אף לעבודת הכנה זו חסרים הכוחות המתאימים. אמנם לא מעטים הם מורי-הספורט בארץ, אבל כל אחד מהם מחנך לפי דרכו ושיטתו ואילו כאן יש צורך בשיטה אחת, אשר תהיה גם מקוצרת מאוד, ואשר עם כל ההבדלים בין החניכים, לפי מוצאם, השכלתם וגילם, תוכל להביא על נקלה לידי תוצאות טובות. לשם כך בחרה אגודת-ספורט אחת 12 איש מקרבה, אשר יעמדו במבחן פסיכולוגי, על מנת לבחור מתוכם ששה אנשים לשעורי-מדריכים.

מהלך המבחן הזה ותוצאותיו יש בהם ענין רחב יותר, מעבר לחוג המצומצם של האנשים הנוגעים בענין, והנסיונות הראשונים בשטח זה מעלים את האפשרות להשתמש בהצלחה בשיטת המבחן הפסיכולוגי לבחירת מדריכים גם בשטחים אחרים. הבדיקה עמדה בפני מעצור אחד, והוא, שבראשיתה טרם נקבעה התכנית המוחלטת לשעורי המדריכים, וידועים היו רק מקצועות-הספורט אשר מהם יבחרו הענפים הרצויים ביותר: אגרוף, סייפנות, ז'אורז'יטצו, האבקות, ואולי גם שחיה וצופיות. עובדה זו גרמה, שהפסיכולוג הבוחן צריך היה לסייע בעצתו גם בקביעת התכנית. ואלה היו הנחות-היסוד לתכנית: כמקצוע עיקרי יש לבחור באותו ענף-הספורט, המכשיר את האנשים הכשרה טובה ביותר לחינוך צבאי, מרגיל אותם למצבי-קרב ומחנכם ברוח-הספורט ויפיה-הנימוסים. כן עליו להתאים לתכונת הנפש היהודית, כלומר שיחייב גם מאמצים שכליים ויתן הזדמנות לפעולה אינדיבידואלית. לאחר שיקול-ידעת יסודיים הוסכם לקבוע כמקצוע עיקרי את ספורט-הסייפנות, בשינוי-צורה כלשהו מבחינת הנשק והשיטה. צורה זו התאימה לכל הנחות-היסוד האמורות לעיל.

ב.

ובזה התחילה עבודת הפסיכולוג הבוחן. נחוץ היה לקבוע את מציאותם של שני מיני סגולות:

(א) הכושר הפסיכי-הגופני לספורט-הסייפנות.

(ב) הכושר הפסיכי-הגופני לשמש מדריך.

לעומת זאת לא יוחד ערך רב לשאר שטחי-האימון (כגון איגרוף, ז'אורז'יטצו וכו'), באשר מבחינת הסגולות הנדרשות למתאמנים במקצועות אלה הרי הם דומים מאד לספורט-הסייפנות. ואילו בשביל שחיה, קריאת-מפות וכו' אפשר היה לקבוע על נקלה מבחנים בודדים מיוחדים. כתנאי עיקרי נקבע, שכל פרשת-הבחינות תהיה פשוטה ולא-מורכבת, וככל האפשר בלי מכשירים, וכי תבוצע במהירות.

כדי לבדוק את מידת הכושר לספורט בכלל, נחוץ היה לבחון בעיקר את התכונות הללו:

(א) בטחון, זריזות, ואורך-רוח בתנועות.

(ב) כשרון ההתבוננות, ביחוד הכשרון לסקור איזה מצב.

(ג) סגולת ההחלטה.

(ד) התרכוזות.

כדי לבדוק את הכושר לשמש מדריך היה צורך עוד במבחן לפי הסעיפים הללו:
 (א) זכרון (כדי לעמוד, למשל, על התקדמותו של כל חניך וחניך).
 (ב) בטחון עצמי וכשרון למגע־ומשא עם אנשים (כלומר שאלות שבאופי).
 (ג) חריפות־המוח (כגון בתיכון האימון לחניכים כבדי־תפיסה).
 (ד) הכשרון לחלוקת־כוחות ולארגון.
 אין אפשרות לתאר כאן את כל מהלך המבחן. כאן יובאו רק הפרקים האופייניים ביותר, אשר יתנו לנו מושג נאה על מהות הבדיקה וערכה. כן נלמד מהם שאפשר לערוך מבחן פסיכותכני גם באמצעים פרימיטיביים ביותר, בתנאי שהבוחן יהיה מומחה במקצועו. לפני הבדיקה נרשמו כמה פרטים הנוגעים לאישיותם של הנבחנים (הגיל, משל־ח־היד, החינוך הספורטיבי, ההשכלה וכו'). מתוך שיחה עם הנבחנים, אגב הרשמה זו, כבר ניתן לעמוד על המבנה הרוחני־הנפשי שלהם ועל תכונת אָפִים.

ג

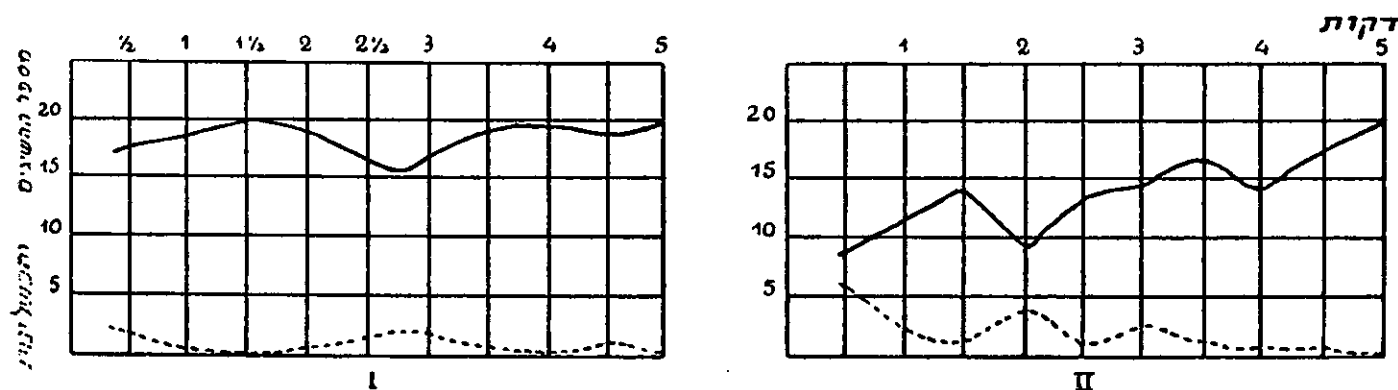
ראשית כל נבדקה בטיחות התנועות, מהירותן והתמדתן, בעזרת התרגיל בצינור החלול (לפי שיטת שוט). הנבחן מחזיק ביד שמאל, בצורה מאונכת, צינור, 30 ס"מ ארכו, וביד ימינו הוא מטיל כדור־מתכת לתוך פי הצינור ותופסו שוב ביד־ימין. התנסות זו נמשכת חמש דקות, ונרשמות התוצאות לכל חצי דקה (תפיסה וזריקה נכונה). מכיון שמהירות נפילתו של הכדור מראש הצינור למטה היא קבועה תמיד, בעוד שתנועת היד הימנית מן הקצה העליון של הצינור אל קצהו התחתון היא מיוחדת לכל איש ואיש, הן בנוגע לצורת התנועה והן בנוגע לזמן המְשכה, הרי שכל איש ואיש צריך למצוא את היציבה הנכונה המיוחדת לו, הנוחה לו ביותר לתפיסת הכדור. המהירות שבה מוצא הנבחן את היציבה הזאת הנוחה ביותר, והבטחון שבו הוא מחזיר לו יציבה זו מדי פעם בפעם, כמוהו כבטחון בתנופת הסיוף. תפיסת הכדור מחייבת כמו כן יחס קבוע בין תנועת האגודל והאצב־עִי לתנועת שאר האצבעות וכף־היד. שאם לא כן, ישמט הכדור מן היד, תוך כדי הולָכתו שוב אל הצינור. תפיסה מהירה של המצב הנכון הדרוש ליד ולאצבעות וסיגול מהיר של מצב זה מעידים על רגישותם הדקה של פרקי היד והאצבעות, שנודעת לה חשיבות רבה בספורט הסייפנות. הארכת המבחן למשך חמש דקות מאפשרת לעמוד על כושר ההתמדה ועל כוח הסבלנות לחזור כמה וכמה פעמים על סוג תנועות מסוים, תכונות חשובות למורה הסיוף. בשעת מבחן זה מוצא הפסיכולוג הזדמנות להתבונן אל הנבחן, ביחוד אל צורת תנועותיו (כגון, למשל, אם הן גמישות, רכות, קשות, חדות, כפויות, תכליתיות, תוקפניות וכו'). שמכאן אפשר ללמוד שוב על תכונות־האופי, כי כל אלו הן תנועות־מָבָע טיפוסיות. אחרי כן הושם לב להתנהגותו של הנבחן בשעת הפעולה, כיצד הוא מגיב על כשלונות והצלחות, וכדומה. אחרי המבחן צריך הנבחן לספר על חויותיו הנפשיות בשעת התרגיל (מחשבותיו, רגשותיו וכו'). מתוך הודעות אלו אנו למדים על התרשמותו הפנימית של הנבחן ועל התעוררותו הרוחנית תוך כדי תהליך הפעולה, ויש אשר לפי זה אנו יכולים כבר להוציא מסקנה על מידת־הכושר של הנבחן. הפגיעות והכשלונות נרשמים, ועל סמך הרשימות הללו אפשר להוציא משפט בטוח על מבחן־התנועות בכללו, וכן על גלויים שונים בפעולה ועל תופעות של עייפות.

כאן ניתנת טבלה על אודות ששה נבחנים:

השם	סכום כל התנועות.	תנועות בלתי-נכונות	ב-%	התוצאה
ר.	197	19	9,6	מהירות רבה ובטחון רב
י.	160	22	13,8	מהירות ממוצעת ובטחון ממוצע
מ.	163	16	9,8	מהירות ממוצעת ובטחון רב
פ.	167	23	13,8	מהירות ממוצעת ובטחון ממוצע
ש.	128	52	40,6	איטיות וחוסר-בטחון
מק.	144	13	9,0	איטיות עם בטחון.

כבר לפי הטבלה הזאת אנו רואים את פעולתו של כל פרט ופרט כדמותה, ואולם בצורה בולטת יותר נראה אותה אם נרשום את ההשגים במשך כל חצי-דקה וחצי-דקה בצורת קו-עקלתון.

בחרשים I אנו רואים את קו-הביצוע (—) המסמן את תנועות הזריקה והתפיסה הנכונות, ללא עליות וירידות ניכרות. באמצע חלה ירידה (התעייפות), אחרי-כן עולה קו-העקלתון שוב, תוך כדי תנודות קלות-ערך. שיא-הביצוע הושג בפרק-הזמן השלישי. בצורה מקבילה נמתח קו הכשלונות (— — —). בפרק הזמן השלישי הם מגיעים לאפס, ואילו באמצע חלה כמות הכשלונות הגדולה ביותר. ואכן גם בפעולה הממשית, כגון בסיוף, אנו רואים אצל הנבחן אותם הגילויים. את הפגיעות במטרה הוא משיג על הרוב בהתחלה, אחרי-כן, באמצע, חלה ירידה גדולה, ולבסוף הוא מתגבר שוב על העיפות.

בחרשים II מתגלה לפנינו תמונה אחרת לגמרי. הפעולה משתפרת בלי הרף עד גמר התרגיל. תופעת-עיפות מתגלה בפרק-הזמן הרביעי (ירידה במספר הפגיעות ורובי הכשלונות), והנבחן המתבונן היטב אל עצמו מסביר, כי הדבר בא „מפני הפעולה החדגונית“. בפרק-הזמן השמיני חלה שוב ירידה בפעולה, אולם קו-העקלתון המציין את הכשלונות אינו עולה. לפי דברי הנבחן האיט בפרק זמן זה את הטמפו במתכוון, ברצותו לנסות תנועת-יד נוחה יותר. אחרי שהנסיון הזה הצליח מתגברת שנית הפעולה והכשלונות יורדים עד לאפס. בסיוף מראה חניך זה אותם הגילויים בדיוק. בראשית הפעולה הוא עובד לאט, מתבונן ומנסה להגיע לידי שכלולים אינדיבידואליים, ואחרי כן הוא עולה ועובר לנצחונות, הבאים במהירות בזה אחר זה. בסיוף הוא לומד תחילה להכיר את היריב, ובמשך זמן רב הוא נוקט עמדת התגוננות, אחרי כן הוא עובר להתקפות פשוטות, ולבסוף הוא מנצל יפה את הסתכלויותיו כדי להכריע את היריב בהתקפה חזקה.

ד.

נערך נסיון של בקורת בעזרת מכשיר לבדיקת הפגיעה הנכונה, לפי שיטת כותב הטורים האלה. צלב, שאורך כל אחת מארבע קורותיו מגיע ל-22 ס"מ, יש לו

נקודת-פגיעה בתוך ועוד 4 נקודות פגיעה ב-4 הקצוות אשר לקורות. הנבחן צריך לנגוע במהירות בפטיש או במקל בנקודות אלה, בזו אחר זו. נקודות-הפגיעה והפטיש (או המקל) מחוברים לזרם-חשמל המוליך אל מנורה. עם כל פגיעה נכונה, המנורה נדלקת. יתרונה של שיטת-בקורת זו היא, שהמנורה עומדת מאחורי הנבחן, ואין הוא ככול בתנועותיו על ידי התבוננותו המתמדת של עורך-המבחן, או למראה כשלונותיו, שבמקרה זה אין הוא יכול לעמוד עליהם. השגיהם של הנבחנים הבודדים התאימו להשגים במבחן הראשון, שתוצאותיו מובאות לעיל. רק בפעולתם של פ. ו.י. חל הבדל קטן.

מכיון שבכמה סוגי ספורט, כגון סיוף, ז'יאורז'יטצו וכדו', נודעת חשיבות רבה לתנועותיו של היריב בהתגוננו ובהתקיפו, נבחן גם הכושר לעמוד על תנועותיו של היריב. מבחן זה נערך כך: שטיח שתלוי על הקיר מחולק לארבעה רבועים, ובאמצעותו קבוע היטב מקל מאונך לו, היוצא אל חלל החדר. עורך-המבחן עשה במקל אחר כמה תנועות (מכות או דקירות) מכוונות לאחד הרבועים מסביב למקל הקבוע. הנבחנים נתבעו לחקות את התנועות האלה, ומתוך כך אפשר היה להכיר בחוש הסתכלותם, אם הוא נכון או שוגה, ובכשרונם לחקות תנועות שראו. הבוחן החשיב רק את נכונות החיקוי ולא את טיב התנועה, כי זאת הלא ילמד החניך אחרי-כן.

ה

חשוב הדבר ביותר, שהאנשים המשמשים מורים ומדריכים יוכלו להתבונן אל איזה מצב ולדון עליו בחוש דק ונכון. משום כך נערכו בשטח זה עוד שני נסיונות נוספים.

הנסיון הראשון נעשה כך. על השולחן היו מפורזות הברות שונות, ומאת הנבחן נדרש לסדר אותן מהר בסדר אלף-בית. מתוך נסיון זה אפשר לעמוד על מהירות התפיסה והסקירה של הנבחן, וכן גם על ערות שכלו. כי ראשית, לא כל אותיות האלף-בית נמצאו כאן, ושנית, היו כמה הברות שהתחילו באותה אות, ושעל כן נחוצה היה לסדרן בזו אחר זו לפי האות השניה שלהן. ההוראה היתה קצרה: "לסדר את ההברות בסדר אלף-בית". הזמן פוּרְט לפי שעון המציין $\frac{1}{10}$ של השניה. ומידת הביצוע נקבעה לפי סולם-מעלות כזה:

0	(אפס) כשלונות, בזמן קצר ביותר.	0	(אפס) כשלונות, בזמן ממושך יותר
1	" "	1	" "

וכן הלאה.

בשעת נסיון זה ניתן להתבונן גם אל שיטת עבודתו האינדיבידואלית של כל נבחן. נתגלו שלושה סוגים:

(א) הנבחן מחפש בכל פעם בכל הקלפים אחרי אות אחת של האלף-בית (הדרך הממושכה והגרועה ביותר).

(ב) הנבחן תופס קלף ושם אותו בערך במקום ההולם אותו לפי האלף-בית, אחרי כן הוא שם קלף שני במרחק מתאים מן הקלף הראשון, אחרי כן באה איזו אות אמצעית בתוך, וכך הוא מוסיף לעשות את המלאכה עד שהוא מסדר את כל ההברות, ולבסוף, אם יש צורך בכך, יש בידו עוד להכניס שנויים ולהעתיק הברות בודדות ממקום למקום.

(ג) הנבחן מתבונן תחילה למצב פיזורן של כל ההברות על השולחן, ואחר כך הוא מסדר אותן מהר, בזו אחר זו, לפי סדר האלף-בית.

הושם לב לשיטת העבודה, באשר על פיה אפשר ללמוד הרבה על כושר האיש לשמש מדריך. בערנותו האמיצה של (ב) יונר מדריך-קבוצה בעל מרץ רב השש לנטילת-אחריות עליו. במנהגו של (ג) נראה את המארגן בעל-המצפון, אשר בטרם יגש לפעולה הוא בוחן את אמצעיו ואת מקומם. בדרכו של (א) יוכר הביורוקרט שאינו סומך בהרבה על עצמו, כי הוא מלקט לו כל אות ואות לחוד, והוא חושש להניח פירצה, אשר יוכל לסתום אותה באחרונה.

אחרי כן בא הנסיון השני, אף הוא באותה מגמה, אלא בצורה מורכבת יותר. הרי זה הנסיון הידוע בשם „חידת-המבוך“. לפנינו תכנית של עיר בגודל של 32×39 ס"מ, אשר בצדה התחתון 9 מבואות, ובצדה העליון רק מוצא אחד. שני מבואות מאלה מוליכים, כל אחד בדרכים שונות, אל המוצא; כל שאר המבואות מסתיימים בסמטות-מְצָרִים, או בחומות, או שהם מוליכים שוב חזרה אל אחד משבעת המבואות. על הנבחן למצוא את הדרך הנכונה למוצא בזמן קצר ביותר. נסיון זה הוכנס למבחן, משום שתכנית השעורים עתידה היתה לכלול גם את לימוד קריאת-המפות. כן גם דרכו של האיש לבחור ולבוא לידי החלטה באה לידי ביטוי בשעת נסיון זה. נתגלו הבדלים בולטים ביותר בבחירת המבוא להתחלת הנסיון. בשני מקרים שמו הנבחנים לבם למוצא, ומשם עשו את הדרך חזרה למטה.

מכיון שהרצון להחלטה ושיטת-הבחירה מתבטאים בנסיון זה יותר מכוח הסקירה, ומשום שכל הפעולה היא כאן דינמית יותר (חיפוש הדרך, חזרה לאחור, התחלה מבראשית) מאשר בנסיון לסידור-ההברות, נתגלו הבדלים ניכרים בדרגות ההשגים של שני הנסיונות, ולפי ההבדלים האלה אפשר היה ללמוד על אופים של הנבחנים.

בזה ניתנות דרגות ההשגים בשני הנסיונות:

שם הנבחן:	פ.	מ.	י.	ק.	ב.	מא.	ש.
סידור-ההברות	1	2	3	4	5	6	7
המבוך	7	6	5	1	2	4	3

לפי סיכום זה נמצא, כי בפעולה בלתי מורכבת כסידור ההברות יכול היה הנבחן פ., למשל, לסקור ולסדר את ההברות לפי מקומן באלף בית במהירות רבה. ואילו בחידת המבוך, שהאפשרויות לפתרונה הן פחות ברורות וכמה פנים להן, זקוק היה אותו נבחן, בשביל לקבוע את החלטתו, לשהות רבה יותר מכל חבריו. גם לאחר שמצא את שני דרכי-הפתרון הנכונים, עוד היה מהסס זמן-מה, איזה מהם יבור לו. ובזה מתגלים לפנינו קווי-יסוד טובים, לנהוג בהם בבחירת מנהיגים. על פי קוים אלה נוכל לחדור אל תאי הנפש העמוקים יותר ולתוך גילוייהם. במקרה הראשון (סידור ההברות) יוכר מפקד-המשנה בתפקידו הקטנים, המוצאים לפועל על פי הוראה פשוטה; במקרה השני (המבוך) מתגלה המנהיג הראוי לשם זה, בעל יזמה משלו, בתפקיד מורכב, המחליט על דעת עצמו. מבחינה זו עורר ענין הנבחן ק. הוא לא רק סקר תחילה את המבוך כולו, אלא נגש מיד באומץ-לב לבחירת הפתרון, משראה כי חלק של הדרך (מן האמצע אל המוצא) ניתן ללכת בו. אותן תכונות-הנפש מתגלות בנבחנים פ. וק. גם אחר-כך; פ. היה מסוגל לעשות מיד את התנועות הבודדות, להראותן ולהסביר אותן, אולם רק בעמל יכול לערוך לו איזו דרך-לנסיון. לעומת זה היטיב ממנו, לאין שיעור, ק., שניסה בכל מיני שיטות של תנועות מורכבות, וגם יכול היה לשנות ולגוון אותן פעם פעם כנוח עליו הרוח. הוא גילה כוח יצירה וחופש בפעולתו. פ. הראה יותר תכונות של מקבל, בעוד שבק. נראתה יותר רוח הנותן והיוצר.

אנו פוסחים כאן על שאר הנסיונות שנעשו ופונים אל תוצאות המבחן כולו. בכל שורה של נסיונות נערכו הסיכומים לפי סולם מעלות, שלפיו זכה כל אחד מהנבחנים במספר נקודות. מספרי-הנקודות של כל שורות הנסיונות צורפו אחרי-כן יחדו, וכך נקבע סולם-ההשגים האחרון. המסכם, לפי המספר הכללי של הנקודות שכל אחד מן הנבחנים זכה בו.

אולם מכיון שסולם-המעלות האלה נקבעו לפי ההשגים, כלומר לפי היחס בין הפתרונות הנכונים לזמן הקצר ביותר של מעשה-הפתרון, נערכה עוד טבלת-הערכה נוספת, המגדירה את האופי. זו נעשתה על פי רשמי התבוננות וחוות-דעת. שאלת הטיפוס היא אשר שימשה לקו בהערכה זו, והשאיפה היתה לציין את המגמה היסודית בתכונת האיש הנבחן, * וכן את גון-האופי (מקבל מן המוכן, או יוצר; אידיאלי או ריאלי וכו') ואת אורח המחשבה, הרגש והרצון. אולם עם כל האוביקטיביות של השופטים הרי מדרך הטבע שידונו לפי הלך-מחשבתם והתרשמותם, אם גם בדקו את רשמיהם לאור הודעותיהם של הנבחנים עצמם. על כן, כל מקום שהתוצאות נראו מפוקפקות לא הושם לב אליהן. כעיקרון בקביעת הדרגה, בטבלת-הערכה זו, שימש ערכה של כל תכונה לעבודת מחנך ומדריך (למשל הרוח היוצר טוב מן הרוח המקבל). סולם-ההשגים שנקבע בדרך זו התאים לסולם-ההשגים הפסיכותכני ואין פלא בדבר, כי הלא כל פעולה פשוטה ביותר מכוונת על ידי תכונות-שבנפש. על סמך הבדיקה המדוקדקת הזאת נשלחו ששה משנים-עשר הנבחנים לשיעורי המדריכים. על חבר המורים הוטל התפקיד לרשום את רשמי-התבוננותם המפורטים בנוגע להליכות התלמידים, אף בנוגע להתנהגותם מחוץ ללימודים, במידה שאפשר לצבור רשמים מתוך ישיבת-יחד בדירה ואכילה משותפת. עם גמר הקורס הוקבלו הרשמים האלה של המורים אל תוצאות המבחן הפסיכולוגי. והתוצאה עלתה על כל המשוער. סולם-המעלות שנקבע על ידי המבחן הפסיכולוגי התאים בהחלט לתוצאות הלימודים. הנבחן שנמצא או מוכשר ביותר גמר את השיעורים כתלמיד טוב ביותר. וכן גם כל השאר. הצטיינותו של כל איש ואיש היתה לפי דרגתו אז. בה במידה שכל הענין נראה כחסר חשיבות מתחילה, באותה מידה עלה ערכו עכשו למראה התוצאות. נמצא, ששיטת בחירה מכוונת של מנהיגים ומדריכים בכל המקצועות, היא הדרך הבטוחה ביותר להצליח בפעולה, באשר הבלתי-מוכשרים מסולקים מן הענין מראש. שיטה זו ניתנת לשימוש, בשינויים מתאימים, גם בשטח הצבאי. ביחוד בימי-מלחמה, עם גיוס ההמונים, כשמורגש מהר החוסר במחנכים, תהא הכשרתם מהירה יותר, אם המועמדים יהיו מלכתחילה אנשים אשר סגולותיהם הבדוקות הן ערובה להצלחת הלימוד.

הדוגמאות והסיכומים שהביא המחבר במאמרו יעוררו בודאי ענין לפסיכותכניקה בלב הקורא ויבליטו את ערך המבחן הפסיכותכני לשימוש תכליתי. ואולם מן הנכון יהיה לתת במקום זה גם את האזהרה: לא כל מדריך או פעיל באחת האגודות מסוגל ורשאי לערוך נסיונות כאלה ולבדוק בדיקה פסיכולוגית את האנשים העומדים לפיקוחו. אין די ברצון טוב ובהתענינות. רק אנשים בעלי הכשרה יסודית ומוסמכים לכך יצלחו לעריכת מבחנים ממשיים ולברירת אנשים בדרך זו לתפקידים.

* כגון, למשל, הטיפוס בעל התכלית, הטיפוס העיוני וכו'.

לקח הפצצות חיפה ותל-אביב*

1.

ההתקפה הראשונה על חיפה אירעה ביום 15 לחודש יולי ש. ז. בבוקר. כיצד התנהגו התושבים בזמן ההתקפה?
ראשית כל יש לציין שתי הופעות בנוגע לכניסת האנשים למקלטים: חלק מן הצבור נכנס למקלטים בעוד נשמע קול ההתפוצצויות. חלק אחר לא העז לעזוב את הבית בזמן ההפצה ונכנס למקלטים רק לאחר שפסקו ההתפוצצויות. קול ההתפוצצויות היה עמום יותר באזני האנשים אשר במקלטים, לפי שהמקלט עוצר במידת-מה את הקול, והם הרגישו את עצמם שקטים יותר.
הקהל העברי בחיפה התנהג בסדר גמור; לא היו בהלות. השירותים הגיעו בסדר אל תחנותיהם, והחיים בחיפה נכנסו למסלולם הרגיל מיד עם גמר ההפצה. מענין לציין שני מקרים של התנהגות ילדים: למקלט אחד נכנסו 5-6 ילדים, שהגדול ביניהם היה בן שבע שנים. זה מלא תפקיד של „מרגיע“, והיה משדל את הקטנים במלים: „אסור לבכות, צריך לשבת במקלט במנוחה“. מקרה שני – ילד בן 4 ששמע את אות האזעקה, פנה אל ילדה בת 3 ואמר: „בואי נלך למקלט“. והוא הכניס אותה לתוכו.

יש לציין, שבהדר הכרמל נשמעה ההפצה כרעם מרחוק; (בהר הכרמל היה קולה חזק יותר, ויש אומרים שקולות הנפץ נשמעו אף בבית השיטה שבעמק-יזרעאל). רעם זה לא עשה בהדר-הכרמל רושם בולט של הפצה. לרבים מתושבי הדר-הכרמל נודע דבר ההפצה רק על פי אות האזעקה שניתן.

2.

ההתקפה השניה נערכה ביום 24 ביולי, כמעט באותה השעה ממש. בה חלה ההתקפה הראשונה; האוירונים טסו, כמו בפעם הראשונה, בגובה רב**. רעש המניעים נשמע הפעם ברור בהדר-הכרמל ובהר. אותו זמן פעלו גם התותחים האנטי-מטוסיים. ראויים לציון מקרים אחדים של שמיעת רעש המניעים. מנהל מוסד ידוע באחוזת הרברט סמואל, ששמע את רעש המניעים של האוירונים, הזעיק את אנשיו לתוך המקלט כשתי דקות לפני שנשמעה ההתפוצצות הראשונה. אשה אחת שגרה בהדר הכרמל, ברחוב ארלוזורוב, בקומה שלישית, אמרה לבעלה שהיא שמעה קול רעש אוירונים, ובמשך 30-40 שניות, בערך, הספיק האיש לעלות על הגג ולראות ולשמוע את התפוצצות הפצה הראשונה. איש אחד במרכז הר הכרמל, ששמע את רעש המניעים, הספיק להתקשר בטלפון עם העיר ולהודיע על כך לאיש אחר.

* המאמר נכתב באמצע ספטמבר לאחר שתי ההפצצות הראשונות על חיפה והפצצת תל-אביב. – המערכת.
** האיטלקים מבכרים, בדרך כלל, הפצה מגובה רב, בין 3500 ו-4500 מטר. הפורמציה האיטלקית הרגילה מורכבת מטייסת אחת או משתי טייסות, בנות 5 מטוסים כל אחת. הפצצות מושלכות בשני אופנים: אם על ידי פריקת מטען הפצצות של כל טייסת בבת אחת, או ע"י הטלת פצצות על שטח מסוים, חפיסות-חפיסות, בהפסקות של 20 שניות. במקרה זה מכסות הפצצות שטח המשתרע לאורך של 2000 מטר, בערך. רוחב השטח תלוי בכינוס הטייסת, או בפזורה, ובגובה הטיסה. המרחק בין מקומות הפגיעה בתוך השטח המופצץ תלוי בגובה הטייסת ומהירותה. ההפצה מגובה רב כנ"ל גוררת אחריה אי-דיוק בקליעה. זו היתה שיטת ההתקפות האיטלקיות במלחמת ספרד. לא כן הגרמנים שבחרים להפציץ מגובה יותר נמוך, ואינם מרבים לשים לב, כאיטלקים, לתותחים האנטי-מטוסיים.

הלז הספיק לרדת לרחוב, להתישב באוטומוביל ולהתחיל בנסיעה. מכיון שלעתים אין מבדילים בין אותות האזהרה השונים, הוחלט בחיפה, על סמך הנסיון במצרים, לא לתת אות ארגעה ע"י הסירנות. אולם נקבע, שמתחנות המשטרה יצאו אוטומובילים נושאי שלט, הסכנה חלפה.

נשמעו דעות, כאילו התכונן האויב למטרות מסוימות, כגון גשר וכדומה. אבל אין דעה זו מתקבלת על הדעת, אם נשים לבנו אל סוג הפצצות שהוטלו (כמבואר להלן), ואל הגובה הרב שממנו נערכה ההפצצה. התקפה זו ע"י הטלת פצצות בודדות (לא בחפיסה ולא ב"סלבו") לא התכונה למטרה בודדת ומסוימת, והפצצה כזאת ידועה כהפצצת ישוב ללא הבחנה בין מטרות.

על סמך בדיקה שנעשתה במקומות שונים שבהם נפלו הפצצות אפשר להוציא מסקנה ודאית, שאלה היו פצצות המתפוצצות מיד עם פגיעתן*. רסיסי הפצצות התפזרו סמוך לקרקע, וברובם פגעו בקירות קומות הקרקע של הבניינים הסמוכים. רק מעוטם הגביהו קצת. ברור, איפוא, שבסוג פצצות זה (פצצות קלות, המתפוצצות עם פגיעתן) אין משתמשים להפצצת מטרות בודדות.

נשמעו דעות, כאילו היו הפצצות משני סוגים: פצצות של חמרי-נפץ-מרסקים ופצצות מציתות. לפי דעתי היו הפצצות רק של ח.נ.מ. בלבד. בדקתי מסביב להרבה לועים וחפשי חתיכות של מגנזיום מהותך, או סימני זיקים שנדלקו וכבו מאליהם במקומות שלא היה חומר דליק, ולא מצאתי. כן לא מצאתי שום סימני-חירוף במקומות שהרסיסים חדרו שם לתוך עצים.

יש לציין, שהשירותים היהודיים, - פקחים, עזרה ראשונה וכבוי-שרפות - עבדו למופת. מכבי-אש-מתנדבים של חיפה יצאו למקום שאליו נקראו, בעוד ההתפוצצויות נמשכות, ועבדו שעות רצופות לצמצום השריפה. שרות העזרה הראשונה הגיע למקום מיד, הגיש עזרה ראשונה והעביר את הפצועים וההרוגים. הפקחים שלטו בקהל ושימשו גורם חשוב בשמירת הסדר. הפליא ביותר הלך רוחו והתנהגותו של הקהל. אומץ-לבם של אנשי השירותים ושל הקהל הרגיל הוא למעלה מכל שבת. לא היתה אותה דמורליזציה שגרמו ההתקפות הראשונות בארצות אחרות. חיפה העברית הוסיפה לחיות את חייה בסדר, ולא היה ניכר שום סימן של בהלה. יש לציין, שאותו החזיון שנתגלה בספרד בימי מלחמת האזרחים, לאחר כמה וכמה התקפות, נתגלה בחיפה כבר בהתקפה הראשונה. בנתי לאומץ-הלב שלא-לצורך וההסתכנות המיותרת מצד התושבים; רבים היו האנשים שמתוך סקרנות לא נכנסו למקלט, ועמדו על הגגות והמרפסות וכד', והדאיגו מאד את שירותי ה.ג.א. ברחובות, ביחוד ברחוב שבו נפלה הפצצה ובסביבותיו. היו מקרים של הצטופפויות, מחמת סקרנות, ועל ידי כך נמנעה האפשרות מאנשי העזרה הראשונה לגשת למקום במהירות הדרושה; הצורך לפנות את הרחוב מאנשים גרם לאיחור מתן העזרה, בשלוש דקות, לפחות.

3.

האנשים המטפלים בבעיות ה.ג.א. יכולים ללמוד מתיאור זה של ההפצצות, כיצד עליהם לכוון את פעולותיהם, ומה הם הדרכים לחיזוק אמצעי ההתגוננות. אכן, יש להקפיד בהגשמת כל ההוראות ולהקנותן לשירותים ולקהל.

א. אל תמצא בזמן אזעקות והתקפות אויר במקום מגולה,

* כידוע, מבדילים בין פצצות המתפוצצות עם פגיעתן ובין פצצות שפעולת ההתפוצצות שלהן משתנה זמן-מה, עד לאחר חדירת הפצצה לגוף-המטרה.

ואל תרוץ לחפש מחסה. זכור: המקלט עדיף מבנין רגיל, ובנין בטוח עדיף מצריף. מוטב להמצא בבנין מאשר בחוץ. הזהר שלא תמצא מול חלונות או דלתות חיצוניות. למד למצוא מחסה בכל מקום ומקום. הכנס לבנין הקרוב ביותר, באם המקלט נמצא הרחק.

ב. הנשים רצו לחפש את ילדיהן, או את בעליהן (אשה אחת נהרגה בלכתה לחפש את בעלה). יש להזהיר, בכל לשון של אזהרה, שאסור להתרוצץ בחוץ בזמן אזעקות או התקפות אויר. יש ללמד את הילדים ולהרגילם להכנס למקלטים, לשמע אות האזהרה, או לרעש מניעים של מטוסים. על הקהל לזכור כי הפקחים מפנים את הרחובות מאנשים בזמן ההתקפה ולפניה, ואין איש נשאר בלי מחסה. אל תרוץ, איפוא, בזמן ההתקפה לחפש את מישהו, או להוכח בשלום בני משפחתך, כי את חייך אתה קובע.

ג. בהרבה מקומות עמדו אנשים על הגגות או על המרפסות, כדי להסתכל במטוסים המפציצים ובהפצצות. והיו גם אנשים שעמדו בפתחי המקלטים והציצו מהם למקום ההתקפה. נחוץ להזהיר את האנשים בכל מקום ומקום על הסכנה הגדולה הצפויה להם מסקרנות או מרשלנות, ולהטיל עונש על האנשים המכבידים על פעולות ההתגוננות.

ד. לאחר שהסכנה חלפה הצטופפו הרבה אנשים ברחובות, הקשו על פעולות השירותים והפריעו בעבודתם. צריך להסביר לאנשים את הנזק שבתופעות האלו ולהדריכם לבל ישנו מקרים כאלה. הסקרנות בזמן ההתקפה גורמת לקרבנות, ולאחר ההתקפה היא מפריעה ומעכבת את פעולות שירותי ה. ג. א.

ה. הנסיון הראה, שהרבה אנשים אינם מבחינים בין צפצוף האוטומובילים ובין הסירנות. צפצוף האוטומובילים גם מרגיז את האנשים ומפריע לשמיעת הצפירות. לעתים גם מתקלקל החיבור באוטומוביל והצפצוף יוצא ממושך, או בהפסקות, בדומה לצפירת סירנה. נחוץ להתקשר עם המשטרה במקום ולברר את האפשרות של הפסקת צפצוף האוטומובילים.

ו. בכמה בתים גפלו גולות-הזכוכית של המנורות, באשר לא היו מחוברות בברגים אל גוף המנורה. על כן מוטב להסיר את גולות-הזכוכית האלה בעוד מועד, או להחליפן בגולות העשויות מחומר שאינו מתפוצץ לרסיסים.

ז. תופעה כללית היתה שבירת השמשות. הנני מדגיש בזה עוד פעם את הצורך להדביק רצועות של נייר לאורך-השמשות ולרחבן, בכמות הדרושה, ולא להסתפק בקישוט החלון לשם נוי. הדבק רצועות נייר חזק ברוחב 5 ס"מ לאורך שמשות החלונות ולרחבן מבפנים, וכסה בדרך זו כדי 1/2 של שטח הזכוכית. בחדרי מדרגות כדאי יותר להשתמש להגנת השמשות ברשת צפופה של חוט-ברזל שנקביה הם בגודל 1.5 ס"מ (רצוי: שתי רשתות שאינן חופפות זו את זו) או בלוחות עץ.

ח. על סמך הנסיון של הפצצות חיפה רוצה אני להעיר על הצורך להגן על הדרך המוליכה למקלט. אם אי אפשר להגן על הדרך, במידה שתנתן לאנשים ההולכים למקלט הגנה מלאה מפני רסיסים – עליהם להשאר בבית ולא לרדת למקלט בזמן ההפצצה. במקרה זה יש למצוא מחסה מתחת לאדן החלון ולא ממולו ולא מול פתח אחר הפונה החוצה. מוטב להסתתר בפניה בחדר, או בפרוזדור פנימי. הוראות אלו מכוונות רק למקרה שההפצצה באה ללא אזעקה מוקדמת. בשום

אופן אין ההוראות האמורות מחלישות את הצורך בהתקנת מקלטים. ההוראה למהר למקלט כשאות האזעקה בא בעוד מועד (כלומר – לפני שנשמעות ההתפוצצויות) בעינה עומדת.

ט. אין לערוך סיורים במפעלים או במקומות אחרים בזמן ההפצצות. יש להתקין תחנות-פקחים, שמהן אפשר יהיה לצפות את כל האיזור הגתון לפיקוחם.

4.

תל-אביב הופצה בפעם הראשונה ביום 9 לחודש ספטמבר. הפצצות שהוטלו היו מכוונות בעיקר לפגיעה באנשים, והן ידועות בשם Anti-personnel bombs. מהו לקח הפצצת תל-אביב?

בהפצצה זו היתה לנו ההזדמנות לעמוד על כמה פגיעות-מישרין בבנינים ועל התוצאות במקרה שהפצצה התפוצצה במרחק-מה מן הבנינים. חקירת הדברים גותנת חיזוק לדו"חים שהגיעו זה-עתה מאנגליה, אשר לפיהם דרוש להכניס שנוי בתיכון המקלטים*. לפי התיאוריה מקובל היה לחשוב שפגיעה ישירה של פצצה – אפילו של 25 קילו – בבנין הורסת אותו, והנמצאים בו יכולים להנצל רק בנס. אולם מההפצצות השונות למדנו שיש הגזמה בדבר.

הפצצת תל-אביב חיזקה את הדרישה להגנת-השמשות, שיש לה ערך ממדרגה ראשונה. לפיכך יש לנקוט מיד באמצעים הנכונים להגנה זו.

שירותי ה.ג.א. השונים שבעיר עבדו בסדר. עם זה יש להכניס שיפורים בעבודה: על הקבוצות הנוודות של מ.ד.א. להגיש לנפגעים את העזרה הראשונה במקום התאונה, ביחוד לעצור שטף דם, ולהעביר את הפצועים הזקוקים לטיפול רפואי – ישר לבית החולים. אל תחנות מ.ד.א. צריכים לבוא רק הפצועים המהלכים ואלה שנשלחים או מובאים על ידי הקבוצות הנוודות, ושיכולים אחרי אחרי טיפול נוסף לחזור לבתיהם או שאפשר להחזירם לשם.

בתחנות לעזרה ראשונה, וכן בבתי החולים יש לרשום במפורט את האופי והסיבות של הפצעים, כדי שאפשר יהיה לדעת, מי נפגע ברסיסים, מי בזכוכית, מי הוצא מתחת למפולת, ואם יש נפגעים מהדף האויר. אין להעריך את חשיבות הידיעות האלו, הדרושות לשם לימוד אמצעי-ההתגוננות להבא. כדי להקל על רישום זה יש להכין „טופסי-פתקים“ ולרשום עליהם את כל הפרטים הנ"ל.

קבוצות ההצלה וההריסה צריכות לעבוד בלי הפסק, ובמספר המכסימלי של האנשים, ביום ובלילה, עד שיוצאו כל הנלכדים והקבורים תחת המפולת ועד שיבדק כל מקום, אשר יש חשש כל שהוא כי איש חי או מת נמצא שם. חוץ מזה מוטל עוד תפקיד על הקבוצות האלו: לפנות מיד את הרחובות מעיי מפולת, למלא את „המשפכים“ המפריעים לתנועה ולפתוח מיד את הרחובות לתנועת השרותים. הקהל התל-אביבי עמד במבחן של הפצצה פתאומית על עיר-פרוות ולא יצר מצבי בהלה. ואף-על-פי-כן יש מקום רב להתריע נגדו. אנשים רבים התחילו מיד לשוטט ברחובות, בין ברכב ובין ברגל, והצטופפו בקרבת המקומות הנפגעים. אלה הפריעו לעבודת השירותים ולאזרחים שנתנו ידם לשירותים. לעתים קשה היה לשירות הפקחים להשתלט על קהל הסקרנים.

אסכם: מלקח ההפצצות בארץ חייבים השירותים להוציא מסקנות על שיפור עבודתם, והקהל חייב ללמוד את הוראות ה.ג.א. להתנהג לפיהן ולציית לשירותים.

* הסבר מפורט לשינוי זה נתתי בחוברת „ביתך כמקלט בפני התקפות מהאוויר“.

ה נ ס י ג ה

רשמים ממלחמת האזרחים בספרד מאת הקפיטן וינסנט אונדרה
(מי ששירת בבריגדות הבין-לאומיות), כפי שסיפר אותם ללויטננט
הונס מיזל (מחיל-הרגלים הימי של ארצות-הברית).*

הבשורה על לכידת פירואל באה עלינו כהפתעה נמורה ועוררה בלב ספרד „הלזליסמית“
תרועת שמחה. בכל מקום הודבקו מודעות ענקיות המבשרות את דבר הנצחון. ביתור שמחנו אנתנו
הזרים, באשר סברנו כי פירואל נכבשה ללא עזרת הבריגדה הבין-לאומית שהיתה שרויה עדיין ברורבה;
סוף-סוף, חשבתי, הגיע אימון הצבא הספרדי עד למידה כזו, שמסוגל היה לערוך התקפה מצוינת כל-כך,
הן לפי תכניתה והן לפי ביצועה, מבלי להשתמש בותיקי-הצבא של הבריגדה הבין-לאומית כמו בתרים
לכל פורענות. מפנה זה של המאורעות הביא בלבי את האמונה כי יום הנצחון איננו רחוק ביותר. רק
מקץ שבועות אחדים התחילו להגיע אלינו הידיעות, שהבריגדה היתה שותפת לפעולה זו, וגם נשאה
אבדות, — אבדות קשות, לפי מה שסיפר לי מכר אחד.

בלילה אחד, קר להתריד, נקראתי על ידי חייל-תורן אל חדר המיור. הצדעתי ונתבקשתי על ידי
ג'והנסון לשבת.

„וינסנט“, פתח, „אני סומך עליך מאוד. יש בדעתי לשלוח אותך כמפקד לתבורה הבאה
העומדת לצאת לחזית. ה כל הולכים.“
„הכל?“, תורת.

„כן. אנוס אני לשלוח כל איש אשר יצליח לפעולה. אף אני בעצמי רציתי ללכת. אלא שהמפקדה
באלבסקה מאנה להטות אוון לבקשתי.“

זו היתה בשבילי הודעה חשובה. ראיתי בזה את לאמון המלא הניתן בי ולאחריות הכבדה
שמטילים עלי. לפי שעמדנו לצאת מקץ ימים מועטים, מהרתי להביא את עניני בסדר. יום אחד אחר
הצהרים הגיעה הפקודה. שמונה מאות איש עמדו לצאת, ונתוץ היה לתלק אותם לשבע פלוגות. תחילה
צעדו האנשים אל בית-הכניסה, ושם פנה אליהם ג'והנסון בנאום.

מבית-הכניסה צעדנו בסדר נאה אל מכוניות-המשא. גא מאד הייתי על אנשי, אשר רבים מהם
הכרתי מקרוב. הרגשתי כי חבר בתורים אלה הוא הצבא. המאומן ביותר מכל אשר ראיתי בספרד, וזו
היתה היתידה הגדולה ביותר אשר זכיתי לעמוד בראשה. אדיר הפצי היה, כי האנשים האלה יורשו
להיות יחד ולהלחם יחד, תחת לפרד אותם לפי לאומיותם, כפי שנהגו עד עכשו בכל היתידות שנשלחו
לחזית. אולם תקותי לא באה.

באלבסקה צווינו לעלות מיד אל קרונות-משא שתיכו בתחנה. הרכבת הרתיעה וזזה. האנשים
שרו והתלוצצו ברות טובה מאוד. בקרוב הגענו לנלנסיה, וכאן נעשו כל המאמצים להשתמש מעין
האווירונים של האויב. האנשים הוזהרו שלא לעורר רעש על יד התחנות ולהכניס את זרועותיהם
וראשיהם פנימה, שלא ירגישו בהם טייסים אויבים, או צופים-מרגלים מעל הקרקע. אנשי ולנסיה ספרו

* רבות המסקנות החברתיות והצבאיות העולות מן הדברים שמספר הקפיטן אונדרה לפי תומו, וכדאי הדבר
שחוגי-קוראינו יתנו דעתם עליהן. הרשימה תורגמה מן הירחון האמריקני — „The Marine Corps Gazette“.

לנו כי לפני חצי שעה הופצצה העיר. אחרי כן, כשהגענו לראוס, שמענו שוב אותו דבר: גם כאן עוד מעט ושימשנו מטרה לאוירונים.

מתוך למורה הגופני הקשה ולקור עברה עלינו הנסיעה ללא מאורעות, ומקץ שלושה ימים לצאתנו את אלבסטה הגענו לאלקניו. החורף הארגוני חדר לעצמותינו. קידם את פנינו המיור גליאני, איטלקי מגודל-זקן שסופת אל מטה הבריגדה ה-15. הוא חזר זה עתה ממסע תעמולה על פני ארצות-הברית, ועדיין היה לבוש תמיד בכל הדרת התפארת הצבאית. „אני שמח לראות פניך, אנגרה“, אמר בלשונו האנגלית הצחה, „וגם אותך, פרקר“, הוסיף בפנותו אל הקומיסר הפוליטי שלי. „הבריגדה נמצאת באליאנה, ואני נתתי הוראות להביא את האנשים האלה לאלקוריוה; שם נעשו כל ההכנות הדרושות בשבילם“.

מיד יצאנו לדרך. הבטליון היה צועד, במרחקים של מאה ירד בין כיתה לכיתה, בהשגרו מפני התקפת-אוירונים. שלוש או ארבע פעמים תוך כדי מסע זה נשמעה אזעקה מפני אוירונים, אולם לא הותקפנו אף פעם אחת, אם כי הראות מעל ראשינו היתה מצוינת. האנשים התנהגו להפליא. לקול הצפצוף הראשון היו חומקים לשני עברי הדרך ושוכבים שם בין שיחיהורדים. קשה היה להשגיח בהם במקום-סתרם, אלא אם כן נמצא האוירון מעליהם ממש.

ברדת הלילה הגענו לקסלסרס. שם מצאנו את אנשי המטבת שלנו, אשר שלחנו לפנינו, שקועים בויכות קשה עם איזה קפימן גרמני. איש משני הצדדים לא הבין את שפת רעהו. נראה היה, שהגרמני ממאן להשאיל לנו את כלי המטבת, שהוא צבר לו, ובלעדיהם לא יכולנו לבשל לנו את ארוחת הערב. לבסוף באנו לידי הסכם: הצענו, בפשטות, לבשל גם בשביל אנשיו, וכל האנשים קיבלו מוון ולינת-לילה. בערב הבא הופיעו הקרוגות, ואנחנו הצטופפנו עליהם מחמת הקור הנוקב. מקץ שעה הגענו לאלקוריוה. בתדרה-האוכל של הקצינים הסביר גליאני את פעולותיה האחרונות של הבריגדה.

הבריגדה ה-15 היתה חלק מ„צבא-התמרון המזרחי“. ליד פירואל, — הסביר גליאני — הוטלה הדיוויזיה ה-35, ובכללה גם הבריגדה שלנו, לתוך פירצה, כדי לעצור בעד התקפה-נגדית עזה של המורדים, שפאטאה בממאטא-השמר כל דבר שעמד בפניה. הבריגדה החזיקה מעמד בעקשנות, על אף הרעשת-התותחים האיומה ביותר, שכמותה לא ידעו צבאותינו עד אז. הארפילריה החדשה של המורדים פעלה להפליא, וכל איש מאתנו חשב בודאות שאנשיה הם גרמנים. דיקנותם היתה שמנית. מימינה של הבריגדה ה-15, הובקעו שתי בריגדות של צבא-פירוניס ספרדי, והן עזבו את השדה כשהוא זרוע רובים ציכיים ומכונות-יריה חדשים לגמרי. חיל-פרשים של האויב השתער לתוך הפירצה, שנתהוהה עם נסיגת שתי הבריגדות הללו, והתקיף את גדוד מקנוי-פיינו*, מאגפו הימני, וקרוב היה לקחת בשבי את המטה של הגדוד. לבסוף לא היתה עוד כל ברירה אלא לסגת מן העמדות האלה, באין אפשרות להחזיק בהן, והבריגדה יצאה למנוחה. אחר-כך באה התקפת-לילה באליאנה, שהיתה מוצלחת מאוד בשביל הבריגדה שלנו. ביחוד הצליחו הפפינאים, שהפתיעו את המורדים בשנתם ולקחו בשבי רבים מהם.

כאמור היתה שרויה עכשו הבריגדה במנוחה, במרחק לא רב מאחורי קו-החזית. לאחר כמה ימים של במלה יחסית באלקוריוה, בקר אותנו הקולוגל קופיק. הוא קיבל עכשו תופשה, שהיה ראוי לה בצדק גמור. בשיחה של שעתים ספר לנו בסגנון הדיקני הרגיל, המיוחד לכל הקצינים הרוסים, על פרטי כל הפעולות שבהן השתתפה הבריגדה. בסוף השיחה קרא אותי גליאני הצדה ואמר: „אני שולח עמך את רוב הקצינים ואת כל האנשים, חוץ משלש-מאות שאני משאיר כאן!“ שוב נדחקנו לתוך מכוניות-משא, ופנינו מועדות אל הבריגדה. אולם משהתקרבו אל אליאנה, מצאנו כי הדרך נתונה באש ואין לעבור בה. קצין המטה של הבריגדה הודיענו כי הבריגדה נמצאת בפואקלה די ולורדה, מרחק של עשרה קילומטרים, בערך, מאליאנה. בכך פנינו מיד לעבר העיר הזאת.

* בטליון קנדי שנקרא על שם שני אנשי קנדה פפינו ומקנוי. — המ'.

משהגענו למקום התיצבתי מיד במטה הבריגדה. המיור מרימן, ראש המטה, חלק את האנשים קבוצות, קבוצות, לפי לאומיותם—אנגלים, קנדים, אמריקנים וספרדים—ושלח אותן אל הבטליונים הלאומיים שלהן, שהיו מסותרים בערוצי הנחלים. אני הוצנתי לפני מפקד הבריגדה הזמני שלנו, איש רוסי בשם ניקול'ב, אשר לא הבין אף הנה אחד בלשון האנגלית. הוא ומרימן שוחחו זמן מה. אחרי כן פנה מרימן אלי.

„בכן, וינסה“, הכריו, „הַעֲלִי לדרגת קפיטן! לפי שעה תהיה מצורף לבטליון, הפּיִנְאִים־המקנויים“. התיצבתי לפני מפקד הבטליון הקנדי, והוא מינה אותי, לפי שעה, למפקד הפלוגה החדשה, המורכבת ברובה מאנשים חדשים שהגיעו זה לא כבר מפרוונזה. מפקד הבטליון, איש בריטי בשם ססיל סמית, היה רגיל להכנס בשיתה עמדי. פעמים היה מדבר נְעוּת על חבר הקצינים בבריגדה, והיה עומד במיוחד על חוסר קצינים קנדיים. „למה“, היה שואל, „לא דאגתם להכשרת קצינים קנדיים, ועלי למנות תמיד קצינים אמריקנים לפקד על פלוגות קנדיות?“

„ניסינו להכשירם“, ענית, „ואולם אין הם רוצים לשאת באחריות. רבים סרבו לבקר בבית-הספר לקצינים“.

„אך זאת אדע“, הוסיף, „שהקנדים—ואף אני בתוכם—מתחילים לרגו על העובדה, שכאילו הכל מתנהל ע"י יהודים“.

לפי שעה נראה היה כי שקט בחזית. קציני הבריגדה וחייליה, חוץ מן האנשים אשר באו עמדי, היו מדולדלים. הפנים הזועפים, מגודלי הזקן, היו מעידים היטב על המתיתות שהיו שרויים בה במשך שבועות רצופים. כל אחד דבר בגעגועים על המנוחה.

ממקום עמדתנו בקו־הרובה יכולנו לשמוע את ההמולה הרחוקה של הארמילריה וקול התפרצויות מקריות של אש מכונות־יריה ורובים. פעם־פעמים הריצו אותנו כוחות־התעופה של האויב לתפש מחסה, בחפירות שלנו, אולם הם לא גרמו אלא נזק מועט.

לבסוף צווינו שוב לעלות אל מכוניות־המשא הנצחיות; דומה היה שאיש אינו יודע, אם לחזית אנו גשלים, או למנוחה. עברנו דרך אלקוריוזה. מפציץ גדול ושחור חג מעל ראשינו. מחשש התקפה עזבנו כמה פעמים את המכוניות וחשנו לשדות הפתוחים; אולם כל פעם הוסיף האוירון רק לחג ולהתבונן.

אנשי העיר היו אחוזים אימה; שבוע לפני כן הופצצו קשה. ראיתי כי בדרך בין אלקוריוזה והיג'אר נהפכה מכונית אחת שלנו, עמוסת־תמושת, ושלושה מאנשיה נפצעו קשה. אימת המפציץ היתה על הנהג, עצביו היו מזועזעים עד היסוד, והוא רעד כעלה נידף. לא ידעתי או מה היתה כונת האוירון, אבל עכשו ברור לי כי עסוק היה או בצילום העמק, כדי להכשיר את הקרקע בשביל זרם הכוחות העצומים המשתערים להתקפה איומה, שעתידה היתה להתחולל כאן בעוד ימים מספר.

היום השני של תקופת „מנוחתנו“ הצטיין בפעולה רבה באויר. מדי שעה בשעה, כמעט, היו מפציצי המורדים ומפוס־הקרב שלהם מכסים את עין השמים, וממקום עמדתנו יכולנו לשמוע היטב את קול ההרעשה והפרפור האיומים. במשך שבועיים לא ראינו אף מסוס אחד של הרפובליקנים. האויר היה נתון, ללא ערעור, בידי המורדים; והיתה זו עובדה, שהשפעתה על רוח־הצבא היתה רעה ביותר.

האוירונים התחילו להרגיז את עצבינו כהוגן; וודאי שלא נחה דעתנו ביותר, בראותנו פתאום, כי עשרים מהם שטפו־עברו על פני מקום־מבואנו, כשהם צוללים ויורדים עלינו, ומכונות־היריה שלהם מטרפות בשמי־ספרד הבהירים. צלצל הפלפון ממטה הבריגדה. „האם ההפצצה והיריות הן בסביבתכם?“—שאל מרימן. „רק בחלקן“, ענה ססיל סמית. „אולם נדמה לי, כי פעילותם איומה ביותר ממולנו, במקום עמדת הבריגדה ה־95. אין אני יכול לתפוס, מה מתרחש כאן. אולי יש לכם איזו ידיעה בנידון זה?“

אחרי כן באה שיחה ארוכה, שלא הגיעה לאוזני. אותו זמן היה מהלך ומטרפר זרם מתמיד של עגלות־משא ריקות, שנישא במהירות מסורפת בתורה מן החזית. לא ראינו בזה שום דבר בלתי

רגיל, עד שהרגשנו בקבוצות אנשים מדולדלים ועיפים שהתחילו להסתנן לבין שורותינו, מקצתם בלי נשק. סמית תלה את השפופרת ונגש לדבר אלי. והנה ראה את המשתמשים הללו. „מה לעזאזל מיתהוה כאן? לך, וינסנפ, וחקור בדבר!“

עצרתי סרג'נט שבא בדרך. „מאיוו בריגדה אתה?“

„הבריגדה ה־95, ענה.“

„לשם מה אתם באים הנה, לעורף?“

„הפשיסטים הבקיעו את החזית! הקצינים שלנו נעלמו, ואני אמרתי בלבי: אלך לעורף ואודיע.“

סמית ניתר ממקומו. „עצור כל איש הבא בדרך, וירה בכל קצין העוזב את החזית! אלה הן פקודות הבריגדה!“ הוא אחז בידי. „וינסנפ“, אמר, „שלח נא חלק מפלוגתך אל הכביש, לעצור כל קרון הבא בדרך זו. חלק אחר מפלוגתך תשלח לאנפנו הימני, וצו על האנשים שם לעצור כל צבא שינסה לסגת־אחור בדרך השדות. לאחר שתסדר את הדברים האלה, שוב אלי — יש לי דבר אליך!“

כשתורתי מצאתי את סמיל סמית ואת כל קציני הבטליון מכונסים בחצי עיגול. אנשי המלפון היו עסוקים בגלילת החוטים, כהקדמה לעויבת המקום. סמית אמר לי בלחש: „חתונה כדבעי“. יכולתי להרגיש את החרדה בקור־רוחו החיצוני. „כל החזית הארורה התפוררה כבנין של קלפים! קציני הבריגדה ה־143 עזבו את פיקודם, והבריגדה נסוגה לאחור. חלק מן הבריגדה ה־95 עדיין מתויק בתפירותיו ליד אַזווארה. עלינו לתק אותם מיד. אתה תתן מאתים כדורים לכל רובאי וחמשה רמונייד לגנש. פלוגתך תהיה בתלויץ. משתגיע לאזווארה תמצא לך עמדת־התגוננות מובה ותחכה לשארית הבטליון. השתדל להגיע שמה במהירות האפשרית. גלך איפוא!“

ביך־רגע תפסתי את כל חומר המצב. הכרתי היטב את סמיל־סמית. מעולם לא הפריז. מקץ תמשה־עשר רגע היו אנשי מעונים במכוניות־משא, שטרפרו בדרך העולה לאזווארה, וכל אורותיהן כבויים. ומשם, מאזווארה, נהרו ובאו אכרים — בעגלות, על גבי פרדות וברגל, — נושאים עמם צרורות מפלמלים עלזבים. היה זה מראה מרגי ומבהיל. אם פנשתי היילים הייתי עוצר אותם ומכריחם לשוב. עיפים היו, נבוכים ומפוחדים, ולשמע הפקודה היו הופכים פניהם דומם לאחור, לעבר החזית. דומה, תשושים היו ביותר, משישימו לב לאשר נעשה בהם.

ואותנו, היושבים במכוניות־המשא, תקף איזה רגש של שכרון־למחצה. היתה זו שאיפה, להכנס לפעולה ולהוכיח שוב כי הבריגדה הביך־לאומית ה־15 יכולה לעמוד בכל מצב שהוא. בדומית־הבלהה של הלילה הגענו לקצות אזווארה, ומיד קבענו לנו עמדות־הגנה. העיר עצמה, העוזבה כולה מתושביה, נראתה כתלום־זועה. אף כלב נידח לא נמצא כאן, שיקדם פנינו בנבחתו.

מקץ רגעים מספר הגיע סמיל־סמית במכונית. אני עליתי אליו, ויחד נסענו למעון המפקדה. זו נמצאה במערה גדולה, בצדו של הר. נגשנו אל הקולונל המפקד על הדיוויזיה. הצדעתי ואמרתי: „אנחנו חלק מן הבריגדה ה־15, ונשלחנו הנה לחזק את צבאותיך; היכן נוכל למצוא אותם?“ הקולונל דרש מפה, וזו נפרשה לפניו על ידי קצין אתר, שהיה אק־לשרתו „הם נמצאים על הרמות האלה.“

„מהו בדיוק, המצב בשעה זו?“ בחן אותו סמית.

„בכן, עומדים שם שני בפליונים מן הבריגדה ה־95, ובטליון אחד משל ה־143 נמצא למעלה, לפניהם; שני בפליונים הוקפו ולוקחו בשבי.“

„ומה כאן, מימין?“ — תקרתי.

„אינני יודע.“

„ולשמאלנו?“ — תהיתי.

„בערך במרחק של שלושים קילומטר משם נמצא חיל־הקורפוס ה־14.“

„ושום צבא בתוך אין?“ — שאל סמית.

„אין.“

„אל אלהים!“ — מלמלנו שנינו.

הצדענו ויצאנו דומם. מיד הפנינו את צבאותינו לעבר הכביש, ופנינו אל החזית המעורפלת, והפלוגה שלי בראש. היה קר, ושקט בלתי נעים שרר מסביב. הבטליון הספרדי ה־24 הדביקנו והצטרף אלינו מעורפנו. במרחק של קילומטר, בערך, ממול העיר מצאנו את הפירות הבריגדה ה־95. שלית, רוכב־אופנוע, חש אלינו, נושא אגרת למסיל־סמית, כי ימהר מיד אל מטה הבריגדה. ראיתי את התותחים האנטי־טנקיים שלנו פונים לאחור.

„לאן אתם הולכים?“ — שאלתי את אחד התותחנים.

„קבלנו פקודה לפנות חזרה אל הבריגדה.“

„ומה לעזאזל, ישמש לנו במקום ארטילריה?“

האיש משך בכתפיו. סמית נסע במכוניתו, וסגנו, קפיטן פיני צעיר בשם מאקלה, הכניס את הבטליון לתעלה סמוכה. הכל שכבו לנוח, ועד מהרה היו רוב אנשינו ישנים.

קרוב לשלוש שעות אחרי חצות חזר סמית וכינס את כל הקצינים יחד. הוא אמר: „אנו נשאר כאן ונעזור להחזיק בעיר. בינתיים מתקבצת שארית הבריגדה בקלצ'יקה. אין אתנו כל ארטילריה. זרק ששה אתים לכל הבטליון. לפנינו שלש שעות לחפירה, והסיכויים הם, מזהירים ביותר! עלינו לגשת מיד אל המלאכה ולעשות ככל אשר בידנו לעשות, כי בשבע יופיעו הצפרים הללו ויטילו בנו את כל ממענם. אל גשלה בשוא את נפשנו!“

מיד תפסנו עמדות משמאל לבריגדה ה־95, בגובה של 800 מטר ממול העיר. על הגבעות האלה עמד מנזר עזוב, ששביל נפתל הוליך אליו. אני ערכתי את הפלוגה שלי במרחק של כמה מאות ירדים משמאל למנזר, וקבעתי קו־הגנה מעוגל־למחצה אשר קצוותיו נמו אחורנית. האנשים נגשו לחפור בהתעוררות בהשתמשם בכל אשר בידם, בקובעים, בסכינים, בכפות, ובכל דבר שהוא, שיש בו כדי להקים מחסה עפר גסוך, להגן עלינו מפני הפלדה המעופפת, אשר תשתער עלינו בעוד כמה שעות. עשיתי מאמצים נואשים למצוא מעדרים ואתים, וקללתי קללות נמרצות את הסדרים המרושלים, אשר בעמים נשארנו בשעה כזו ללא כלים חיוניים אלה.

השחר מצא אותנו עסוקים בחפירה ומתכים להתקפה העלולה לבוא בכל רגע.

ולא ארך הומן עד שבאה. בתשע בבוקר הופרעה הדממה מקול המולה כבדה של תותחים. מעל ראשינו הופיעה תימרת־עשן שחרחרת: כדור־מבחן לקביעת המָן. עוד שלש „חתיכות“ נפלו לפנינו, ושלשה פגזים צרחו מעל ראשינו. אש של רובים ומקלעים התחילה ממולנו. מתוך החפירות שלנו מרפרו יריות לעבר המורדים, שאפשר היה לראותם בהתקדמם לקראתנו. אש הארטילריה של האויב כבדה ורבחה, והפגזים התחילו לפגוע ברכס־ההר, בלויית אותה שריקת־זוועה המבשרת את ההתפוצצות. כיוון האש היה מדויק מאד. אני התכוצתי בחפירתי הנמוכה.

ס־ס־ס־יש — בום! פגז אחד נפל במרחק עשרים רגל ממאורת־השועל שלי וכיסני בעפר. ומיד חזר ובא הדבר שלוש פעמים, בזו אחר זו. יבבת הזעם של הכדורים מעל הראש הלכה ועצמה, ודומה היה כאילו מאות דבורים שואפות־נקם הומות בדרך אל עורפנו.

והנה בא רץ, כל עוד נשמתו באפו: „הצופים מודיעים כי הללו מנסים לעקוף אותנו משמאלנו!“ אני צעקתי באזנו: „רד למטה ואמור לכיתה השלישית, כי התפור מיד על פני הנבעות הקטנות האלה אשר משמאלנו — מהר!“ הוא נעלם במרוצה. אני הייתי נסער ברוחי. אם הם יצליחו לעקוף את אנפנו, הרי נהיה מוקפים ומנותקים מן הדרך האחת לנסינה, זה ראש־הגשר היחיד שעל פני הנהר.

פתאום הופיעה סיעה שלמה של אוירונים. תותחי האויב סימנו את עמדותינו על ידי תמרות עשן שחור שרתפו מעלינו, והמטוסים התחילו בפעולתם הקטלנית. הפצצות התחילו להתפוצץ מסביב לנו, ואני כבשתי את פני בקרקע. עם כל פצצה שהתפוצצה רעדה האדמה, והאוויר היה מלא רסיס־פלדה הומים וגושי־עפר. אחרי־כן שינו האוירונים את המבנה שלהם, חגו בדמות טבעת רצופה והצליפו באש

הנוף סביב עזר את נשימתו. האוירונים היו מתקרבים, משתערים פתאום, והאויר היה מתמלא חמת מנועים וזעפים ופירטור מכונות-יריה, מעורבים בנהמת-שאל של פצצות מתפוצצות. ויש אשר קול צעקה או אנקה מפי איזה קרבן אומלל עלה לאזנינו הדוויות, בהיותנו דבוקים אל בורותינו העלובים.

לבסוף הגיע הלילה המבורך, ועמו גם ההפסקה הצפויה-מראש לענויים אלה השלוחים מן האויר; גם הקרב על פני הקרקע הלך ונחלש בהדרגה. לב אגשי היה טוב עליהם, בערך, ורוחם נכונה. רבים שוחחו על אומץ-לבו של הספרדי הממונה על מכונת-היריה במגדל הפעמונים של המגור, שלא פסק כל היום מזרוע אש מְכֵלָה, אף כי האויב השתדל להשתיק אותו, ככל אשר יכול. כמה פעמים כבר סבורים היינו כי הושתק, ופתאום היה מפר כדורים מעלה ענן-אבק מסביב לחלון המגור, ולעומתו היה עונה, כמעודד, הקירטור הנועז של מכונת-היריה מן המגדל.

סרתי אל מטה הבפליון, למסור דין וחשבון לססיל-סמית.

„שמעתי כי נפגעת בעכווך!“ — קדם את פני בברכה.

„אמנם כן“, אמרתי. „אבל לא היתה זו אלא שריטה בריס-סלע“. הרגשתי כאב קל במקום מסוים.

„שב, אפוא“, ביקש ממני. „שמע-נא, ויגסה, אם נשאר כאן הלילה, הרי עד הבוקר נהיה מוקפים

לגמרי. קח את השפופרת והסבר את המצב למטה הבריגדה“.

עשיתי כן. „אם לא נקבל כוחות מילואים לפני חצות, כי אז לפנינו רק ברירה אחת שבהגיון—

לסנת מכאן אל עבר הנהר השני; שאם לא נעשה כן, לא יוכלו גם הסנקים, גם הצבא להושיענו,

אתרי שהגשר יפול בידי המורדים!“

מטה-הבריגדה התישב בדעתו. אחרי-כן באה התשובה: „לא ידענו כי המצב רע כל-כך. על כן

עשו את אשר תחשבו לנכון“.

בשתיים לאחר חצות עברנו בהצלחה את הנהר, וערכנו את כל צבאותינו בגבעות החוף אשר

מעבר מזה. משהוצאנו את הדבר אל הפועל, בקשתי יחד עם שמי מקום לישון, ובחרנו במערה סמוכה

ששימשה מקלמ לנויר זקן ובלה. מקץ רגע נפלה עלינו תרדמה כבדה.

רעם תותחים העיר אותי. השתי לפתח, ומצאתי כי השמש עומדת כבר במרומי השמים. הוצאתי

ראשי בחפזון, והנה ניתך ברד כדורים של מכונות-יריה על פתח המערה. אכן היתה זו קבלת-פנים נאה,

לכל הרוחות! בחפזי למצוא מקום-לינה, לא נתתי לבי לכיוון הפתח של המערה, שהיה צופה פני האויב.

איך אוכל לצאת מכאן? התלמנו לזנק ולהתפרץ דרך האש, ויהי-מה. — וכן עשינו.

סיפסתי ועליתי אל ראש הגבעה, אשר שם השארתי אמש את אנשי, ולתמהוני מצאתי כי המקום

געזב. איש לא נמצא שם. מוזר הדבר, חשבתי, — לאן הלכו? פנו שהתבקע מעל ראשי אלצני לחמוק

אל המדרון אשר מאתורי.

פניתי חזרה למקום שם נמצא מטה-הבפליון, והייתי משתמח ארצה כל פעם ששרפנל התבקע מעל

ראשינו. בדרך, השוממה להתריד, ראיתי רובים פוזרים וילקופים. על אחד הילקופים האלה היה רשום

שם איש מאנשי פלוגתי. מה הדבר הזה? הרי כאן כל האותות לנסיגת-בהלה. ועם זה יכולתי לשמוע

את הקול הברור של מכונות-היריה שלנו, העונה מראש הגבעה למורדים.

פתאום נראו שני פרשים. אני נפנפתי בידי אליהם, והם דהרו לקראתי. בהיותם במרחק-מה

ממני, כדי שמיעת קול, נעצרו פתאום, ואחד מהם הניף את הקרבין שלו. כדורו שרק סמוך לאזני. אני

שלפתי את אקדוחי, אולם השמש שלי היה זריז ממני. רובהו ירה, ואחד האנשים צנת בצורה משונה

מעל מושבו. חברו הפך פניו ונמלפ. מהרגו אל החייל הנופל, שעדיין התפתל בתבלי-המות, ואני ראיתי

את סמל המורדים תפור אל כותנתו המזוהמת.

„עלינו ללכת מכאן, לעזאזל — אין זאת כי אנשינו נסוגו, מבלי להזהירנו על כך!“

פנינו בכיוון הרגיל אל בלציטה ואל מטה הבריגדה. כל אותו היום הארוך לא פסקו האוירונים

לרחף על ראשינו. יום תמים הלכנו ועל דרכנו חיילים-משתמשים. כך אספתי קרוב למאה איש.

בסרם הגענו לאֶלְפֶלְסָה עלה השחר, ולפני עינינו נגול מחזה של דרכים מלאות צבא צפוף. ציפיות זו היתה עלולה להביא לידי מכת גדול, לו ראו אותנו אוירוני המורדים. פעמיים התפורנו כשהרגשנו באוירונים מלמעלה, אולם אין זאת שהיו מתכונים רק לסיור, כי לא הפרידו אותנו.

לבסוף הגענו לתורשות־הזיתים אשר מסביב לאלבלמה. שם נעצרנו ומעדנו את לבנו אנב מנוחה. קרוב לשתי שעות אחר הצהרים ראיתי את מפקד הבריגדה ליאונידוב חש לקראת ססיל־סמית, שהופיע אי־מזה, ופונה אליו בהתרגשות על ידי מתורגמן. סמית התבונן סביבו וראה אותי. „וינסנפ!“—קרא— „הוצא את אנשיך מהר לכביש. תפוס את הדרך העוברת את אלבלמה בואך להיג'אר. עליך ללכת מיד. המורדים מנסים לתדור לאלבלמה. אם הם יצליחו בדבר, הרי אנו מנותקים. כל הדיוויזיה כולה, לכל הרוחות!“ מיד יצאנו לדרך. מאחורי שמעתי קול קצין קורא בקול היספרי: „מהר! מהר! הודרו ככל האפשר!“ התפורנו כדי לתת לשלושה פנקים שלנו לעבור אל העורף. פלוגת פרשים נישאה על פני הכביש, כשהיא מכניסה מבוכה בשורותינו. הסוסים צהלו ורקעו ברגליהם, אחוזי־בהלה מתגברת. פרש אחד, חיור, צעק:

„המאורים באים! הם כבר על הגבעות!“

עיני כל האנשים נישאו בחרדה אל הגבעות אשר מעלינו.

מתוך היער צף ועלה הבטליון ה־24. תחת לחכות עד אשר נעבור אנתנו תחילה, התערב בשררה שלנו על פני הכביש הצר. בין־רגע אחד היה הכל לערבוביה גמורה. האנשים התחילו לרוץ, הרובים ותתחמושת הושלכו הצדה. הדרך נהפכה לגוש מסתחרר של בני־אדם צועקים בקול.

לשוא נסיתי להקים איזה סדר שהוא. במלוא־ריאותי צרחתי, בלשון ספרדית ואנגלית, כי אין כל דבר לפחד מפניו, ואין כל סבה להיות מוגי־לב ארורים כל־כך! רוב צבא־הפרשים שלנו הבקיע לו מעבר בתוכנו, מבלי שים לב לאנשים אשר על דרכו. תיילים נדרסו וצעקו לרחמים בנפלים. דמעות כעש וזעם־אין־אונים עלו בעיני, למראה מכוונת־היריה, הרובים, מכוונות־המשא ותותחי השדה שנעזבו במקומם על ידי האנשים המפורפים מפחד, הבורחים בבהלה חסרת־מעם. מימי לא ראיתי כמתזה הוה; איום היה הדבר. הבריגדה ת־15 הגאה רצה עכשו כעדר בקר, שהפחד תקף אותו. והלא אף יריה אחת לא נשמעה.

מכוונת־משא נוסה על צדה שמפה־עברה על פני כמה אנשים שוככים, ועיני הנעכרות ראו ברמסה אותם, כרמס מקקים. מכונית לעזרה ראשונה עקפה במרוצה את הכביש, ואנשים היו נאחזים בה בכל אשר מצאה ידם להאחו. בקושי הצליחה לעבור מבלי לפגוע בדיסה המבולה־בדם שעל פני הדרך. „עמדו, שומים שכמותכם!“ צעקתי. ראיתי גם קצין אחר, אקדחו בידו, והוא מנסה לעצור בעד המערבולת המפורפת הזאת. אך כל זה היה ללא־הועיל. רק רגש אחד מילא את לב האנשים, זה הרגש הפרימיטיבי של שמירת־עצמו, והוא אשר פתם את עיניהם ואמם את אוניהם מראות ומשמוע כל דבר אחר שהוא. רק רצון אחד מכריע פיעם את לבם — להגיע למקום מבטחים.

מכוונת־משא תלפה על־פני, ואני ראיתי את ססיל־סמית, זעום־שפתיים, נתלה בכַּבֶּשׂ הקרון. שוב עברה מכונית לעזרה ראשונה, ואני שמעתי קול מוכר לי קורא אלי: „בוא הנה, וינסנפ—עלה, עלה!“ רגע אחד הייתי מהמס. אחרי־כן, בראותי כי אין בידי להועיל מאומה, קפצתי אל כבש המכונית שנישאה במהירות על פני הדרך, בלוית קול תקיעה נוקבת.

כך נישאנו בסערה על פני אלבלמה, ובמסילה העולה להיג'אר. לאורך כל הדרך שעברנו בה ראיתי אנשים נגררים, מדולדלים עד היסוד. מדי תלפנו על פניהם היו מושימים זרועות בתחנונים, כילדים, מבקשים שנקת אותם לתוך הקרון המלא כבר עד אפס מקום. דיכאה אותי הארשת הנוגה הזאת שנרשמה בפניהם, משעזבנו אותם מאחרינו ונישאנו הלאה בדרכנו.

הגענו להיג'אר ומצאנו את הדרך חסומה על ידי אבטומובילים המנסים להבקיע להם מעבר בין המהמורות ועיי־המפולת, — עקבות ההפצה שהיתה כאן שעות אחדות לפני כן. הרחובות היו מוכתמים

בדם וזרועים הללים מושחת־אברים להחריד, והפנים מעווים כלפי שמים, אשר משם בא המות כחתף. תמה הייתי, אם עוד זמן רב לפנינו עד שתמצא גם אותנו יד אוירוני המורדים. ההמולה הכבדה של התותמים היתה להמיה קודרת ממושכת, אשר איש לא שם לב אליה. המכונית הוסיפה לרוץ לדרכה.

במרחק שני מילין מאחורי היג'אר נעצרה המכונית על ידי קצין ספרדי. הוא החזיק אקדה בידו וציוה על כל הנוסעים לרדת מן המכונית. ככל שהעין יכלה לסקור את הדרך, ראיתי בכל מקום מכוניות עומדות, ואנשים שהורדו מעליהן בבושת פנים נדחפו אל קו־הגנה אשר נקבע בחפזון, מימין ומשמאל לדרך. קצין ספרדי זה, שלא הכרתיו, היה נהדר בועמו השואף־בוז, במשכו את האנשים אל השורה. וזו הלכה, הלוך וגדול. משרבו המכוניות הבאות שלפתי את אקדתי ועזרתי לו להביא בסדר את החיילים המופתדים. מעבר לדרך נמצא תותח־שדה שהיה רועם פעם בפעם ושולח אש, — איני יודע לאן.

פתאום הגיתו אלינו משמים ששה אוירוניים של המורדים. עיף מדי הייתי משאדאג לכך. הספרדי ואני הוספנו לעמוד בדרך, כמתגרים באוירוניים, ומנסים לאמץ את לב אנשינו המופתדים, המדוכדכים. פקדנו על הצבא לירות באוירוניים בטוסם מעלינו, והיריות פרצו בקול נפץ, צרור אחר צרור. כדורים שרקו סמוך לאוני, אבל לא נתתי לבי לכך. שרוי הייתי באיזה שיכרון, מחמת עיפות לאין־שיעור ובחילה; תאווה פראית היתה בי לראות את אחד האוירוניים האלה מופל; הרגשתי כי לא היה איכפת לי למות, ובלבד שאראה אחד מהם עולה בלהבות ואוכל לבזז לגייתו המפותמה של הטייס.

אך הם הרפו ממנו פתאום כלעומת שבאו. הופיעה מכונית של המפקדה; זה היה הגנרל וְלָטְרָם. מציאותו עוררה בי רגש עידוד מוזר והפיחה אומץ בלבי. השקט שברוחו דבק בזולתו, והבוז, בו נהג כלפי האנשים המטורפים מפחד, מילא את לבי הערצה. „אם אין הם רוצים להלחם, ילכו להם. אין אנו רוצים במוני־לב!“ אמר ספרדית בקול נמרץ.

והנה בא רץ אלי. „חלק מן הבטליון נמצא על יד היג'אר“, אמר. הם חופרים שם חפירות. עליך לקחת את האנשים האלה עמך ולשתף אותם שם בעבודה.“

אספתי כששים איש, שנותרו לי עדיין מן הבטליונים השונים של הבריגדה, וכך פנינו לעבר החזית, בקול שיר גדול. והיתה בזה רְנָחָה רבה. כאנשים חדשים הרגשנו את עצמנו. מצאתי את השרידים המפוררים של הבריגדה שלנו במרחק מיל מאחורי היג'אר, כשהם תופסים שם עמדת־התגוננות מצוינת. המיור מריסן ברכני לשלום בחמימות ואמר: „שמח אני לראותך וינסה. פנה לכאן ימינה ופתח רות חיים בלב הבחורים ההם, כי יוכלו לעמוד, איך שהוא, בפני ההתקפה.“

אני מילאתי את הפקודה הזאת, ואז הגעתי לידי אפיסת־כוחות גמורה, ואפול וארדם.

חשיבותן הכלכלית של מושבות צרפת במלחמה*

עם שיעבודה של צרפת יצאו מקורות-תעשייה גדולים מתחום שליטתן של מעצמות הברית. אולם עדיין קיימת האימפריה הצרפתית אשר מעבר לים; וכדאי הדבר לתאר בקוים כוללים את מקורותיה, שאפשר עדיין להחזיק בהם, אם יעשו צעדים דחופים להגן עליהם, בניגוד לפקודת ממשלת פֶּטֶן שיש למסרם לפיקוח האויב. אמנם, אין להשוות את המקורות הכלכליים של האחוזות הצרפתיות לאלה של הקיסרות הבריטית; אף-על-פי-כן הרי הם הגונים מאד, ואין להקל בחשיבותם במלחמה זו, שהברזל ושאר מתכות תופסות בה עמדת-מפתח. יתר על כן, אם אפשר יהיה להחזיק באפריקה הצפונית הצרפתית, והדרך אליה וממנה תהא פתוחה, הרי נוספים גם יתרונות הנסיעה הקצרה. בשביל איטליה עלולים מקורותיה הכלכליים של אפריקה הצרפתית להיות כמתנה משמים; בכוחם היתה קמה תעשיית-המתכת האיטלקית, החסרה כיום, כמעט לגמרי, חמרים מתוצרת הארץ והיא תלויה באספקה בגרמניה, אשר מעט הוא העודף אשר ברשותה. נמצא, שהן מן הצד החיובי והן מן הצד השלילי חשוב הדבר מאוד, מבחינה כלכלית, למנוע את האימפריה הצרפתית מנפול בידי האויב.

החלק הגדול ביותר של האימפריה הצרפתית נמצא באפריקה. כאן יש לצרף את שטחיה לארבעה נושים, אשר החשוב בהם הוא נוש אפריקה הצפונית. הוא מכיל את אלג'יריה ומרוקו הצרפתית, שכל אחת מהן מונה אוכלוסין משה מיליונים ועד ששה מיליונים וחצי, ומונים בת 2 1/2 מיליונים, בקירוב. שני הנושים הבאים אחרי כן לפי מעלת החשיבות, הם: אפריקה המערבית הצרפתית, שגדלה כשטח אפריקה הצפונית הצרפתית, והיא שווה לה, בערך, בכמות אוכלוסיה, אולם עניה ממנה במקורותיה הכלכליים; ואפריקה הצרפתית האֶקְוַטוֹרִיָה (חבל קרה-משה), רחבת-שטח ומאוכלסת פחות. אפריקה המערבית הצרפתית ואפריקה הצרפתית האֶקְוַטוֹרִיָה מקיפות את אחוזות הבריטים בחוף המערבי. אי מדגסקר וקצת אחוזות יותר קטנות מהיום את הנוש הרביעי. מחוץ לאפריקה מקובצות נחלותיה העיקריות של צרפת בברית הידועה בשם הוֹדְרוֹסִין הצרפתית, אשר מדרום לסין וממזרח לסיאם. כן יש לצרפת שטחי מנדט בסוריה, ואיים אחדים לא נעדרים חשיבות באוקיינוס. לשם הענין אשר לפנינו אין צורך לציין את ההבדלים בין מושבות, פרוֹטֶקטוֹרַטִים (ארצות חסות), מנדטים ושאר צורות שלטון.

סחר האימפריה הצרפתית היה בחלקו הגדול ביותר עם צרפת עצמה. אליה שלחו המושבות שלושת רבעי יצואן, וממנה קבלו שני-שלישי יבואן. כן גם סחרה של צרפת עם האימפריה הצרפתית הלך הלוך וגדול; בשנת 1929 הגיע ל 19 אחוז מן היצוא של צרפת ול-12 אחוז מן היבוא שלה, בעוד שבשנת 1938 עלה השיעור ל-27 אחוזים הן ביצוא והן ביבוא. מחוץ לסחרה של בריטניה הגדולה עם הדומיניונים שלה, אין עוד כל ארץ אירופית אחרת אשר תסחר בשיעור גדול כל כך עם אחוזותיה אשר מעבר לים. עקב גידול סחר צרפת עם האימפריה הצרפתית גדל פיתוח המקורות הקולוניאליים.

בעוד שאחדות מאחוזותיה של צרפת הן יצרניות חשיבות של חמרי מזון, הרי כמות המזון הכללית הניתנת לאכספורט משם אינה מהוה, בעצם, אלא חלק קטן מן האכספורט

* תורגם מן השבועון האנגלי: "The New Statesman And Nation". - המ'.

העולמי של המזון, או מן האכספורט שיש לו ערך בשביל הממלכה המאוחדת. בערך חלק שמיני מן היצוא העולמי של קקאו בא מאפריקה האקנטורית הצרפתית, הכוללת את קמרון ואת ארץ-טוגו הצרפתית. * בשנים האחרונות שלחה הודו-סין מדי שנה בשנה יותר מחצי מיליון טונות של אורז לצרפת. מדנסקר מוציאה כמות גדולה של קפה ובשר. חלק הגון מזרעי השמן והאנזים בא מאפריקה המערבית הצרפתית, על הרוב בצורת אנווי-אדמה (Groundnuts) ונרעיני-דקלים; אבל הראשונים גדלים בשיעור גדול מזה בהרבה בהודו, והאחרונים בניגריה. הודו-סין מייצרת קצת טה ואלנייריה מעט טבק.

חשיבותה הכלכלית העיקרית של האימפריה הצרפתית, ביחוד בימי מלחמה, היא במינרלים שלה. המקורות הראשיים של פוספטים, המשמשים יסוד לחמרי זיבול הכרחיים, הם בארצות הברית, בברית הסובייטים ובאפריקה הצפונית הצרפתית, ביחוד במרוקו הצרפתית. שלוש ארצות אלה מייצרות, בשיעורים שווים בערך, תשע עשירות מכמות התוצרת העולמית, או גם יותר מזה.

חשיבות יתרה מזו, לצרכי המלחמה, נודעת לעפרות המתכת של האימפריה הצרפתית. ייצור עפרת הברזל באפריקה הצפונית הצרפתית הוא גדול למדי. בשנת 1938 נאמדה כמות הברזל של העפרות שנכרו באלנייריה ב 1,640,000 טונה מטריה, בטונים — ב 460,000 ט. מ. ובמרוקו — ב 140,000 ט. מ. הסך-הכל מניע אפוא ל $2\frac{1}{2}$ מיליונים טונות בקירוב, ועולה בכמות, אם לא באיכות, על התפוקה של צרפת ומניע כמעט לשני שלישי התפוקה הבריטית באותה השנה. יש לציין, כי איטליה יש לה עפרות ברזל בכמות מועטת: כמות הברזל שהכילה תפוקתה בשנת 1938 עלתה במשהו על חצי מיליון טונות. כן היתה איטליה מכניסה מן החוץ ferro-alloys וניקל, שהם חמרים יסודיים בייצור הנשק. אפריקה יש לה לספק את אלה בכמות הגונה, שעלולה למלא במידה רבה את צרכי איטליה. כך, למשל, הכניסה איטליה בשנת 1938 מחוץ-לארץ ב 200 טונות של מוליבדן; ותפוקת החומר הזה במרוקו הצרפתית היתה, לפחות, מחצית מן הכמות הזאת. כן נוצר גם אנטימוניון באלנייריה ומרוקו הצרפתית; טונגסטן לא נמצא, אמנם, באפריקה הצפונית הצרפתית, אולם הוא נוצר בהודו-סין, ותפוקתו בשנת 1938, בכמות של 591 טונות של מתכת, עולה פי כמה על יבוא החומר הזה לאיטליה. אפריקה הצפונית הצרפתית מייצרת (במרוקו) קצת מנגן וקופרלט, וכמויות הנונות של עופרת ואבק. איטליה מייצרת אמנם בעצמה שתי מתכות אלה, אבל היא גם מביאה אותם מבחוץ. התפוקה באלנייריה תספיק למלא את צורך האימפורט שלה.

יש עוד להזכיר אי נדח של האימפריה הצרפתית, בשם קלדוניה החדשה, בין קונינסלנד ופיני, במרחק של אלף מילין, בערך, מסידני. תפוקת עפרת הניקל של האי הזה תופסת מקום שני בעולם, אם כי אין להשוותה אל האספקה הגדולה הבאה מקנדה. אין ספק שתעשית המתכת באוסטרליה, הגדלה והולכת, תשמש לקוח טוב לה. והוא הדין בנוגע לעפרת הכרום. תפוקתה השנתית, בשיעור עשרים-שלושים אלף טונות, מהווה חלק חשוב של האספקה העולמית. **

נסכם את הדברים: כמה מן הנדולים המרופיים של האימפריה הצרפתית, כגון קקאו, אורז, קפה ואנזים משמשים רק כתוספת לכמויות הנדולות הבאות ממקורות אחרים. חשובים מאלה בהרבה הם הפוספטים ועפרות הברזל אשר באפריקה הצרפתית הצפונית. יחד עם קצת מתכות יסודיות ו-ferro-alloys מועטים ורבי-ערך מהוים הם, מצד אחד, סיוע עצום למאמץ המלחמה עם גרמניה, ומצד שני ציד מושך-לב בשביל התוקף האיטלקי. על אלה יש להוסיף את הטונגסטן של הודו-סין ואת הניקל והכרום של קלדוניה החדשה, אשר ערך להם בשביל תעשית המתכת האוסטרלית.

* שתיהן עומדות עתה לימין הגנרל דה גול. — המערכת.

** אף קלדוניה החדשה הצטרפה, כידוע, לגנרל דה-גול. — המערכת.

אוצרותיה הבלומים של ארץ-ישראל

I

אין ספק, שהאוצר העשיר ביותר הטמון בקרקעה של ארץ-ישראל נמצא בים המלח. כאן לפנינו אוצר טבעי עצום, העלול ליהפך למכרה זהב בשביל בנינה של הארץ. עוד בשנת 1778 ערכו לבואז'יה ולסאו' את הבדיקות החימיות הראשונות של מי ים המלח, ומתוך כך אפשר היה לקבוע ללא ספק, כי ים זה מכיל את אחוז המלח הגדול ביותר בעולם. אחרי שפֶלְרֶד גילה את הברזם כיסוד חימי, ואחרי שנקבע דבר מציאותו בים המלח, רשם בלרד תכנית נרחבה כדי להבטיח את ניצולו. אחרי כן בא בלנקנהורן, הגיאולוג המפורסם*, וחקר את האיזור הזה ומצא בו את האשלג (קליום). רק אז נודע מה רב ערכם של האוצרות הצפונים במקום הזה. וכאן כדאי לציין שתי עובדות:

(א) מדי שנה בשנה מכניסה ארץ-ישראל כמות רבה של נתרן מאכל (או מימת-נתרן, סודה קאוסטית, NaOH), שאפשר ליצרו על נקלה כאן במקום, משפעת-המלח של מי הים הזה.

(ב) התוצרת השנתית של אשלג בעולם הגיעה בזמן האחרון ל-2.000.000 טון, בעוד שהיבוא השנתי של אנגליה בלבד עולה ל-170.000 טון. אוצרות האשלג בים המלח אין להם קץ, לפי דעת החוקרים כולם, ונאמדים במיליארדים טונים. הוצאות הייצור הן פחותות בגלל ההתאדות הטבעית, והוצאות ההובלה לנמל תל-אביב הולכות ומוזלות כיום. דובר הרבה על רכבת-כבלים מים-המלח עד לנמל תל-אביב, ואחרי-כן דובר שוב על רכבת-כבלים מים המלח לירושלים. בנית-רכבת זו לירושלים נאמדה לפי התכנית ב-150.000 לא"י, ועם הגברת הייצור אפשר היה לפדות את ההשקעה הזאת במהירות רבה.

כן יש לציין את יתר החלקים החשובים אשר במשקע הנותר אחרי הפקת האשלג: את הכמויות העצומות של מלח הבישול, של מגנזיום כלורי ($MgCl_2$), וסידן כלורי ($CaCl_2$). מתוך קובעת הקרנליט והמגנזיום הכלורי ($MgCl_2$) אפשר להפיק את מלחי הברזם, ואגב כך גם את הסודה כתוצרת לוי.

II

בין האוצרות החשובים של ארץ-ישראל יש לחשוב, כנראה, את הנפט וגז-האדמה, שבכמה מקומות כבר נקבעה מציאותם, ובכמה מקומות הם עדיין בגדר השערה. חקירה יסודית בנידון זה נעשית עכשיו בכל הארץ. וזוהי חות דעתו של פוהס, מומחה אמריקני לנפט, בנוגע למציאות נפט גלמי בארץ-ישראל: "מתוך 12.700 מילין מרובעים בארץ-ישראל אנו מוצאים 300 מילין בעלי מבנה אופיני, הנותן מקום להניח מציאות שמן וגז. פירוש הדבר, ששטח הקדיחה מגיע לאחוז גבוה בלתי-שכיח, אם נביא בחשבון את שטחה הקטן של הארץ. יש כאן שמונה אזורים-נפט משוערים, אשר למחציתם יש סכויים טובים". בעלי הזכויות לחיפוש נפט וגז-אדמה בארץ-ישראל הם: «החברה לפיתוח הנפט (בארץ-ישראל) בע"מ», חברה-בת ל«עירק פטרוליום קומפני בע"מ», ו«סינדיקט

* אסמי-המינרלים שלו נרכשו על ידי האוניברסיטה העברית בירושלים.

למכרות בע"מ, הקשור עם חברת האשלג. החברה העירקית או החברה-הבת הנ"ל יש לה כיום 29 רשיונות לחיפושים בשטח התופס 52.5% משטחה של ארץ-ישראל, והסינדיקט למכרות קבל שני רשיונות לחיפושים בים המלח ובחופיו.*

גם צינור-הנפט משמש גורם חשוב לפיתוח המשק הארץ-ישראלי בעתיד. לאחר שתושלים הקמת בית-הזיקוק בחיפה-כתום המלחמה, כפי הנראה-תקום רשת שלמה של מפעלי תעשייה כימית לשם עיבוד תוצרות לוי, כ-400 במספר, ויש לקוות כי ישותפו בדבר הזה, במדה רחבה, היוזמה היהודית וכוח-העבודה היהודי. כפרשה סמוכה למציאות הנפט בארץ, יש לציין את אבני הביטומן המרובים שבארץ. פרשה זו כבר נחקרה חקירה מדוקדקת יותר, מכמה צדדים. גם בנידון זה מצטיינת ביותר סביבת ים המלח, וכאן נמצא גם אספלט טוב מאד ונקי ביותר. ואולם כאן המקום להעיר, שלקט החמר הנקי הזה על ידי בדואים, או על ידי ערבים הנשכרים במיוחד לכך, איננו אורח-ניצול רציונלי; ועלינו לקוות כי שיטה זו תעזב בקרוב, על מנת להחל בשיטה מודרנית בכל המובנים. האספלט יש לו שוק חשוב למדי בארץ גופא. משתמשים בו בכמויות הגונות לכבישים שונים, לבידוד גנות וכדומה. לאחר שיקום ארגון-האכספורט הדרוש, אפשר יהיה גם לשלוח סחורה זו, תחילה לארצות השכנות, ואחרי-כן, כשישובו הזמנים לתיקונם, גם לשוק הבין-לאומי.

אבני ביטומן נמצאות במדה ניכרת גם בסביבת צפת. בתקופת המלחמה העולמית בשנות 1915/18 הפיקו מהנדסים גרמנים מתוך אבנים אלה נפט.

III

בֹּכֶסֶיט - חומר-היסוד של החרסית (טרקוט) ושל חרושת האלומיניום-נמצא בכמות הראויה לניצול בסביבת ים-המלח, הן בעברה של ארץ-ישראל והן בעבר-הירדן המזרחי. ידיעות על כך נתפרסמו בחוק-לארץ זמן-מה לפני פרוץ מלחמה זו. משאר המינרלים המצויים בארץ בכמויות הראויות לניצול יש לציין קודם-כל את הגבס (בעמק הירדן, ליד הרטוב, ובמקומות אחרים), האלאון (מדרום לעזה), והגפרית (בסביבת ים המלח, וכן יחד עם האלאון בסביבת עזה).

בשביל תעשיית-הארץ יש אולי ערך מיוחד למציאות הגפרית מדרום לעזה. כדאי לספר בזה את תולדות גילוי החומר הזה וניצולו. בימי המלחמה הקודמת נגשו לנצל את אוצר האלאון שנמצא אז, ומתוך כך גילו את מציאות הגפרית. הגיאולוג של ממשלת ארץ-ישראל, מר ג. ס. בליק המנוח (שנרצח זה לא כבר), העריך, עוד בשנת 1930, את כמות האוצר הזה ביותר מ-100,000 טון על פני שטח של קילומטר מרובע אחד. אולם כבר בשנת 1933 מצאו, כי ניתן להעלות את כל האוצר במכרה עלי, ומתוך כך גם בהוצאות מועטות, וכי רק על ידי ניצול השטח בעומק של שלושה מטרים בלבד, אפשר לייצר 600,000 טון, לכל הפחות. כיום נערכת כל הכמות במיליונים טונים.

אכן, גם במסיבות כלכליות נורמליות יותר, לא יתכן להביא את הגפרית שלנו, כמות שהיא, לשוק העולמי ולעמוד שם בהתחרות עם הגפרית הסיצילית (האיטלקית) הזולה. עלינו להבין, כי לפנינו ניתן כאן בסיס לתעשיית-אב כימית, היינו לייצור

* עיין מאמרו של אביצור "א"י במעגל הנפט", "מחנות", ינואר 1940. — המערכת.

החומצה הגפריתית. על ידי ייצור החומצה הגפריתית אנו מקימים בסיס לייצור חמרי-זיבול מלאכותיים, כגון: גפרת-אמון, גפרת-סידן, כן גם המון תרופות מקובלות ברפואה, חומצת-מלח וחמרי-נפץ שונים; מכאן אפשרויות גם לייצור משי מלאכותי.

ערך לא קטן יש למציאות-הגפרית בקשר עם אוצרות-הפוספטים העשירים בארץ-ישראל. על-ידי כך יש אפשרות לייצר את הסופרפוספט, החשוב ביותר בשביל החקלאות שלנו. לולא האפשרות הזאת לא היה כדאי לנצל את אוצרות הפוספט העשירים אשר בארץ. לו נגשנו מיד לניצול האוצרות האלה היינו נתקלים פה ושם בקשיים של הובלה, אבל אלה הם דברים שניים-במעלה. כדאי להזכיר כאן גם את סלעי-הגיר ליד הרטוב (אולם גיר נמצא, בלי ספק, גם במקומות אחרים בארץ-ישראל!).

IV

כל המינרלים האלה, שדובר עליהם כאן, אינם מן הסוג המתכתי. להלן נציין כמה עפרות-מתכת שכבר נקבע דבר מציאותם בארץ-ישראל. תיאורי-מסע נושנים מספרים על מציאות זהב בארץ-ישראל. לפי בדיקת מומחים, אין זו, כנראה, אלא טעות. ודאי ראו כזהב את הפיריט, שעינו עין הצהוב-הכהה, והוא אינו נדיר כאן בארץ. אך אם אמנם עוד ימצא באחד הימים זהב בארץ-ישראל, הרי מקומו, לפי דעת המומחים שבארץ, בשכבות הגבישיות שבדרום. מציאות המתכות בארץ כמעט שלא נחקרה עדיין. לפי שעה נקבע שאוצרות הגונים של מנגן ונחושת נמצאים בסביבת אילת (עקבה) וגם במקומות אחרים (ליד עקבה נמצאו גם תנורים ליציקת נחושת מימי שלמה המלך). מבחינה כלכלית לא כדאי לנצל את שכבות המנגן האלה לעיבוד מתכתי. ואולם כדאי וכדאי הדבר לצרכי תעשיית צבעים, בשביל תעשיית חמרי-נפץ, לאמצעי-הלבנה וכדומה. אבל כל עוד החקירה היא בראשיתה אי-אפשר לערוך בנידון זה כל חישובים מפורטים.

הגיאוביולוג ד"ר הוגו בויקו, היושב בירושלים, ספר לי, אגב שיחה, כי לרגל עבודתו נודמן כאן עם איש אחד החוקר את הארץ בעקבות תיאורי-מסעות ישנים. בדרך זו גילה האיש מציאות כמה עפרות ומינרלים, במקומות שלא נודעו עד עכשיו כלל. כך ספר האיש לד"ר בויקו על שטח גדול של אבן ירוקה, והראה לו דוגמה קטנה ממנה. מיד הכיר בזה הד"ר בויקו מלש (Malachit) יקרה. המלש היא עפרת-נחושת חשובה ביותר, והיא נחשבת גם כאבן-חן למחצה ומשתמשים בה כעדי לקישוט. גם ליד עקבה נמצאים אוצרות-מלש גדולים שטרם נחקרו כראוי. וכאמור נמצאו כאן שרידי תנורים ליציקת-נחושת מימי קדם.

בין שאר עפרות המתכת המצויים בארץ-ישראל עלינו להזכיר גם את תחמוצת-הכרום (Chromoxid) שנמצא באבני הסיד של חן הטרורה, בשיעור של 1.5%. שנחשב לשיעור הגון למדי. לפי דעת חוקרים בארץ ובחוק-לארץ יש למצוא באבנים חגבישיות של מערב ארץ-ישראל את הונדיום, שהוא חומר מתכתי נדיר ביותר. אמנם בנידון זה טרם נעשו חקירות מפורטות ומדויקות.

החוקר בלנקנהורן מביא הוכחות מפורטות בנוגע למציאות עפרות-ברזל, ביחוד ליד עג'לון שבעבר הירדן. בזמן מסעי-הצלב, בימי הביניים, נוצלו, כנראה, עפרות אלה בהיקף הגון לפי מושגי הימים ההם, בעזרת חמרי-הדלק של היערות הסמוכים.

על פי מבנה הקרקע מוצא בלנקנהורן כי ישנם אוצרות כאלה גם בארץ-ישראל. אולם עד עכשיו לא נתגלה מקום כזה בארץ. ויש עוד מקום לחקירות ולחיפושים. אשר למציאות פחם, אפשר לקבוע בודאות גמורה בשלילה. רק בלבנון נמצא ונחצב פחם כהה בעל ערך דל ובכמות דלה.

V

בטרם נסיים את רשימת המינרלים והעפרות אשר בארצנו, עלינו להזכיר גם את חמרי-הבנין המינרליים, המצויים כאן בכמות רבה: (חמרי-גלם: סיד, חול, בזלת וכו').

בנוגע לחול הקנרץ הדרוש לתעשיית-הזכוכית נחלקות הדעות. חלק גדול מאנשי המדע סבור, כי חול זה נמצא בארץ, עשיר בכמות ואיכות גם יחד. ואולם המחלקה למסחר ולתעשייה של הסוכנות, ועמה חלק מאנשי-המדע בארץ טוענים כי בחול-הדיונות רב מדי אחוז הברזל והסיד, ומשום כך אינו ראוי לשימוש כחומר גלם לחרושת הזכוכית (עיין, ידיעות המכון לכלכלה של הסוכנות היהודית, ירושלים 1939).

מחצבות ארץ-ישראל מספקות חומר-בניה יפה להפליא. אתה מוצא כאן אבן מכל הגונים, החל מן הצבע הלבן והאפור ועד לצהוב והאדום, והיא המשוה לירושלים את האופי המיוחד ואת סגנון הבניה אשר לה. אולם גם הבזלת שבצפון מקובלת לשימוש כאבן-בנין שחורה, העושה רושם אוריגינלי. מלבד זה יש לנו בהרי ארץ-ישראל אוצרות שיש רבי כמות ואיכות: שיש לבן בגליל העליון, ושיש אדום-שחור, בעל עורקים לבנים, בדרום. כן יש למצוא שיש גם בסביבות ירושלים וחיפה ובמקומות אחרים בארץ. כל אלה כמעט שלא נוצלו עדיין, וכמעט שלא נחקרו כלל. והרי זה ענף-תעשייה שראוי לנו לאחוז בו. יש מקום לתעשיית אבני-מצבות מאורגנת-היטב, וכן לאכספורט של לוחות-שיש לצפוי הכתלים בבתי-כנסיות, לארצות הברית ולדומיניונים הבריטיים. תעשיית-השיש יכולה אחרי-כן להסתעף ולייצר כל מיני סחורות-גלנטריה, כגון: מספגים, כלי-עישון וכלי-כתיבה וכן תבליטי-קיר אמנותיים. לפי חקירותי נמצאות מחצבות השיש שבארץ, ברובן, בידי ערבים, אולם חלק גדול מוכר ליהודים. ויש כאן מקום לעבודה משותפת לשני העמים. אין ספק, שתוצרת השיש של ארץ-ישראל היתה מוצאת לה לקוחות רבים בין אחינו שבחוץ-לארץ. רבים היו בוחרים לקשט את בית-הכנסת שלהם, או להקים מצבת-זכרון לאדם יקר, באבן-שיש הבאה מארץ-ישראל.

VI

ובסוף דברינו עלינו עוד לעמוד על אוצר טבעי אחר הטמון בחיק ארצנו, שאף לו ערך גדול לעתידה הכלכלי של ארץ-ישראל. כונתי למעינות הרפואה ולמימי-הישע.

לאורך כל בקעת הירדן וים-המלח אתה מוצא שורה של מעינות כאלה, שרק חלק קטן מהם נחקר עד עתה מבחינת ההרכב החימי. רבים מהם ידועים בכוח הרפואי שלהם זה אלפי שנים, אבל כדי לנצל אותם בהיקף מסחרי גדול יש עוד הכרח בבדיקות קליניות שיטתיות.

מתוך מקורות היסטוריים ידוע לנו, שבחופי ים המלח נמצאו מרחצאות-פאר גדולים, מצוידים בכל הנוחיות והמותרות שהיו מקובלים בזמן ההוא. כל אלה הוזנחו במשך הדורות ולבסוף גם נשכחו לגמרי. יש לקוות כי אחרי הקמת המרכז הרפואי בהר הצופים בירושלים תעשה פעולת ההתקדמות גם בשטח זה.

מלבד חמ"ט בריה, שהיו ידועים עוד בדורות קדומים, הנחשבים על מעינות הסיידן הכלורי ומצוינים ביחוד במעלת חומם הגבוהה (60 מעלות במקורם) ובשיעור-הגפרית האצור בהם, - ישנם עוד מעינות אחרים ממזרח לדגניה, הדומים לחמי-טבריה. אלה הם מעינות-חמה ליד הירמוק, המנוצלים על ידי חברה ערבית. המעינות המצוינים ביותר בארץ-ישראל, לפי דעת מומחים ידועי-שם, הם חמי-הגפרית של עין אל מֶרְחָה אשר מדרום למסדה, המכילים שיעור גבוה של ברזם. מחוץ למעינות הנ"ל יש עוד כעשרים מעינות ידועים אחרים, שאינם מנוצלים עדיין כל עיקר, אם כי בין אלה יש מעינות מי-שתיה, ומי-שולחן, שאין דוגמתם בכל המזרח. כן יש כאן מעינות מי-רפואה, שאפשר היה לשלוח אותם גם לחוף-לארץ, ובוה אני רואה את עיקר ערכם מבחינה מסחרית. על חשיבות הדבר אפשר לעמוד אם נזכיר, לשם השואה, את המעינות המפורסמים של צ'כוסלובקיה: קרלסבד, מרינבד ופרנצנסבד. בארץ-ישראל מצויים מעינות חשובים בערכם מאלה, ואפשר לומר, כי עד עכשיו לא נעשה כמעט דבר לניצול האוצר הטבעי הזה. חמי-טבריה ואל-חמה יוצאים אמנם מכלל זה, אבל היקפם של אלה אינו רב, בעוד שכאן צפונות אפשרויות גדולות, לא רק על ידי יצירת מרכזי רחצה וריפוי עולמיים, כי אם גם על ידי יצוא של מי-שתיה וריפוי ומלחיהם. עד עכשיו נוהגים אנו, להפך, להביא את כל אלה, במידה רבה, מחוף-לארץ.

ל ק ט כ ל כ ל י

חקירת חופי הים בארץ-ישראל מבחינה כלכלית

המוצעות בזה, ולתת לאנשים אלה את האפשרות לעבוד במקצועם. כך, למשל, אנו מוצאים לפי סטטיסטי-קת תורכיות מסחריות ישנות, מסוף המאה הקודמת, ששווי השנתי של אכספורט הספוג הנשלח אז בחופי סוריה היה יותר מ-400,000 פרנקיט בזהב, וכאן יש לציין שתי עובדות חשובות: א) הצלילה לשליית הספוג היתה נעשית בעת ההיא בדרך פרימיטיבית לנמרי, מבלי להסתייע בכל מכשירי-צלילה שהם, אם לא נחשוב כמכשיר את האבן שהצולל היה תופס בידו לשם צלילה מהירה יותר. שכרם של הצוללים והשוליים האלה בסוריה היה נמוך ביותר בעת ההיא. וכשבאה בראשית המאה הזאת הצעה נוחה ביותר מאמריקה אל שוליי-הספוג האלה, המנוסים מדורות, נדרו פתאום

מכוני המחקר המעטים שנוסדו בארץ עושים עבודה חשובה, ובמשך זמן קצר קנו להם שם בעולם, עד כי גם נופים מעוניינים בחוף-לארץ דורשים לפתחם; ואולם, עד היום חסרות כאן בארץ שתי תחנות מחקר חשובות ביותר: תחנת-מחקר לסוציולוגיה שימושית של צמחים, ותחנה לחקירת חופי הים. סבור אני, כי נחוץ לעורר את תשומת-לב המוסדות המוסמכים לחסרון זה, על מנת לכונן באמצעים מועטים את שתי תחנות המחקר האלה, החשובות מאד לבנין הארץ. חוקרים בעלי שם ושיעור-קומה בין-לאומי, הדרושים לתחנות אלה, נמצאים כיום בארץ במידה מספקת, והם המשמשים ערובה לכך כי חושננה תוצאות מדעיות בעלות ערך לכלכלה הארץ-ישראלית. יש רק צורך להקים את תחנות-המחקר

כמעט כולם לשם, ובוזו הגיעה כאן שליית-
הספוג לסופה – ועל כל פנים לידו הקף
שאינו ראוי לדבר עליו. דיינים סורים בודדים
עדיין מתעסקים בזה גם כיום, ומניעים מדי
שנה בשנה עד לסביבה אשר מצפון לנתניה.
(ב) האכספורט של הספוג הסורי בתקופה
התורכית לא נעשה לפי שיטת-אכספורט
מודרנית, כי אם באורח פרימיטיבי ביותר;
היינו, שסוחרים מחוץ-לארץ היו באים לארץ
וקונים את מחסני הסחורה, והם שהיו מוציאים
אותה למקומותיהם.

והנה דוקא דוגמא זו בציד הספוג מאלפת
מאד. לפי דעת מומחים, אפשר היה לכונן
כאן תעשייה זו באורח פשוט וזול, בערך,
ובאופן שתשא רוחים הנונים למדי; אבל
סבורני, שמפני חוסר כל תחנת-מחקר, אף
לא נחקרו עונות הרבייה כהוגן, ומשום כך
אין לפי שעה כל בסיס לניצול מתאים.
והרי זה מצער ביותר, באשר ניקוי הספוג
ואכספורט-הספוג יכלו ליהפך לענפי עסק

מתמידים בארץ ולשמש מקור פרנסה קבוע
למספר הגון של אנשים.

לבסוף יש להזכיר, שמפרץ עקבה,
הנמצא בתחומי ארץ-ישראל, עשיר באוצרות
ים, שנוצלו במקצת עוד בימי התורכים
(בימי עבדול חמיד). כיום אנו חסרים גם
כאן חקירה מקפת מבחינה כלכלית-ביולוגית.
לאחר שתתכונן חקירה כזאת, ודאי שתביא
לנו עוד הפתעות רבות! מלבד אוצר הדגים
העשיר, בא כאן בחשבון גם ניצול האלמוגים
והקונכיות היקרות, ואף צדפי-
הפנינים האמתים, שהים האדום (ים-
סוף) משמש איזור טבעי להתפשטותם. כך
תתגלנה גם בשטח זה אפשרויות חדשות
להתפשטות כלכלתנו הלאומית; יתגלו ענפים
חדשים של תוצרת ראשונית, ועיי כך
יִצָר בסיס לשורה שלמה של אומנויות
ותעשיות חדשות, ולבסוף גם לענפי-
מסחר חדשים.

ח. כ.

ר ש י מ ו ת ק צ ר ת

דינו של חיל-הרגלים

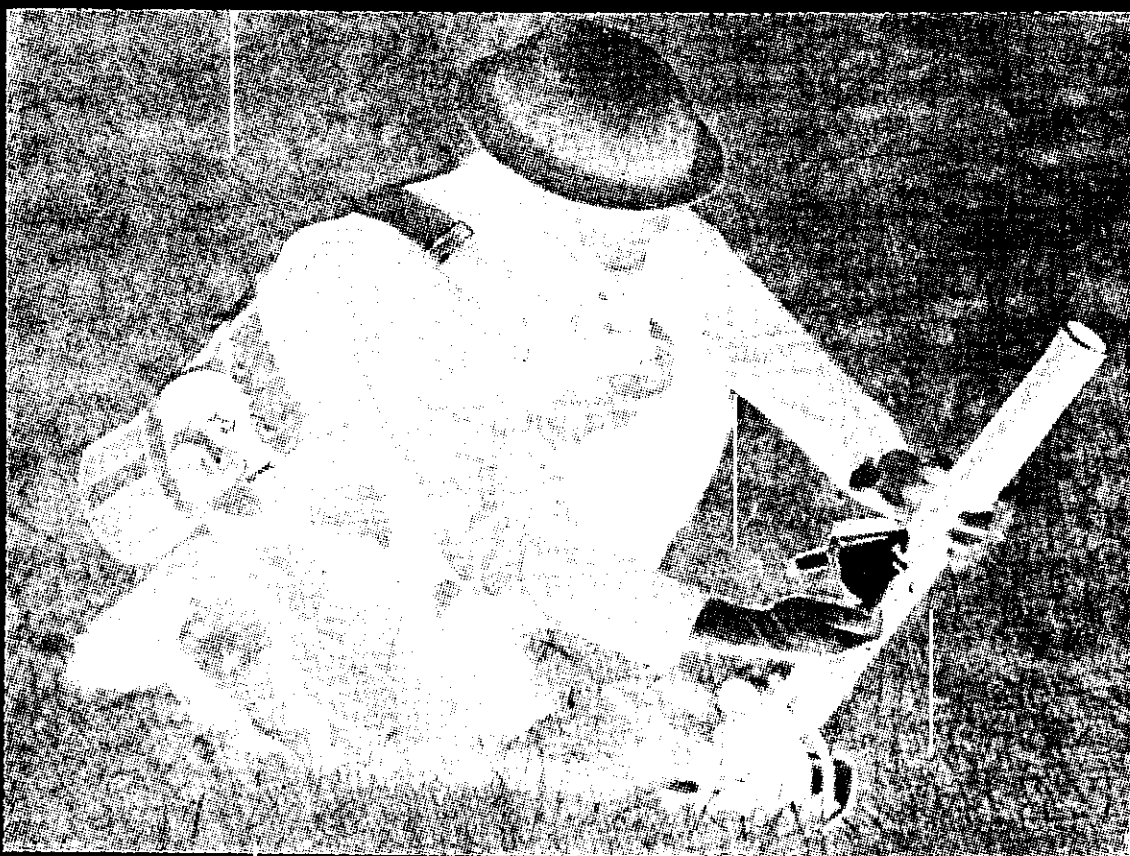
סחוץ לרובה, הנשק האינדובידואלי של החץ הרגלי, שחשיבותו קיימת, זקוק חיל-הרגלים בימינו
לנשק-אש רב-גוני. להלן ניתק. תיאור קצר של כלי-זין שמשמש בהם בטליון רגלים בריטי (לפי ירחון
הצבא הטריטוריאלי «Da fence»).

המקלע «ברן»

הצובה. הצובה זו יכולה לשמש גם ככנה
לפעולה אנטי-אווירית.

למקלע 172 חלקים נפרדים שייצורם מצריך
4987 מפסלות-חריטה שונות ו-3174 אופרציות.
ואף-על-פי-כן הרי הוא סמל הפשטות מבחינת
צרכיו של החייל הרגלי. דיוק האש המתקבלת
אינו מוטל בספק. ה«מקלע» המושג על ידו הוא

המקלע «ברן» הנהו הנשק המובהק של
חיל הרגלים הבריטי. הוא נוח לשימוש, מדייק
בקליעה, המנגנון שלו פשוט, והוא נקי ממעצורים
מאין כמוהו. ל«ברן» דו-רגל מתחת לקנה, בית-
אחיזה מאחרי ההדק, ומשענת-כתף מתקפלת
בעקב הקת, שנחה על הכתף לשם יציבות נוספת
בעת היריה. אפשר לירות בו מעל דו-רגל או

מרגמת 2 האינטים. החייל עוסק בקביעת זווית ההגבהה.

מרגמת 3 האינטים. החייל אשר מימין למרגמת מחזיק את הפגיו ובפי הקנה ומוכן לפקודת "אש". צידו של החייל השני מכסה לוע הקנה.

טוב מבכל נשק אחר שנוצר עד היום. בזכות הבלימה המצוינת של הרתיעה אין המקלע מיטלטל לצדדים בעת היריה, וכן אין עמו כל חלק המתנועע מחוץ למקלע, לפנים ולאחור (כמו ב«לואיס»); משום כך הוא יציב ביריה. פשר המקלע לשלוח אש מהירה ובלתי פוסקת הוא רב כל כך, שאם תהא ברשותו כמות מספקת של תחמושת, עלול הוא לבלות את קנהו לפני שיפסיק לירות. אמנם אין לשער דבר כזה במציאות, כי בפעולות מלחמה מודרנית יש לחסוך בתחמושת; מלבד זה מצויד המקלע בקנים רזרביים.

ה«ברן» יכול לעמוד בטלטולים קשים וחבטות רבות במסיבות מלחמה. אחד המבחנים אשר עמד בהם ה«ברן» לפני שנתקבל כנשק החדש של חיל הרגלים, זה מבחן כוחו לעמוד ברטיבות ובזק. אם כי הוא קל במשקלו הרי הוא חזק עד מאד, וגם אחרי שיהיה קבור בחול ובבוץ יוכל לירות מיד, בשעת הצורך. אפשר שמעלתו החשובה ביותר היא הפשטות. קל הוא ללימוד. חלקיו – סדן, הדק, בוכנה וכו' – הם מעטים, באופן יחסי, ואפשר לפרקו ולהרכיבו בזמן קצר מאוד. בזה הוא עולה על כל טיפוס אחר של מקלע, שהיה נהוג בצבא הבריטי בזמן הזמנים.

הכוח המניע של ה«ברן» מושג על ידי ניצול גז, הפורץ מן הקנה דרך נקב, אחרי עבור הקלע. הנקב נמצא בחלקו הקדמי של הקנה. הרי שאינו משפיע על תעופת הקלע, והפעולה לאחור היא תקינה מאד.

בשביל לטעון את ה«ברן» נחוץ רק לשים

את המחסנית על גבי המִכְנָס, ומיצד קובע אותה במקומה. כל מחסנית מכילה 30 כדורים, הערוכים בשתי שכבות ונדחפים לתוך המִכְנָס ע"י תושבת המחסנית והקפיץ שלה. את המחסניות האלה ממלאים על נקלה, וזוהי אחת ממעלות המקלע. משתמשים לכך במכשיר הנקרא «מִטְעֵן». המִטְעֵן מתחבר למחסנית בעזרת מיצד, וע"י מנוף הוא דוחק בבת אחת את חמשת הכדורים מתוך ה«מלאי» אל תוך המחסנית.

המעצורים הם כמפלצת לאיש המקלע, ואולם אותם המעצורים המעטים אשר יתכנו, בכל זאת, במקלע «ברן», הם קלים לסילוק להפליא. יש ל«ברן» מעצור מיוחד ואפניני לו, הידוע בשם «כרכוב בעורף כרכוב», שמקורו בליקוי בשעת טעינת המחסנית. במקרה זה יש להסיר את המחסנית ולהרכיב אחרת במקומה, והמקלע יוסיף לירות.

למנגנון-ההדק של ה«ברן» שלושה מצבים: «נְצוּר», «אש שוטפת» ו«אש בודדת». באש שוטפת יתמיד המקלע לירות, כל זמן שההדק לחוץ ותחמושת מצויה.

אין פלא שהמצאת ה«ברן» גרמה, במידת-מה, למהפכה בחיל הרגלים הבריטי. היא הִשְׁוֹתָה את הצבא הבריטי לצבאות העיקריים שבעולם, אשר רובם הנהיגו בארגון צבאם את ה«גרופה» כלומר את היחידה הלוחמת הקטנה ביותר, המזוינת במקלע. הצרפתים אינם מגדירים עוד את הרכבה של יחידה זו לפי מספר הרובים, אלא לפי «מספר האנשים הדרוש, כדי לשאת, לשרת, לפרנס ולהבטיח נשק אוטומטי».

הרובה האנטי-טנקי

קשים ביותר וכוח-האש החזק אשר להם, – מהיום סכנה חדשה לכוחות השדה. בדרגות הראשונות של מסע-מלחמה, בזמן שהאופרציות מתנהלות בשטח פתוח, בטרם היתה השהות המספקת לבצע עבודות חפירה וביצור, – עלול כוחם המוחץ של הטנקים לשמש גורם מכריע. הרובה האנטי-טנקי ניתן בידי החיילות הקדמיים

שיטות חדשות בהתקפה מחייבות כלי-נשק חדשים בהגנה. הרובה האנטי-טנקי הוא הפתרון המודרני לבעיה צבאית עתיקה זו.

המיכון, אשר השתרר בצבאות כל העמים כיום, מבוסס, במידה רבה, על השימוש בטנק הקל והבינוני לפעולת התקפה מהירה. המהירות שבה פועלים טנקים אלה, יכולתם לנוע בשטחים

הנשק אינו קשה לשימוש והמנגנון הדומה לזה של הרובה הרגיל אינו מהווה שום קשיים בשביל החיל הרגלי המאומן.

ר ת י ע ה ח ז ק ה

רתיעה ניכרת בעת היריה מפריעה לאיש שאינו רגיל ברובה. רתיעה חזקה היא טבעית, כמובן, בנשק היורה בקלע כבד כל כך, ואולם כנגדה משמשים בולם הרתיעה, יחד עם קסיין-בולם חזק ומצע-כתף מרופד. כל אלה מקטינים, במידה רבה, את עצמת המכה על כתפו של האיש היורה.

האימון ברובה האנטי-טנקי אינו דורש כל תנאים מיוחדים, השונים מאלה של הרובה הרגיל; יש תחמושת מיוחדת למטרות אימון. זו מכילה מטען מלא של אבק-שרפה הודף, ואולם הקלע הוא של אלומיניום. בתחמושת זו אפשר להשתמש במטוח הרגיל שנבנה בשביל תחמושת - 0,303 אינטש.

אנשים שטרם ירו ברובה האנטי-טנקי יתפלאו לדיוק ששיגו בו. את השימוש ברובה אפשר ללמוד על נקלה ולהגיע מהר לרמת משביעה רצון.

כדי לעמוד בסני התקטות כאלה. הוא נבנה לשימוש מובילי גוח, ומאפשר במידה רבה את ההתגוננות מפני רכב-קרב משורין קל. בתחום של 500 ירד יחדור הקלע שלו בעד שריון הרכב; אם גם הנזק שיביא לטנק בעצמו לא יהיה רב, הרי יגרום לאבידות בחבר עובדי הרכב. ואמנם, לכך מכוון הנשק הזה. כי פגיעה בחבר העובדים המצומצם תוציא את הרכב מכלל שימוש גם אם המכונה לא תנזק על ידי הקלע; בין כך ובין כך תהרס, באין שולט בה, במרוצתה.

קצב היריה הוא מצוין; חיל מאומן יכול לירות תשעה כדורים בדקה.

ואלו הן התכונות העיקריות של הנשק הזה:

(א) יריה-בודדת; נשק מופעל ביד; פעולת בריח פשוטה; קוטר - 0,55 אינטש.

(ב) דיוק רב, וכוח חדירה טוב.

(ג) קלות ומוביליות יחסית.

(ד) הבהקה ברורה וגשיפת לוע, בעת היריה.

משקל הנשק - 36 ליטרות, ומשקל המחסנית כשהיא מכילה חמשה כדורים - 2 ליטרות ו-7 אונקיות*. ארכו המלא של הרובה 5 רגלים ו 4 אינטשים.

מרגמת 2 האינטשים

של כריעה, וכשירים בו בפגזים של ח. נ. מ. מתגלה ערכו כנשק מסייע-מקרוב. אכן, האנשים היוצאים לפעולה לוקחים אתם אחוז גבוה של פגזי-עשן חזקים, אשר בלי ספק יהיו גורם חשוב במיסוך התקפות על עמדות האויב, או נסיגות מהן, וכן בזמן התקפות מקומיות, וביחוד בשטח סגור אשר בו יתרון לקיני מכונות-יריה ולכיתות מקלעיות, על החילות התוקפים. קצב-היריה שאפשר להגיע אליו הוא - 15 פגזים בדקה.

מרגמת 2" היא נשק מחלקה, הניתן למחלקות רובאיות, בשיעור של מרגמה אחת למחלקה. בשעת הפעולה יכול איש אחד לשאת נשק זה בצירוף כמות מסוימת של תחמושת, אך כל

התנאים המשתנים בלי הרף מביאים עמם כלי-זין חדשים לתמיכת הכוחות הלוחמים בשדה. כך גורמת מרגמת 2 האינטשים, שהומצאה זה לא כבר, להגביר במידת ניכרת את כוח ה"תוקפנות" של חיל הרגלים.

מרגמה זו, שתמונתה ניתנת כאן, תראה, ודאי, בעיני אנשים שהשתתפו בכיתות מקלעי-לואיס, כפחותת ערך לפי גדלה ומשקלה. משקלה הוא, בערך, 20 ליטרות, ובקוטר של 2" היא קולעת פגז בן 2 ליטרות. הפגזים הם מסוג פגזי חומר נפץ מרסק ופגזי עשן. הסנח האפקטיבי: 500 ירד.

ואלו הן תכונותיו העיקריות ומעלותיו של נשק זה: אפשר להפעילו ע"י איש אחד במצב

* ליטרה - 454 גרם, בקירוב; 1 ליטרה - 16 אונקיות.

זמן שאין צורך בו הרי הוא מובל, בדרך כלל, במכונית.

היתרונות הטקטיים שאפשר לזכות בהם ע"י השימוש במרגמה הקטנה, אינם מוטלים בספק.

מרגמת 3 האינמישים

נשער לנו כי המחלקות והקדמיות יצאו להתקפה, ואולם נעצרו ע"י מכונית-יריה או על ידי חיילות האויב שהתחפרו יפה. נחוץ לגרש את האחרונים מחפירותיהם. הפתרון – מרגמת 3".

הנדסת-השדה התקדמה צעד בצעד עם כלי הנשק האחרים. וערכה הטקטי של עמדת-חפירה, שנשתפרה מתוך נסיון המלחמה הקודמת, אינו מוטל בספק. ה"כרן" ישמור, אולי, על האויב לבל יהין להוציא ראש מחפירתו, ואולם המרגמה היא אשר תסלק אותו ממנה.

מרגמת 3", אשר בידי חיל הרגלים הבריטי, היא נשק מסייע-מקרוב, מופעל ע"י קבוצה בת חמשה אנשים. למרגמה זו מסלול-תעופה תלול מאד. זווית ההגבהה הרגילה שלה היא בין 45° – 80° . הטווח האפקטיבי מגיע עד 1600 ירד. התפוצצות הפגז הממולא ב-ח.נ.מ. היא אפקטיבית מאד; אזור הסכנה הוא ברדיוס של 100 ירד, מסיב למקום הפגיעה. בזכות מסלול התעופה התלול אפשר לירות במרגמה מאחרי מחסה גבוה, זנקל, איפוא, להסתירה. אין היא יודעת מעצורים והיא מסוגלה לאש ממושכת בלי חימום יתר.

הטיפול התכני בכלי זה הוא פשוט בתכלית: שמים את הפגז בפי הקנה ונותנים לו להחליק פנימה עד למטה, וכאן מופץ מקור את המטען. המרגמה ותחמושתה מובלים, בדרך כלל, במכונית. מחוץ למכונית היא נישאת בידי

שלושה אנשים: מס' 1 נושא את הבסיס והכוננת, המשקל-37 ליטרות. מס' 2 נושא את הקנה ואת תרמיל החלקים הרזרביים, המשקל-44 ליטרות. מס' 3 נושא את הדור רגל, המשקל- $44\frac{1}{2}$ ליטרות. משאות אלה הם כבדים ובלתי נוחים ואפשר לשאתם רק למרחקים קצרים. התחמושת גם היא כבדה; משקל הפגז 10 ליטרות. מספר הפגזים המכסימלי הנישא בידי חייל-ששה.

האורך הכללי של המרגמה הוא $51\frac{1}{2}$ אינצ'ש. ביכלתה לתת אש של 20 פגזים לדקה. האש האיטית הנורמלית – 8 פגזים לדקה.

מחלקת המרגמה בבטליון הרגלים המחודש היא המחלקה מס' 3 של פלוגת המטה. היא משמשת לקצין המפקד כרזרבה של כוח-אש לשימוש במקום הצורך. אפשר להשתמש בה במקומות שמרגמת-2" לא תצליח להשיג את התוצאות הדרושות, או לסייע מקרוב בחלקי שטח אשר התצפית הארטילרית קשה בהם, או במקום שסייע ארטילרי מהיר אינו אפשרי. בהגנה – בהתקפות נגדיות מכל סוג – היא ממלאה את תפקידה כנשק מסייע, אך אפשר להשתמש בה גם למתן אש מטרידה, או כדי לגרש את האויב מאיזו כברת-ארץ שאינה נתונה באש כלי הנשק האחרים. אולי בקרב הימים, כאשר התצפית הארטילרית תתחיל להשתמש בעמדות-תצפית משורינות, – יקטן ערך מרגמת-3", ואולם ערכה ישאר לה בשטחים סגורים.

הקורא העברי ימצא ענין מיוחד בימים אלה בשתי הרשימות הגיתנות להלן, על עבודתם של המהנדסים המלכותיים ועל שרותי הקרקע אשר לחיל האויר, ההתנדבות לצבא בחדשים האחרונים ריכזה בתוך המורמציית האלה מאות רבות מבני-הארץ.

המהנדסים המלכותיים

פרס מתוך סקירה של המיור ד. ג' גורדון דיקסון על "עבודת השרותים", שנדפסה בספר "The Citizen Soldier", — קובץ המוקדש לבעיות הצבא הטריטוריאלי והמיליציה.

הקמת ביצורי בטון, הקמת גשרים להעברת כלי-רכב, סדורים להספקת מים וכו', דורשות יותר מומחיות תכנית משאפשר למצוא בדרך כלל ביחידה רגילה, והן מוטלות באופן מיוחד על המהנדסים המלכותיים.

«פלוגת-כלי-שדה» מחולקת לשלוש כיתות: בתי-מלאכה, גושרי-גשרים, וציוד-שדה. בצורה כללית אפשר לחאר את תפקידי כל אחת מהן כתפקידים של ביצור, התקפה והתגוננות. כיתת בתי-המלאכה מצוידת בכל מכשירי-מכונות והיא מקבלת עליה ייצור כל מיני דברים מיוחדים הדרושים ל«פלוגות השדה» והנכללים בדרך כלל בשם «חומר של המהנדסים המלכותיים». כיתת-הגישור תופסת את המקום הנכבד ביותר בנושא אשר לפנינו. ישנם שלושה סוגי-מעבר עיקריים לעבור בהם על פני המים: גשר ההשתערו, הסירה המתקפלת וגשר-האדנים הקטן. השנים הראשונים מוקמים על ידי אנשי חיל הרגלי, והם הממונים עליהם, ואולם השלישי מוקם ונתון להשגחת «המהנדסים המלכותיים». גשרי השתערו נעשים מתבילות גדולות של חומר «קפוק» (הקל ממים) המשמשות מצופים שעליהם מניחים לוחות. החמרים נערמים על ידי המהנדסים המלכותיים, והחיל הרגלי מחבר את הגשר בהסתר. במועד הקבוע רצה חבורה הנושאת את הגשר אל הנחל שיש לעברו ומטילה אותו על פני המים אל החוף השני.

אם התותחנים הם בבחינת «משרתות-לכל-עבודה» בצבא, הרי החפריים הם האומנים של הצבא, לכל צרכיו. הם החשמלאים, השרברבאים, הבנאים, מתקיני-הגז, הנגרים ובוני-הגשרים. ניתן להם אימון כלחיילות לוחמים, אבל לעולם אין להשתמש בהם למטרה זו, אלא אם כן בשעת דחק גדול, כי מפני המומחיות התכנית של חבר אנשיהם קשה מאד למצוא מילואים לאבידות**.

יחידת «המהנדסים המלכותיים» המשתייכת לכל דיביזיה מאורגנת בצורת שלש «פלוגות-שדה» ו«פלוגת-כלי-שדה». «פלוגות השדה» מחולקות ל«כיתות» המוכשרות לעבודה עצמאית במשך זמן קצר. מפקד «המהנדסים המלכותיים» של הדיביזיה — ממש כמפקד חיל התותחנים המלכותיים בספירה שלו — פועל כיועץ תכני למפקד הדיביזיה בכל הענינים הנוגעים בבעיות חיל המהנדסים.

את מלאכת «פלוגות השדה» אפשר להגדיר בצורה כללית כעבודה שהיא תכנית יותר מדי משתעשה בידי שאר יחידות, או כעבודת-הדורשת מכשירים מיוחדים וציוד מיוחד. מלאכת מהנדסי-שדה רגילה, כגון עבודת-חפירות, הקמת מחסומי דרכים לפי צורך השעה, הרכבת גשרי-השתערו (עיין להלן אצל «פלוגת-כלי-שדה») וכדומה, היא בתחום יכלתם של כל החיילות. ואולם עבודות כגון הריסת גשרים,

* בטעות מקובל בזמן האחרון לכנות בשם «חפריים» את ה-Auxiliary Military Pioneers Corps — גודר העבודה של הצבא; הכינוי חפרי (Sapper) שמור בצבא הבריטי לחיל המהנדסים (Royal Engineers).
** דוגמאות למצבי חרום כאלה היו בזמן האחרון בסרשת דונקרק, כאשר יחידות המהנדסים המלכותיים תפסו קטעי חזית, בתורת חיל-רגלים, וחיפו בהצלחה על נסיגת הצבא.

החיילות המתקיפים רצים ועוברים בו בשורה ערפית. הרוחב המכסימלי שאפשר לעברו בעזרת ציוד של «קפוק» (Kapok) הוא, בערך, כ-150 רגל. ציוד «קפוק» נישא על ידי פלוגת הגישור של R.A.S.C («גדוד השירות המלכותי של הצבא», כלומר חיל ההובלה והאספקה אשר לצבא הבריטי), הנמנית על החיילות העומדים ברשות מפקדת הקורפוס. הסירות וגשרי-האדנים נמצאים עם «פלוגת-כלי-השדה» של «המהנדסים המלכותיים» (העומדת ברשות מפקדת הדיוויזיה).

הסירות המתקפלות נושאות 9 אנשים על נשקם, כלומר כה שלמה בתוספת שני אנשים שעליהם להחזיר את הסירה אל חוף הפלגה. כמו כן משמשות הסירות המתקפלות כבסיסים להנחת גשרים.

גשר-האדנים הוא חזק למדי בשביל לשאת עליו כל כלי-רכב המצויים כרגיל בדיביזיה. הקמתו דורשת זמן, ותמיד קיימת השאלה של התקנת «ספיים» (approaches) בשביל להתקרב אל הגשר, ביחוד בקרקע של ביצות. ולבסוף, הכיתה השלישית של «ציוד-שדה». הציוד העיקרי הוא של תיל ושל מוקשים אנטי-

טנקיים. מלאכת הגידור בתיל מוטלת על החיל הרגלי. הגידור יכול להעשות בכל מיני צורות. אם כחיקוי לגדרות של בקר, שאמנם אינן מגלות את העמדה לאויב, אבל אין בהן משום מעצור חזק למדי; או כגדר כפולה, המהווה מעצור ממשי, אלא שהיא דורשת זמן להקמתה; או בצורת קונצרטניה: התיל מגיע במקרה זה בחבילות מהודקור, הנפתחות ונמתחות כהרמוניקה.

את המוקשים האנטי-טנקיים שמים בתוך שכבת הקרקע העליונה, והם מכוונים לקלקל את הזחלים של כל טנק אשר יעבור עליהם. האיש האוהב לשחק בגורל, כשיש לו משור ביד ושיעור זמן מסוים, יכול לספק את יצר-הבלוף שלו ולזרוע מוקשים מדומים העשויים בולי-עץ. בצירוף עם תותח אנטי-טנקי מסותר היטב מביאים המוקשים לעתים קרובות לידי תוצאות חשובות.

יש עיקר יסודי בנוגע לשדות-מוקשים ולמחסומי-דרך, של עולם אין להניחם ללא כיסוי אש של נשק קל. בלא כיסוי זה אין כל דבר אשר ימנע את האויב לבוא בחשכה ולסלק את המוקשים או את המחסומים.

חיל האויר ושרותי-הקרקע שלו

שלו, הוא, בערך, -1:5. יתכן להגיד, כי עיקר השלד, הארגוני והתכני, של חיל האויר נמצא תמיד על פני הקרקע, באוירודרומים, במרכזי-האספקה, הציוד והאימון. בלי אלה לא יוכלו האוירונים לפעול אלא במשך שעות מעטות, ויגיעו במהרה לא רק לידי אמורטיזציה אלא, יהיו משותקים עוד לפני זה, מחוסר אספקה ושירות. להלן ניתן קטע מספרו של המיור סְרָנְר "How The Air Force Defends Us" המתאר בקצרה את אפיו של חבר העובדים בשרותי הקרקע של חיל-האויר.

בימי המלחמה הקודמת ובמשך שנים מספר אחרי-כן אומנו אך מעטים ממכונאי-המטוסים למלאכתם זו במיוחד. במשך המלחמה היא למדו את מקצועם מתוך שימוש-למעשה.

שלא כבצי-הים, אשר מרבית מלחיו מפליגים באניות, מוצאים אנו, שבצי-האויר רק מיעוטם של אנשי חילו עובדים באוירונים ממש. ההבדל הזה נובע מתוך התכונות השונות של האניה והאוירון. שניהם זקוקים, אמנם, לבסיסים ביבשה. ואולם האניה מוכשרת להפלגות במשך שבועות וחדשים, בעוד שחיי האוירון ופעולתו נאמדים בשעות-טיסה.

דוגמה למעשה: לפני כמה חדשים הביאו העתונים ידיעה כי ההתנדבות באוסטרליה לתכנית ההכשרה הקיסרותית של חיל האויר הקיפה רבבות. והנה יש לדעת, שבתוך אלה רק כמה אלפים בלבד נועדו לשרת באויר ממש. היחס בין המתאמנים בעבודה בשירותי-הקרקע ובין אלה העתידים להיות טייסים ממש, אם כנהגי האוירון (פילוטסים) ואם בתוך חבר העובדים הכללי

הם גילו מידה גדולה של כשרון, ובמשך שנים רבות היו בבחינת השאור-שבעיסה בענף-שירות זה, אשר ממנו תוצאות חשובות כל כך. לאט-לאט נתמעט מספרם, והמכונאים כיום הם בחלקם מאלה שעברו דרך «בית-הספר-לשוליות של חיל האויר», ובחלקם שגויסו במישרים על סמך נסיונם באחד המקצועות, או שאומנו באופן מיוחד בשירות.

כל מי שבא במגע עם חיל-האויר היה רואה כפליאה את רמת-ההשכלה של האנשים, הגבוהה באופן ממוצע. תנאי זה דרוש כדי להתקבל כשוליה. הכרחי הדבר מפני האופי המדעי אשר לציווד חיל-האויר, המדוקדק והמסועף ביותר, ומשום ההבנה הטכנית הנדרשת לפעולות-טיס. כושר-פעולתו של חיל-האויר תלוי במומחיותם של האנשים המטפלים במכונות וברגש-האחריות אשר להם. ונדירות מקרי-הקלקולים המיכניים בשעת תמרוני-אויר בימי השלום הוכיחה כי חיל-האויר המלכותי זכה בשירות נאמן מבחינה זו. אנשים מוכשרים לנהגות (מלאכת-פילוטים) נבחרים מבין השוליות וגם מבין כל המצטרפים לחיל-האויר. הדרך פתוחה, ועידוד ניתן למועמדים. הפתח לקצינות פתוח לפני כל מי

שיש לו היסודות הדרושים לכך ולכל הזוכה לעלות-בדרגה בפעולתו.

טוראי חיל-האויר לומדים מקצועות רבים. מהם שנעשים חרטים, נגרים, חשמלאים, מתקיני-מכשירים, מכונני-מנועים, חרשי-נשק, מכונאי-טיס, מאותת-אלחוט, צלמים, מטפלים בשלד האוירון, צורפי-כסף. דרגת-המקצועיות שנרכשה מוכרת על ידי האגודות המקצועיות, ונותנת זכות כניסה לאגודות. והרי זה אומר ברור, כי עם עזיבת השירות יהיו לאנשים, אשר אומנות בידיהם וסכויים טובים לעבודה. רבים מאנשי השירות האוירי מהוים את חבר עובדי האוירון בטיסתו, ובדרך כלל יש בשירות-האויר הזדמנויות רבות לטיסה. לאחר שאנשי השירות האוירי בכמה ענפים מקצועיים מגיעים לדרגת «איש-טיס ראשי» עלולים הם להבחר כמשקיפים באוירון. קצת מהם מגיעים להתאמן כפילוטים.

כבר הקסרקטין תופסת רק חלק מועט בשיגרת השירות האוירי, אם כי יש הכרח לעסוק במדת-מה בתרגול-סדר וטכסים. אכן, שירות-האויר הוא המעניין ביותר ורבה-האפשרויות ביותר בכל השירותים.

צ י ו נ י ה מ ז ר ח ה ת י כ ו ן

תורכיה

לפי «דילי מייל» הלונדוני מקבלת תורכיה חלק מהסחורות שהיא קונה מאנגליה דרך נמל בצרה. משם מובלת הסחורה ברכבת, אשר בנינה (בצפון-עירק) הושלם לפני כמה חדשים. כן מודיע העתון, כי בזמן האחרון נשלחים משלוחי סחורה ישר, בדרך הים-התיכון.

מפני המצב הבין-לאומי החמור ביטלה האוניברסיטה של קושטא את כל חוזה עם הפרופיסורים והדוצנטים הזרים. בשנת הלימודים הבאה ילמדו בקושטא רק פרופיסורים תורכים.

סוריה והלבנון

הנהלת הנמל בבירות פיטרה בסוף אוגוסט מאות פקידים ופועלים.

«אל-כפאח» הדמשקאי מודיע, כי השלטונות הצרפתיים בלבנון סגרו שם את כל לשכות המסוים.

על סמך ידיעות ממצרים מביא «אל-דיפאע» פרטים בדבר גודל הצבא הצרפתי בסוריה ובלבנון. בימי שלום הגיע מספרו ל-40,000 איש, ובכלל זה כמה יחידות מקומיות. כשפרצה המלחמה הובאו לסוריה עוד 40,000 מחיל

ערבים מארץ-ישראל בשביל להורות
בבתי-הספר התיכונים שבעירק.

כתב «אל-סיראט» בבגוד מוסר, כי הממשלה
העירקית מעיינת בדבר הגבלות לזרים
העוסקים במקצועות אינטלקטואליים ופקידותיים,
כדי למנוע את התחרות עם משכילי הארץ.
ההגבלה לא תחול על ההודים והאירנים, כי
בשתי ארצות אלו יושב מספר גדול של בני-
עירק, שמתפרנסים שם בכבוד.

«אל-בלאד» הבגודי מודיע, כי ועדת האספקה
המרכזית בעירק החליטה לאסור את יצוא
החיסה והקמח לחו"ל. כן קבעה הועדה,
שיצוא האורז והסוכר יותר רק לפי רשימות
מיוחדים. העתון מקדם בברכה את החלטות
הועדה.

מצרים

מוחמד עלי עלובה פחה, מי שהיה ראש
הועדה הפלשתינאית בקהיר, פרסם בשבועון
«אל-מוצרי» מאמר מקיף לטובת יצירת «גוש
מזרחי» שיקיף את כל ארצות המזרח התיכון,
החל במצרים וגמור באירן. גוש מדיני זה
צריך לכלול לדעתו גם את תורכיה. המחבר
מדגיש שאינו נוטה להקמת אימפריה ערבית,
באשר אין ערבות מספקת לקיומם העצמאי של
הערבים; כמו כן אין הוא בטוח אם ישנם
תנאים מספיקים לקיומה של אימפריה כזאת.
גם ה«אל-מוקדם» פרסם מאמר על נושא זה.

«אל-בלאג» מציין, שבזמן האחרון מתנהלת
תעמולה חזקה במצרים, להכניס פקידים
ומומחים מצרים לחברות הזרות. בפרט
ישנה שאיפה לתפוש את משרותיהם של אלה
שהתגייסו והתנדבו לצבא.

העתונים המצרים וכן העתונים הערבים
באיי מדגישים שממשלת מצרים עושה בזמן
האחרון מאמצים גדולים בשביל למצוא בארצות
המזרח התיכון שוקים חדשים לסחורותיה, במקום
השוקים באירופה שאבדו לה מפני המלחמה.

המילואים הצרפתי. אחר כך נוספו לצבא זה
עוד 30.000 מרוקנים, סנגלים ואחרים מצבא
הילידים האפריקני. עכשיו נראה, שעומדים
להפחית בקרוב את מספר החיילים ולהעמידו
שוב על 40.000 בלבד. לפני זמן מה כבר
הועברו כמה פלוגות מצבא המילואים הצרפתי
בשתי אגדות גדולות מנמל בירות לצרפת.
לדעת השלטונות המקומיים מספיקים 40.000
חיילים לשמור על הבטחון הפנימי ועל גבולות
שטחי המנדט הצרפתי. הפחתת הצבא ב-60—
70 אלף איש תקל במידה ניכרת גם את בעית
האספקה בסוריה. כן מציינים החוגים הצבאיים
שהציוד הנמצא ברשות המפקדה הצרפתית
העליונה בסוריה, וביחוד טנקים ומכוניות
משורינות, הוא קטן ואינו מספיק לצבא רב
כל-כך. ובמקרה שצבא זה יצטרך להלחם יוכל
רק חלק ממנו לפעול פעולה ממשית.

העתון הצרפתי «לא סירי» המופיע בדמשק
עוסק בזמן האחרון בצורה שיטתית בתעמולה
אנטי-יהודית. העתון מקטרג על היהודים, שהם
השתלטו על רוסיה, והם שעודדו את פלישת
הצבא האדום לפולין ולארצות הבלטיות. וכך
מסיים העתון את אחד ממאמריו: «ומי אם לא
הטרופיקיסטים עורר את המרד בספרד?
ובמכסיקו, באמריקה הדרומית ובארצות-הברית
— מי הגורם לבילבולים ומהומות חברתיות
ופוליטיות, אם לא היהודים?»

«אל-ג'זירה» היוצא ברבת-עמון מוסר בשם
כתבו בסוריה, כי חקירת רצח הדיר שהבנדר,
המתנהלת זה כשלושה חדשים, כמעט שלא
התקדמה. הכתב מציין שהיחס לנאשמים, שהנם
מדלת-העם, הוא מצוין: הם מקבלים אוכל
משובח ולבושים בבגדים מהודרים. אישים רבים
הנמנים על מתנגדיו של שהבנדר המנות,
מתיחסים באהדה גלויה לנאשמים.

עירק

«אל-סיראט» מודיע, כי מיניסטריון החינוך
העירקי בקש מאת הקונסוליה העירקית
בירושלים, לשלוח לבגדד מספר מורים

מיניסטרוֹן המלחמה הבריטי מודיע על בואן של יחידות גִּיָּר יוֹת לקניה; כמו כן הגיע לקניה הגדוד של «חוף-הזהב» (Gold Coast).

סְעוּדִיָּה

«אל-סיראט» מוסר, שחברת אניות אמרי-קאיות פתחה קו ימי חדש בין ג'דה (נמלה של מכה) לאמריקה. הקו יעבור דרך כף התקוה הטובה.

לפי ידיעות מבצרה, התגבר מאד המסחר בין סעודיה וכוּוֹיָת. מכוניות-משא מעבירות לסעודיה כל מיני סחורות, בפרט סוכר וטה. ממשלת סעודיה מתכוננת, כנראה, ליצור מלאי של מצרכים אלה לקראת התפתחות המלחמה.

תִּימָן

«אל-סיראט» מודיע, כי נוסף למשלחת הצבאית והמשלחת החקלאית, שנשלחו מעירק לתימן, החליטה ממשלת תימן לבקש ממשלת עירק קבוצת מורים לבתי-הספר. כמו כן קבלה ממשלת עירק כמה עשרות תימנים לבתי ספר צבאיים.

אֵי-בַּחְרִיין

הנהלת החינוך בבחריין הזמינה מורים ערבים מארץ-ישראל, באמצעות מחלקת החינוך הממשלתית בירושלים.

הוֹדוּ

«טיימס» מודיע מסימֶלָה, שהודו תִּאֶמֶן מדי שנה בשנה שלוש מאות טייסים ואלפים מכוונאי-אווירונים. הטייסים והמכוונאים יצורפו לחיל-האוויר ההודי; הם מתחייבים לשרת בכל מקום בהודו ומעבר לימים.

הקונסול המצרי באיי הודיע לממשלתו, שארץ ישראל זקוקה לסחורות מצריות אלו: ביצים, בצלים, ירקות, דגים טריים ומיובשים, עדשים, סמנה, חמאה, אורז, חיטה, שעורה וצאן.

החל מ-1 בספטמבר 1940 ביטלה ממשלת הודו את האימפורט החפשי של צמר-גפן גלמי ממצרים להודו.

«אל-דיפאע» מודיע מקהיר, כי התאחדות סוחרי הפירות והירקות המצריים הביעה את הסכמתה לאימפורט הדרי-איי, אולם היא רוצה שהאימפורט הזה יתחיל עם סיום מכירת הדרי מצרים.

אפריקה הבריטית המזרחית

לפי ידיעות שמגיעות מקניה, עומדים ליסד בנירזבי, או באחת הבירות האחרות של אפריקה המזרחית הבריטית, מוסד חקירה תעשייתית משותף לשש הטריטוריות הבריטיות במזרח אפריקה (קניה, אוגנדה, טנגניקה, ניאסלנד, רודסיה הדרומית ורודסיה הצפונית). תפקידו של המוסד לעודד במקום תעשיות-משנה, שתוכלנה להשתמש במקצת מהחומר החקלאי הגלמי, אשר הוצאתו צומצמה מפני תנאי המלחמה. כמו כן מטפלים באפריקה המזרחית בהקמת תעשייה של תחליפי-דלק ותחמושת. כפי שמוסרים מאוגנדה, כבר הוחל שם בייצור אלכוהול למנועים, כתוצרת לוואי של בתי-חרושת לסוכר; כמו כן מיצרים באוגנדה דלק טוב למנועי דיזל מזרעי צמר-גפן.

ב י ו נ ש כ ו י ו

«פלשתין» מודיע על יסוד אגודה של פועלים ערבים בבית-לחם. תקנון האגודה אושר ע"י המושל.

«אל-דיפאע» מודיע כי בשכונת עגמי ביפו (שרוב תושביה נוצרים) נוסדה אגודה לשמירה בלילות.

אביב, ולהפסדים ליפו. מפני השביתה הממושכת נמסרו העבודות הציבוריות ושאר הזדמנויות עבודה לידי אחרים. העתון סובר, שהכרות שביתה על ידי עם אחד, בשעה שבארץ נמצאים בני עם אחר, אינה תכסיס גבון.

«אל-סיראט» מציין, כי מצבה הכלכלית של ארץ-ישראל עולה על מצב כל הארצות השכנות. למרות פגעי-המלחמה, נמצאים כל המצרכים בארץ בשפע, וחוסר-העבודה הוא קטן, בערך יחסי. העתון מוסיף, כי מפני חוסר-הפרנסה בארצות השכנות מתרבה מספר הפועלים המנסים להתגנב לא"י.

«אל-סיראט» מספר על תחרות של כדור רגל שנערכה בטול-כרם, על מגרש בית-הספר כדורי, בין «מכבי» נתניה ובין קבוצת «המועדון דהספורטיבי» המקומית, ונסתיימה בנצחון «המכבי». העתון מציין, כי בתחרות נוכח קהל רב של יהודים, ערבים ואנגלים, וכי האוירה היתה רוויה רוח ידידות והבנה.

«אל-סיראט» דורש מערבי הארץ להנעים את חיי החיילים הבריטיים שבאו להגן על הארץ הזאת: «אני קורא לערביי הארץ הזאת להיות מעורבים עם החיילים, לנהוג עמם בידידות ולהקל מעליהם את משאם... עלינו להזמין לקלובים שלנו ולשתפם במסיבותינו ובטיולינו».

כתב «אל-סיראט» ברמת-עמון מודיע, כי לפי הסטטיסטיקה האחרונה, נמצאים בעבר-ההירדן כששים אלף סורים. כולם נקלטו יפה, ורובם הגדול קבלו את נתינות הארץ. הגירת הסורים לעבר-הירדן גברה לאחר שביתת הנשק הגרמנית-הצרפתית.

«פלשתין» מודיע, כי לשכת המסחר הערבית בירושלים קיבלה מאת הנציג המסחרי הבריטי מכתב הָן על חילופי סחורות בין ארץ-ישראל והודו.

«פלשתין» מוסר מעזה, שהממשלה מתכוונת לחרוש שטחי אדמה גדולים במכשירים חדישים בשביל הפלחים בדרום. השלטונות סבורים, שצורה זו של עזרה לפלחים טובה מחלוקת הלואות ותמיכות כספיות.

«כרמל אל-גדיד» החיפתי דורש מאת ממשלת הארץ שתגן על הבגנה הארץ-ישראלית באמצעי-מכס, כשם שהיא מגינה על התעשייה העברית בארץ. העתון סובר, שהמכס ירים את מחיר הקרקעות, שירד בזמן האחרון מאד.

ועירת לשכות המסחר הערביות, שנתכנסה בעזה בסוף אוגוסט, קבלה את ההחלטות הבאות:

- (א) לדרוש מן הממשלה כי תתן הלואות לבעלי הפרדסים שניטעו בשנת 1935/36. פְּרִים של פרדסים אלה ישמש ערובה לפרעון ההלואה.
- (ב) לדרוש מן הממשלה כי תקים ועדה כלכלית עליונה, בעלת סמכות להגשמה, כאותה הסמכות הניתנת לוועדת ההדרים. על ועדה זו לעודד ולהפיץ את תוצרת עזה ומגידל ולהמציא לה בארץ את השוקים הדרושים. ג) לפנות לממשלה שתמצא שווקים בחוץ לארץ להדרי העונה הבאה. ד) לדון עם הממשלה על הצורך לבנות מחדש את נמל עזה. ה) לעודד את החקלאות כדי שתהא אפשרות לקהל לוותר על תוצרת חוץ. ו) לדרוש מן הממשלה לשחרר את החקלאים, בעלי האחוזות והפרדסנים, מתשלום מסים כל ימי המלחמה. ז) לבקש מהממשלה שתרשה לזרוע טבק ערבי באזור עזה, ולבקש ממחלקת החקלאות מדריך מיוחד לזריעה זו.
- ח) לדרוש מן הממשלה שתקנה את הדרי ארץ-ישראל, כשם שקנתה את כותנת מצרים, תמרי עירק וחרובי קפריסין. ט) לבקש מן הממשלה שתעסיק את הפועלים הערבים בעיר נצרת ובאיזורה.

«כרמל אל-גדיד» החיפתי כותב, כי הערבים עשו שיאות בימי המאורעות, הלכו את עצמם במוידיהם וחיזקו את היהודים. סגירת נמל יפו בשנת 1936 גרמה לפתיחת נמל בתל

מפקדים ליחידות-הצבא העבריות

עם הצעדים הראשונים להקמת יחידות-צבא עבריות ארץ-ישראליות מורגש שוב הצורך לעיין בשאלת חבר-המפקדים הדרוש לכך. מציאות חבר-אנשים מספיק, המוכשר לשמש במשרות-הפיקוד ביחידות הללו, חשובה אולי לא פחות מן הציוד החמרי שלהן. מעל עמודי הירחון הזה כבר דובר לא אחת על הדרישות הגדולות שהמלחמה המודרנית דורשת אף ממפקדי היחידות הקטנות ביותר, במידה שלא היתה כמוה לפני עשרות-שנים אחדות. לא נאריך, איפוא, בדברים בנידון זה, ונסתפק רק בקביעת העובדה, שהקצין או סגן-הקצין בימינו, יותר מכל בעל מקצוע אחר, שואב את הסגולות הדרושות לו – מתוך שני מקורות אלה: מתוך האופי והידיעות. יכול אדם לתשל את אפיו ולסגל לעצמו את הידיעות הדרושות, אולם בתנאי שיהיו לו היסודות לכך. וביחוד משום שזמן ההכשרה יהיה בהכרח קצר ככל האפשר.

השאלה היא, אם יש בתוכנו אוצר אנשים, אשר מהם נוכל להקים חֵבֶר משובח של קצינים וסגני-קצינים לפיקוד הבינוני והנמוך?

סבורני, כי אפשר לענות על כך בפה מלא: «הן». כי «סוטנציאל המלחמה» של הישוב הוא, מבחינה זו, גבוה למדי.

לדעתי באים בחשבון לתפקיד זה אנשים מן החוגים הללו: בשורה ראשונה ראויים לשירות זה כוחות רבים מבני הגיל הצעיר והבינוני, אשר שימשו כחברים-מדריכים בהסתדרויות-נוער, אגודות-ספורט וכיוצא באלה. אנשים אלה כבר היתה להם הזדמנות לצבור נסיון בהנהגה ובהשפעה על החומר האנושי שלנו, וחזקה עליהם שידעו לסגל להם את מושג קבלת-המרות הצבאית, מצד אחד, ואת השמירה על המשמעת הצבאית, מצד שני. מתוך פעולה ספורטיבית רכשו להם, בלי ספק, את רעננות הגוף וגמישותו. ורבים מהם כבר היתה להם הזדמנות, בתפקיד של נוטרים וכדו', לעמוד במצבים של סכנה ולהוכיח את אומץ-לבם ואורך-רוחם. אבל בראש וראשונה יש לקוות, כי האנשים מסוג זה מצויינים באותה מידה, שאפשר לקרוא לה בשם «נכונות לכל תפקיד», כלומר שהם מוכשרים למסור את הכל, את רצונם ואת כל סגולותיהם הנפשיות, לשם המטרה העומדת לפניהם. במידה שהאנשים האלה מזויינים במידת ההשכלה הכללית הנחוצה וכן בשכל הטבעי, כדי לסגל להם מהר את הידיעות המקצועיות הדרושות, היה יהיו לקצינים וסגני-קצינים טובים. אמנם שיעור הידיעות האלה הנדרשות בימינו הוא גדול למדי, אבל החיבה להשכלה טכנית הרחוקת בדור הצעיר, היא אשר תבוא לעזרתם.

סוג שני מהוים האנשים הרבים שבאו לארץ עם עליית השנים האחרונות. אשר שימשו בצבא בארצות-מוצאם באירופה ושם הגיעו לדרגת קציני-מילואים וסגני-קצינים. לפי הכשרתם ראויים היו לשמש מיד עם ראשית המלחמה, כמפקדים בדרגתם. הללו כבר חונכו «בסגנון» צבאי, ורבים מהם יש להם הכשרה בענפים טכניים מיוחדים, במקצוע הטיס, בשירות-הקשר וכו'. אמנם סוג זה מעלה חששות מפני זרותו היחסית אל חלק גדול מן המתגייסים מבין שדרות-הישוב הותיקות, וכן מפני קשיים שבלשון; אבל אין ספק, כי בכוח הרצון הטוב משני הצדדים אפשר יהיה, ברוב המקרים, לבוא לידי פשרה לטובת הענין כולו.

והוא הדין בנוגע לסוג שלישי של כוחות: קצינים וחיילים ששימשו בחזית במלחמה הקודמת. בצבאות המדינות הלוחמות מחשיבים את הותיקים ממשחתפי המלחמה הקודמת. כי עם כל החידושים שחלו בינתיים בטקטיקה של המלחמה ובזיון, הרי נסיונם של חיילי החזית הוא חשוב לאין-ערוך. מי ששימש כבר כמפקד בקרב, ולא בכיכר-התרגילים, מי שהכיר לדעת את הדרישות הפסיכיות

שהמלחמה דורשת, ופעל באש-הקרב ממש (ועל אחת כמה וכמה בכהונת קצין), זה ידע להסתגל גם למסיבות החדשות. חלק מן הכוחות מסוג זה הנמצאים אתנו הם אנשים בעלי נסיון רב ובעלי עבר צבאי מצוין. אם כי גילם הוא גבוה, בערך, אפשר יהיה, בכל זאת, לאתר בחירה ובדיקה הגונה, למצוא ביניהם חומר יקר לשירות אחראי בצבא-החזית וכן בעבודת ההכשרה של הצבא. התעודה השניה תהיה, ללכד את מחנה האנשים האלה, אשר עם כל אחדותם הלאומית, הרי הם נבדלים כל כך זה מזה – בחינוכם, מוצאם, השקפת עולמם ועברם הצבאי; להקים חבר קצינים וסגני-קצינים אשר רוח אחת תפעם אותם, לכוון אותה מסורת, שהיא היסוד לעבודה משותפת בתוך חבר הקצינים בצבאות כל העמים. מהות אותה הרוח הוא פרק בפני עצמו. אבל מן הראוי להעיר כאן, כי אין אנו יסולים לתאר לנו את מנהיגינו הצבאיים כמעמד-«אדונים», אלא כחברים לאנשים המסורים לפיקודם.

ד"ר חנן שווגר

חשיבותו הצבאית של האימון הגופני

«האיש ברחוב» סבור, שהמלחמה המודרנית היא מלחמת מכונות גרידא, וכי לאדם תפקיד בה רק בשירות ליד המכונה. האמונה בכוחה של המכונה ובאפסיותו של האדם השתלטה ביחוד בימים אלה, לאחר שגרמניה הכריעה את מתנגדיה ביבשת אירופה בגל עצום של מכונות מלחמה. ואולם דעה זו איננה מתאימה למציאות. יתר על כן: יש צורך להלחם בה, ולחשוף את העובדות כמו שהן; כי מידה רבה מן הפסיביות ורגש הנחיתות שתקפו את הישוב, מקורה באותה הדעה.

בחזית המערב הציפה גרמניה את מתנגדיה לא רק בגל של מכונות, אלא גם בגל של חיל-רגלי המאומן להתקפה. «האיש ברחוב» נתרשם מאד מהאווירונים הענקיים שהורידו סוככנים בעורף צבא הולנד, ואולם הסוככנים יכלו למלא את תפקידם הקשה רק בהיותם חיל רגלי טוב. וגם בהתקפה הגדולה בצרפת שימשו הפרצות בחזית, שהושגו ע"י פעולת אוירונים וטנקים כבדים, רק כדי להכניס דרכן חיל רגלי – (חיל מזבילי במכונות הוא, בכל זאת, חיל רגלי) – שהעמיק לחדור לתוך הפרץ, גרם לדזורגניזציה של מנגנון ההגנה והכריע את גורל הקרב. אסתפק בקטע שצוטט בחוברת ב"ג' של «מערכות» (ע' 26): «בהמון שדרות קטנות של מרכבות-קרב קלות, רוכבי אופנוע, מכונות שריון נושאות מכונות יריה, ואף בעזרת סוככנים, מנסים הם להכניס «טריוזים» בכל נקודה אפשרית». לפנינו התקפה קלסית בסגנון ה«הסתננות» שנוצר בסוף המלחמה הקודמת. התקפה זו מבוצעת ע"י חיל רגלי, אמנם בשתוף פעולה נמרץ עם שאר סוגי נשק. ודאי, שאין זה החיל הרגלי של המלחמות הקודמות, אשר נלחם בפורמציות גדולות. חיל רגלי המסוגל להחזיק מעמד בשדה קרב מודרני ולעמוד בפני אש מכונות-מלחמה חדישות, מן ההכרח שיהא מפוצל מאד, הן בהתקפה והן בהגנה. היחידה הלוחמת כיום היא כיתה, ויש שגם זו נחלקת ליחידות יותר קטנות, ואפילו לחיילים בודדים, הפועלים, כל אחד, על אחריותו הוא. מאז ימי האבירים, כשכוח הזרוע ואומץ הלב של לוחמים בודדים הכריעו את גורל הקרבות, לא היה לאדם הכווד תפקיד חשוב כל-כך במלחמה כמו בימינו.

בחזיתות מלחמה הקרובות אלינו, עם המרחקים הגדולים והנוף המדברי וההררי, שאינם נוחים לתנועות רכב משורין, עובר מרכז הכובד עוד יותר לצד החיל הרגלי. גם כאן יצטרך החיל הרגלי, הן במלחמה קטנה והן במלחמה גדולה – לפעול ביחידות קטנות.

* עיין באותו ענין במאמרים של וינטרינגהם ב«אשמורות», של סיריל פולס ב«מחנות», של ה. קונסקי ב«מערכות» א' ושל א. ג. ב«מערכות» ב' ג'.

לא ידוע, מתי והיכן תעבור בריטניה להתקפה ביבשה, ומתי תצטרך להגן על טריטוריות שלה בפני התקפות האויב. אבל ברור, שבבוא המבחן תיזקק לכל איש מאומן במלחמה מודרנית, לא פחות משתהיה זקוקה לאירונים ולמכונות יריה. ואם אין ביכולתו של הישוב להכין רבים ממכשירי המלחמה החדשים, הרי יכול הוא להכין אנשים מוכשרים. על החיל לדעת להשתמש בסוגי נשק רבים ומורכבים, ובכל זאת מספיקים שבועות אחדים של הדרכה מאומצת במחנה בשביל לרכוש ידיעות מינימליות בשימוש-נשק. לא כן הדבר ביחס ל«תורת-השדה». אמנם, גם את הורה הזאת אפשר ללמוד במשך שבועות אחדים. אבל זה להלכה. הפעולה ממש כרוכה על הרוב במאמץ גופני. וזו הנקודה העיקרית. ההכשרה הגופנית הדרושה לחיל מודרני איננה נרכשת במשך שבועות מעטים, אלא במאמץ של חדשים ושנים.

ידיעת שדה, ז. א. תנועה בהסתר, תפיסת עמדה, התבצרות בה, ריצות, זינוקים וכדומה – ביצוע הפעולות האלה על ידי החייל כשהוא נושא עליו את ציודו במלוא עומסו – רק איש המאומן בגופו יצליח בזה, וביחוד בתנאי האקלים שלנו ובנוף הררי. אף החייל הנבון ביותר, היודע להתמצא בכל מצב ומסוגל למצוא את נקודות התורפה של האויב, אין לו ערך ממשי בקרב, אם חסר לו כושר פיסי להשתמש בידיעותיו. מקץ זמן קצר יתעייף מאד, עד כי יהיה אדיש לגמרי לסביבתו, ומחוסר כל רוח יזמה. חיל כזה יוכל אולי לצוית לפקודות – אם גם יוציאן לפועל באופן גרוע ויסכן עיי זה את עצמו ואת חבריו – אך כלוחם בודד לא יצלה, כי כוח רצונו שותק לגמרי, והוא יפול על נקלה קרבן לאויב. וגם זאת: לעולם יש לזכור את המאמץ הגדול, שעל החיל לעשות בזמן המרשמים הממושכים.

מצב ההכשרה הגופנית של הנוער שלנו משביע רצון במידת-מה, אולם מצבם של גילים יותר מבוגרים הוא רע מאד: רבים מעולי ארצות אירופה לא דאגו להתאים את אורח חייהם לאקלים החם והחלישו עיי זה את בריאותם; חלק מהישוב סבל וסובל גם עכשיו מתוצאות מצב כלכלי קשה; ברובם רחוקים אנשי הישוב מתנועת ספורט. בכל השטחים האלה מצבנו רע מן המצב שבאנגליה, למשל. ובכל זאת גם באנגליה מצאו לנחוץ להקדיש לספורט ולהתפתחות-הגוף חלק גדול מזמן אימונו המצומצם של החיל הטריטוריאלי, על חשבון תרגילי הסדר שהוצאו כמעט לגמרי מהתכנית (ראה מאמרו של קולונל גרין בקובץ «אשמורות»).

נקל לתאר, מה יתהוה אצלנו במקרה של גיוס המוני. המגויסים יאומנו בשימוש נשק ובתרגילי סדר. ואולם התקלה תתחיל כשיצאו האנשים לאימוני שדה. יהיו אולי אנשים, שיהיה צורך לשלחם הביתה. מקצתם, דאי שיכבידו במשך כל זמן האימונים על המדריכים ולא יתנו לחבריהם להתקדם בקצב הדרוש.

*

מהערות אלו אנו למדים, שהכשרה גופנית מתאימה היא הפעולה הצבאית החשובה ביותר העומדת לפנינו. עד עכשיו לא נהגנו לפי עיקרון זה. בהסתדרויות הספורט והנוער לא הקדישו תשומת לב מספיקה לתרבות הגוף. במקום זה הרבו בתירגולי-סדר. גם בימי הגיוס הישובי באוקטובר אשתקד נשלחו רבבות המגויסים למגרשי התרגול.

מצב זה מוכרח להשתנות באופן רדיקלי. במעלה ראשונה צריכה לעמוד ההכשרה הגופנית. בחינוך המוני העם נהיה מוכרחים להסתפק בדרגה בינונית; אך עם זה יש לשאוף ליצור בתוך הנוער חומר לפלוגות מובחרות, המסוגלות למעשים יוצאים מהכלל.

הכשרת הגוף צריכה, איפוא, להיות מקצוע עיקרי בכל ההסתדרויות הבאות בתשבון. חברי ארגונים אלה מקדישים את זמנם החפשי בערבים ובשבתות לשרות לאומי. מן הזמן המצומצם הזה יש להפיק את המכסימום האפשרי כדי להכשיר את האנשים לתפקידם בעתיד. אסור להפריש מהזמן הזה לדברים שאינם הכרחיים לחיל מודרני, כגון תרגול סדר מופרז.

ונחוץ לגשת לפעולה זו מיד. הכשרת הגוף נותנת את תוצאותיה רק לאחר זמן ממושך.

חוק מפעולה בין ארגוני ספורט, יש להתחיל בהסברה נמרצת בחוגי הישוב הרחבים. ההד שמצאה קריאת הגיוס של הסוכנות לפני שנה מוכיח, שבקרב הישוב קיימת נכונות נפשית להגנה. נכונות זו משותקת, כל זמן שההמונים אינם רואים דרך מעשית לפנייהם להגשימה. תפקידה של פעולת ההסברה היא להראות, שכבר במסיבות הקיימות אפשר לעשות צעדים חשובים לקראת המטרה.

הכשרה גופנית – אין פירושה רק אימונים ספורטיביים בלבד. הרבה מאד תלוי גם באורח חיים. * אולם לדאבונו נתון גורם זה אך במידה זעומה להשפעת ארגוני הספורט. ממילא צריכה תשומת לבנו להתרכז בעיקר באימונים.

הפעולה ההמונית צריכה להתחיל בבדיקה רפואית-ספורטיבית של האנשים ובחלוקתם לפי גילים, לפי מבנה-הגוף ומצב פיתוח הגוף. לכל סוג יש לקבוע מטרה מסוימת בהכשרה הגופנית, שיוכל להשיג אותה במשך הזמן הנמצא ברשותנו.

בנוגע למהות האימונים, לא כאן המקום לעמוד על זה, רק ברור, שבשורה ראשונה יש לשאוף לפיתוח הריאות ושרירי הרגלים. חשובים הם אימונים בהליכה ובריצה, בשחיה ובמסע בשמש, וכן בהתאפקות משתיה. בשורה שניה בא בחשבון פיתוח שרירי הבטן והידים.

ב. רבינוביץ

* ראה מאמרו של ר. ב. במערכות "א", ע' 74 ומכתב למערכת שם, ע' 106.

ה צ ו פ ה

עתון יומי, נאמן למסורת ישראל ולכל קדשי האומה

מחיר החתימה: לשנה 1.800 לא"י; לחודש 150 מא"י; גליון בודד 5 מא"י.

כתובת המערכת וההנהלה: תל-אביב, רחוב הרכבת 12, בית הסוכנים, ת.ד. 2045.

ה א ר ץ

עתון אינפורמציוני וספרותי: טלגרמות וידיעות רבות מכל המתרחש בעולם ובארץ. מאמרים פוליטיים ופובליציסטיים לשאלות הישוב, התנועה והעולם. מכתבים קבועים מאת סופרים מיוחדים בבירות העולם ובמרכזי היהדות.

מערכת והנהלה: תל-אביב, רח' מזא"ה 56

טעמה של **אֵהָם** אלי עני

המחירים החדשים:

20
מייל

20-27
סיגריות

10
מייל

10-13
סיגריות

SOLEL BONEH Ltd.

Central Contracting Office
Jewish Labour Federation

סולל בונה בע"מ

מרכז קבלני של הסתדרות
העובדים העברים הכללית בא"י

Among Contracts carried out
in the past three years:

בנתה: במשך שלש שנות
המאורעות:

160 Km. metalled
Roads

■
"Tegart's Wall"
Barbed-wire
Frontier Fence

■
Tel-Aviv Harbour

■
Government
Hospital, Haifa

■
The University Hospital,
Mount Scopus, Jerusalem

■
Military Camps and Barracks
at Jerusalem, Natania, Sara-
fand and 60 other places

160 ק"מ כבישים

■
"גדר הצפון"
לאורך הגבול הסורי

■
נמל תל-אביב

■
בית-החולים
הממשלתי בחיפה

■
בית-החולים האוניברסיטאי
בירושלים

■
מחנות צבא בירושלים, נתניה,
סרפנד ובעוד 60 מקומות שונים

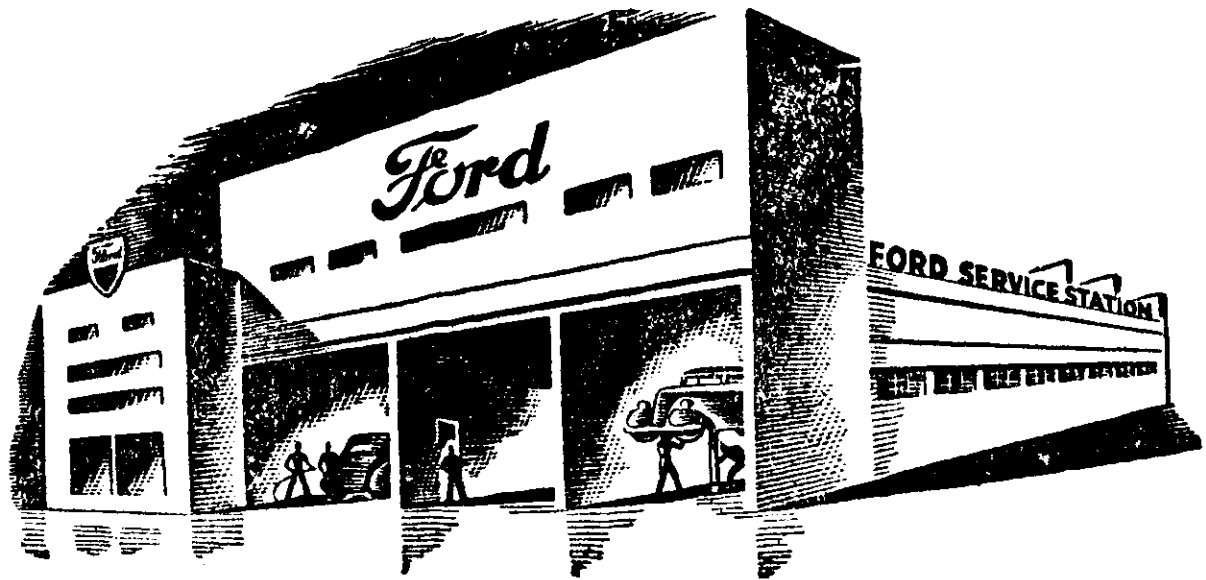

כתבת המערכת: תל-אביב, נחלת-בנימין 57, ת.ד. 168

דפוס "נוטנברג"—צני כספ, תל-אביב, טל. 2638

האחראי: ד"ר ש. גלביץ; המו"ל: ג. ריבלין

מחיר החוברת 35 מיל

גראז' פורד - בבנינו החדש!

העברנו את המוסך ותחנת השרות שלנו בתל-אביב לבנין החדש המורחב והמשוכלל בדרך פתח-תקוה (מול תהנת החשמל)

חברה ארץ-ישראלית לאוטומובילים בע"מ
תל-אביב, בית הדר, דרך פתח-תקוה, טל. 4585 / 86 / 87

ה בקר

עתון יומי מדיני וספרותי

בטאון הצבור האזרחי בארץ
מדור שבועי מיוחד לעניני ירושלים. שרות
אינסורמציה מיוחד לעניני האכרים והמושבות.
עתון עממי ובלתי תלוי
"הבקר" הוא הדרך הטובה ביותר לפרסום

המערכת:

תיא רחוב רענן 23, טלפון 4966 ת. ד. 261

ההנהלה:

תיא רח' אלנבי 132, טלפון 4111, ת.ד. 261
סניפים וסוכנים בכל ערי הארץ ומושבותיה.

דבר

עתון פועלי-ארץ-ישראל

העורך: ב. כצנלסון

"דבר" הוא עתון מדיני, ספרותי, אינפורמטיבי
וחנוכי ושוקד על מפעלו של צבור הפועלים
בארץ-ישראל.

"דבר" הוא העתון היומי הנפוץ ביותר בארץ.

הכתבת: "דבר", תל-אביב, ת. ד. 199

ה ש מ ו ש ב ת ו צ ר ת
« ת נ ו ב ה »
מבטיח את ייצור התוצרת
החקלאית העברית ואת הספקתה
לישוב בזמן המלחמה.

יצא זה עתה לאור:

ההתקפה מהאוויר וההגנה האקטיבית

בהוצאת לשכת ההדרכה המרכזית שליד
יועץ הסוכנות היהודית לעניני ה.ג.א.

תוכן הענינים:

מבוא / רשימת המונחים

חלק א'

הקדמה

פרק א' — תולדות נשק האוויר

פרק ב' — הסבר כללי / מפציצים / מטוסי קרב / מטוסי

סיור / אוירונים להסעת צבא ולאספקה / אוירונים-

ים / מטוסים נושאי טורפדו / העטת מטוסים

ע"י מעוט (קאטאפולס) / אוטו-ג'ירו / צמלינים /

«מטוסי הקורה ראשון».

פרק ג' — יחידות צי-האוויר

פרק ד' — אמצעי התקפה מן האוויר:

פצצות / ריסוס גוים / מכונות-יריה / חומר

תעמולה.

פרק ה' — מטרות ההפצצה מהאוויר

פרק ו' — מציאת המטרה ופגיעה בה

פרק ז' — סוגי ההתקפות ושיטותיהן

פרק ח' — סוככי גפילה (מצנחים).

חלק ב'

הקדמה

פרק א' — מחסומי כדורים פורחים

פרק ב' — מטוסי י-קרב

פרק ג' — ארטילריה אנטי-מטוסית:

הסבר כללי / התותחים והפגזים / מכשירי העזר

של הארטילריה האנטי-מטוסית.

תוספת: רשימת מפציצים ומטוסי-קרב.

—

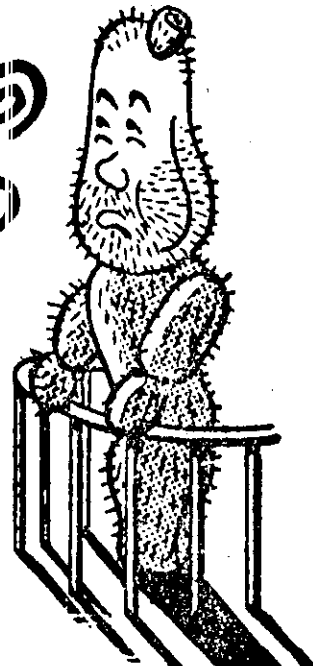
המחיר 40 מיל

בשביל אגודות ה.ג.א. בהזמנות קבוציות

(לפחות 20 ספר) — 25 מיל

הנאשם הפסיד את משפטו!
ובלתי מגולח בפני השופט ונתבע משום כך
גם על ביוון בית המשפט. וסופו של דבר —
שיצא חייב בדיון.

הנאשם הפסיד את משפטו!
ובלתי מגולח בפני השופט ונתבע משום כך
גם על ביוון בית המשפט. וסופו של דבר —
שיצא חייב בדיון.

ה"צבר" המסכן! אילו התגלח לפני לכתו אל
בית המשפט בסבון או משחת "שמן" לא היה
מגיע כלל למצב ביש זה. כי גם הזקן הקשה
והעקשן כקוצי הצבר נכנע תיש מהר בפני
לטיפת הקסם של הקצף הרך הנוצר על ידי

הסבון או משחת הגלוח

שמן

